

Lažni nasljednik? Populizam u kampanjama za izbor američkog predsjednika: Ronald Reagan 1980. i Donald Trump 2016.

Roško, Ivan

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:659392>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-19**

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb](#)
[Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

FILOZOFSKI FAKULTET

ODSJEK ZA POVIJEST

ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU

DIPLOMSKI RAD

Lažni nasljednik?

**Populizam u kampanjama za izbor američkog
predsjednika: Ronald Reagan (1980.) i Donald Trump
(2016.)**

Mentor: dr. sc. Tvrtko Jakovina

Komentor: dr. sc. Dragan Bagić

Autor: Ivan Roško

Zagreb, kolovoz 2019.

Sadržaj

1. Uvod.....	3
2. Što je populizam.....	9
3. Metodologija, izvori, uzorak.....	14
4. Kratka povijest američkog populizma.....	19
5. Nova stara vremena: socio-ekonomski, politički, kulturni i tehnološki konteksti predsjedničkih kampanja Ronalda Reagana 1980. i Donalda Trumpa 2016. godine.....	22
6. Reagan i Trump – put do najvišeg ureda na svijetu.....	27
6.1. Suvremene usporedbe dvojice kandidata i predsjednika.....	30
7. Kako izgleda populizam u predsjedničkim kampanjama – analiza.....	36
7.1. Analiza tvrdnji o nepoželjnom Drugom koji nije dio naroda.....	38
7.2. Analiza tvrdnji o korumpiranoj eliti/establišment.....	47
7.3. Analiza tvrdnji o nedjeljivosti, plemenitosti i/ili nepogrešivosti naroda.....	52
7.4. Analiza tvrdnji koje negiraju legitimitet oporbenim kandidatima i medijima.....	55
7.5. Analiza tvrdnji koje glorificiraju nostalgичno zamišljenu „utopijsku zemlju koja pripada narodu".....	60
7.6. Analiza tvrdnji populista da jedini može predstavljati narod.....	62
8. Rasprava.....	63
9. Zaključak.....	68
10. Bibliografija.....	71

1. Uvod

Dva velika događaja 2016. godine mnogi su označili prekretnicom u odnosu SAD-a i Velike Britanije prema ostatku svijeta. Građani Ujedinjenog Kraljevstva na nacionalnom referendumu odlučili su da njihova zemlja izlazi iz Europske Unije, dok je za 45. predsjednika Sjedinjenih Američkih Država izabran Donald J. Trump.¹

Najvažnija i najmoćnija zemlja dobila je predsjednika koji nije imao političko iskustvo, već je iz svijeta šou-biznisa, u 69. godini, izabran na mjesto najmoćnijeg čovjeka na svijetu. Izbor Donalda Trumpa za američkog predsjednika bio je za mnoge potpuni šok.² Gotovo sve ankete pred izbore predviđale su pobjedu Hillary Clinton.³ Mnogi Amerikanci diljem zemlje nisu mogli povjerovati da su izabrali predsjednika koji je tijekom kampanje izgovarao nevjerovatne stvari. Trump je obećao je izgradnju zida s Meksikom jer su migranti iz Meksika „silovatelji“ koji „uvoze drogu“, a tek neki od njih „dobri su ljudi“⁴. Zagovarao je totalnu zabranu ulaska muslimana u SAD⁵, slobodno govorio o hvatanju žena za intimni dio tijela bez njihova pristanka,⁶ rekao da žene treba kažnjavati zbog abortusa⁷ i slično. Njegova retorika podijelila je Ameriku, a mnogi komentatori nazvali su ga prvim populističkim predsjednikom u povijesti SAD-a.⁸

Slične reakcije i ocjene prevladavale su u američkim i svjetskim medijima. Iako većina birača koji su povijesnog osmog studenoga 2016. izašli na svoja birališta nije glasala

¹ John Rentoul, *From Brexit to the election of Donald Trump, could 2016 really have turned out any differently?* (2016) (<https://www.independent.co.uk/voices/brexit-donald-trump-president-elect-2016-could-it-have-turned-out-differently-a7503256.html>, 14.05.2019.)

² Jane Onyanga-Omara, *Parallels run strong with shocking Trump U.S. victory and Brexit* (2016) (<https://eu.usatoday.com/story/news/world/2016/11/09/donald-trump-president-brexit-united-kingdom/93540450/>, 14.05.2019.),

³ Peter Barnes, *Reality Check: Should we give up on election polling?* (2016) (<https://www.bbc.com/news/election-us-2016-37949527>, 14.05.2019.)
Ethan Siegel, *The Science Of Error: How Polling Botched The 2016 Election* (2016) (<https://www.forbes.com/sites/startswithabang/2016/11/09/the-science-of-error-how-polling-botched-the-2016-election/#6608e6d83795>, 14.05.2019.)

⁴ Katie Reilly, *Here Are All the Times Donald Trump Insulted Mexico* (2016) (<http://time.com/4473972/donald-trump-mexico-meeting-insult/#>, 14.05.2019.)

⁵ <https://www.bbc.com/news/av/world-us-canada-35035100/donald-trump-wants-total-halt-to-muslims-coming-to-us> (14.05.2019.)

⁶ <https://www.nytimes.com/2016/10/08/us/donald-trump-tape-transcript.html> (14.05.2019)

⁷ <https://www.cnbc.com/video/2016/03/30/trump-some-form-of-punishment-needed-for-abortion.html> (14.05.2019.)

⁸ Carlos Lozada, *Yes, Trump is a populist. But what does that mean?* (2016) (https://www.washingtonpost.com/news/book-party/wp/2016/10/27/donald-trumps-appeal-is-not-just-about-anger-and-resentment/?utm_term=.bdb0a22ed36b, 14.05.2019)
Michael Kazin, *How Can Donald Trump and Bernie Sanders Both Be 'Populist'?* (2016) (<https://www.nytimes.com/2016/03/27/magazine/how-can-donald-trump-and-bernie-sanders-both-be-populist.html>, 14.05.2019.)

za Donalda Trumpa, Trump je ipak stekao povjerenje 62 980 160 američkih građana.⁹ Od autsajdera bez iskustva i osebujnog nastupa, iza kojeg je od početka kampanje za republikanskog kandidata stajao tek jedan senator, Jeff Sessions iz savezne države Alabame, Trump je izabran na najvažniji posao na svijetu.

Na prvi pogled jedinstven, Trumpov put prema mjestu predsjednika mnoge je podsjetio na predsjedničku kampanju još jednog američkog predsjednika, koji je ostao uzor svim republikanskim predsjedničkim kandidatima i kojeg se republikanci rado spominju i prozivaju za njegova nasljednika.¹⁰ Ronald Reagan bio je američki predsjednik u dva mandata, između siječnja 1981. i siječnja 1989. godine. Bivši glumac, također izabran za predsjednika sa 69. godina, ostavio je neizbrisiv trag u američkoj i svjetskoj povijesti. Za jedne je personifikacija američkog sna, čovjek koji je pobijedio Sovjetski Savez te poveo zemlju prema novom ekonomskog uzletu, a za druge jedan od tvoraca neoliberalnog poretka, ekonomskih politika koje su rezultirale eksponencijalnim rastom nejednakosti na Zapadu i u svijetu, te izazvale Veliku ekonomsku krizu 2008. i 2009., s posljedicama koje baštinimo i danas.¹¹ No, ono što mu nitko ne poriče, jest da se radi o čovjeku koji je oživio i redefinirao moderni američki konzervativizam i Republikansku stranku. Uz sav pragmatizam kojeg je pokazao kao predsjednik; američki ekspanzionizam i Amerika koja u vanjskoj politici projicira snagu i moć, uz borbu za minimalan utjecaj savezne vlade na živote građanina i pojedinca, male poreze, za obiteljske i kršćanske vrijednosti - zacementirani su kao osnova tadašnjeg i budućeg djelovanja velike većine Republikanaca.

Prema priloženom, za očekivati je su moderni nasljednici Reagana na republikanskoj sceni ljudi kao što su Mitch McConnell ili Paul Ryan. Ipak, niz konzervativnih analitičara i komentatora upravo u Trumpu vidi istinskog nasljednika „Gippera“¹², a prema rezultatima izbora, slično su rezonirali i građani Sjedinjenih Američkih Država. Henry Olsen, iz Centra za etiku i javnu politiku (*Ethics and Public Policy Center*) u Washington D.C.-u, objavio je nekoliko tekstova u kojima tvrdi da Trump daleko autentičnija inkarnacija Reagana od bilo

⁹ Hillary Clinton je osvojila većinu glasova (65 845 063 naspram Trumpovih 62 980 160), ali je zahvaljujući elektorskim glasovima, koji zapravo biraju predsjednika na temelju osvojenih saveznih država pojedinog kandidata, rezultatom 306 na prema 232 za predsjednika SAD-a izabran Donald Trump. (<https://www.bbc.com/news/election/us2016/results>, 14.05.2019.)

¹⁰ Frank Rich, *The Trump candidacy looks a lot more like Reagan's than anyone might care to notice* (2016) (<http://nymag.com/intelligencer/2016/05/ronald-reagan-was-once-donald-trump.html?gtm=bottom>m=top>, 14.05.2019)

¹¹ Paul Krugman, *Reagan did it*. (2009) (<https://www.nytimes.com/2009/06/01/opinion/01krugman.html>, 14.05.2019.)

¹² Gipper je Reaganov nadimak. Dobio ga je igrajući ulogu Georga Gippa, poznatog igrača fakultetskog američkog nogometa 1910-ih, u filmu *Knute Rockne, All American*. (<https://www.smh.com.au/world/how-reagan-got-his-gipper-nickname-20040608-gdj2ut.html>, 28.05.2019.)

kojeg drugog kandidata Republikanske stranke, zbog sličnog leaderskog stila i kombinacije populizma s naglaskom na tržišnu ekonomiju.¹³ Prema Olsenu, Reagan nije dobio izbore zalažući se samo za manju federalnu vladu, već upravo na apelu za položaj radnika u novim ekonomskim uvjetima, baš kao Trump. Za Richa Lowryja, glavnog urednika konzervativnog National Reviewa, Trump je baštinik „unificirajućeg nacionalizma“ (*unifying nationalism*) čiji su prethodnici bili Alexander Hamilton, Teddy Roosevelt i Ronald Reagan.¹⁴ Slične zaključke donosi i dr. Steven J. Allen koji smatra da je Trumpov populizam dio stoljetnog nastojanja američkog naroda da svoju političku volju ostvari nasuprot „umjetnim aristokracijama“, kojeg su prethodno artikulirali Jefferson, Lincon i, naravno, Reagan.¹⁵ Pat J. Buchanan, bivši savjetnik predsjednika Richarda Nixona, Geralda Forda i Ronalda Reagana te jedan od najprominentnijih paleokonzervativaca¹⁶ u američkoj politici, smatra da su Reagan i Trump stigli do mjesta predsjednika zbog svoje direktne retorike i nacionalizma, nasuprot washingtonskom establišmentu, su ih očekivali ponešto drugačiji izazovi u promijenjenim vremenima.¹⁷

Dio Američkih medija također povlači pozitivne paralele između dva predsjednika. Najdalje je otišla Laura Ingraham, voditeljica tv kuće FOX, knjigom „Milijarder na barikadama – Populistička revolucija od Reagana do Trumpa“ (*Billionaire at the Barricades: The Populist Revolution from Reagan to Trump*). Ingraham, koja je politički aktivna od studija i koja je bila aktivist upravo u Reaganovoj kampanji 1980. godine (kao i primjerice Mike Pence, Trumpov potpredsjednik)¹⁸, u svojoj knjizi tumači kako konzervativni birači poput nje upravo u Trumpu vide čovjeka koji je dotaknuo iste sentimente te zagovara slične politike kao Reagan, nazivajući ih obojicom populistima i outsiderima koji popularnu narodnu volju izvršavaju nasuprot elitama s specijalnim interesima.¹⁹

¹³Henry Olsen, *Most Republicans Wish They Were Like Reagan. Trump Actually Is.* (2016) (<https://www.nbcnews.com/think/opinion/most-republicans-wish-they-were-reagan-trump-actually-ncna801471>, 14.05.2019)

¹⁴Rick Lowry, *Trump's Unifying Nationalism* (2018) (<https://www.politico.com/magazine/story/2018/01/31/trumps-unifying-nationalism-216920>, 14.05.2019)

¹⁵Steven J Allen, *Populism: The 'Extremist' Vision of Jefferson, Lincoln, and Reagan* (2018) (<https://capitalresearch.org/article/populism-the-extremist-vision-of-jefferson-lincoln-and-reagan/>, 14.05.2019)

¹⁶Paleokonzervativizam je grana američkog konzervativizma nastala tijekom 70 i 80-ih godina nasuprot neokonzervativizmu. Nasljednici Stare desnice (*the Old Right*), od neokonzervativaca su se razlikovali svojim naglašavanjem tradicionalnih (kršćanskih) vrijednosti, nacionalizmom (posebno ekonomskim) te izolacionizmom- (<https://www.britannica.com/topic/conservatism/Legacy-and-prospects>, 14.06.2019)

¹⁷Patrick J Buchanan, *Is Trump the New Reagan?* (2017) (<https://www.theamericanconservative.com/buchanan/is-trump-the-new-reagan/>, 14.05.2019)

¹⁸Craig Shirley, *Rendezvous with destiny - Ronald Reagan and the Campaign That Changed America* (Wilmington: ISI Books, 2009.)

¹⁹Laura Ingraham, *Billionaire at the Barricades: The Populist Revolution from Reagan to Trump* (New York: St. Martin's Press, 2017.)

Osim komentatora i analitičara, posebno sa desnice od koje se to može očekivati, i društveni znanstvenici koji se bave populizmom američkih predsjednika nazivaju Reagana populistom. Michael Kazin, američki povjesničar iz Sveučilišta u Georgetownu, u svojoj poznatoj knjizi „Populističko uvjeravanje“ (*The Populist persuasion*) opisuje Reagana kao kulminaciju konzervativnog populizma koji je obuhvatio i artikulirao brige konzervativaca nakon 60-ih.²⁰ Reagan je za vrijeme predsjedničke kampanje 1980. (ali i u prethodnoj, 1976.) prilagodilo populistički rječnik 19-stoljeća novim ciljevima konzervativaca – smanjenju federalne vlade te zaustavljanju, a ako je moguće i promjeni, liberalnih politika koje su donesene tijekom 1960-ih.²¹ Terri Bimes, politologinja Sveučilišta u Berkeleyu, Reagana smatra vještim korisnikom populističke retorike. Prema Bimes, Reaganov se populizam bio je uglavnom povezan s ekonomskim temama te dio šire poruke koje je Reagan pokušavao komunicirati – da federalna vlada, tj. specijalni interesi elita unutar Washingtona, oduzimaju teško stečen novac poštenom američkom građaninu i radniku. Reagan je pritom bio pažljiv da svoju retoriku ublaži ili zaoštri, s obzirom obraća li se Republikanskoj bazi ili širem biračkom tijelu.²² Brojni politolozi i sociolozi ocjenjuju Trumpa kao populista.²³

Prema tvrdnjama autora koje smo naveli, možemo pretpostaviti da su Trump i Reagan obojica populist, te ako je vjerovati istaknutim konzervativnim analitičarima, Trump je dio istog populističkog „konzervativnog buđenja“ kojeg je prije njega katalizirao Reagan, buđenja koji se temelji na revoltu naroda protiv politike kojom upravljaju (uglavnom liberalne) elite.

U ovom radu, pokušat ćemo pokazati da su spomenute interpretacije površne i netočne. Iako postoje neke poveznice i sličnosti između dvojice predsjednika, njihovih kampanja, konteksta vremena u kojima su se one odvijale i sentimentata koje su htjeli dotaknuti kod biračkog tijela, Trumpov populizam puno je drugačiji i opasniji od „Reaganove revolucije.“²⁴ Za razliku od Reaganovih, u Trumpovim porukama dominira netrpeljivost, anti-pluralizam i definiranje američkog naroda prema religijski i etnički diskriminatornim kriterijima. Jedini zajednički elementi na obje strane su anti-elitizam i pozivanje na narod. Budući da cjelokupna komparacija komunikacije dvojice predsjednika zahtjeva preopsežno istraživanje, u ovom radu fokusirat ćemo se na političku komunikaciju u predsjedničkim kampanjama 1980. i 2016.

²⁰ Michael Kazin, *The Populist Persuasion: An American History* (Ithaca: Cornell University Press, 1998.)

²¹ Isti, 261- 265.

²² Terri Bimes, *Ronald Reagan and The New Conservative Populism* (UC Berkeley: Institute of Governmental Studies, 2002.) (Preuzeto s <https://escholarship.org/uc/item/08s0f26b>, 14.05.2019)

²³ J. Eric Oliver i Wendy M. Rahn, „Rise of the Trumpenvolk: Populism in the 2016 Election“, *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 667(1) (2015), 189–206.,

Bernie Becker, *Trump's 6 populist positions* (2016) (<https://www.politico.com/story/2016/02/donald-trump-working-class-voters-219231> 16.05.2019)

²⁴ Michael Kazin, *The Populist Persuasion: An American History*, 245.

godine. Zbog tradicionalne forme kampanja za američkog predsjednika imamo direktno usporedive govore i debate iz oba vremena: govore inicijalnih predstavljanja kandidata (*announcement of Candidacy for President of U.S.*), govore prihvatanja kandidatura (*acceptance speech at the Republican National Convention*), televizijske debate (*presidential candidate debates*) i druge. U predizborno razdoblje kandidati komuniciraju svoja uvjerenja i poruke o širokom spektru tema, često i u relativno kratkom vremenu. Dodatna prednost istraživanja predizbornih poruka je potencijalni prediktivni element, to jest temelj za izgradnju modela s kojim možemo predviđati kako će se kandidati ponašati za vrijeme mandata, uzevši u obzir poruke koje je komunicirao. Želimo dokazati kako predsjednički kandidat 1980. godine, Ronald Reagan, zapravo nije bio populist (unatoč nekim populističkim elementima tijekom kampanje), dok je Donald Trump 2016. godine to definitivno bio. Tvrdimo da je to jedna od ključnih razlika njihove političke djelatnosti s implikacijama da ona vrijedi i za njihove mandate, o čemu je naravno potrebno provesti daljnja istraživanja.

Problem gotovo svih analiza koje smo spominjali, bez obzira dolazile one iz akademije ili javnog života, jest što pojednostavljaju populizam te izjednačavaju ga s anti-elitizmom.²⁵ I Reagan i Trump su u svojim predizbornim kampanjama prozivali elite, stoga se prema toj logici mogu nazivati populistima. Međutim, populizam izjednačen s anti-elitizmom gubi svoje specifično značenje, a stoga i potrebu da se pojam uopće koristi. Što je paradoksalno za jedan od najčešće spominjanih političkih fenomena u predstavničkim demokracijama 21. stoljeća. Stoga ćemo u ovom radu upotrijebiti vjerojatno najsuvremeniju i najprecizniju definiciju populizma, onu njemačkog politologa Jan-Werner Mullera. Prema Mulleru populizam nije vrsta političkog komuniciranja, mobilizacijska strategija ili stil.²⁶ Populizam je specifična inačica anti-pluralističke identitetske politike u kojoj populist, koji se predstavlja kao jedini legitimni predstavnik zamišljenog homogenog "naroda", suprotstavlja sebe i narod s jedne strane, s pokvarenim elitama, političkim protivnicima i Drugima (koji ne pripadaju u sliku homogenog naroda) s druge strane.

Cilj ovog rada je da kroz usporedbu, klasificiranje, interpretaciju i kontekstualiziranje izjava Ronalda Reagana i Donalda Trumpa iz kampanja za poziciju predsjednika SAD, pokazati da postoji velika razlika kako dva predsjednička kandidata i buduća predsjednika komuniciraju svoje poruke. Sljedeći Mullerovu teoriju možemo na tvrdim znanstvenim temeljima utvrditi da, nasuprot ocjenama drugih autora koje proizlaze iz pojednostavljenih pristupa, Trump komunicira kao dosljedan populist, dok to za Reagana nije slučaj. Kako

²⁵ Ili u američkom kontekstu "anti-establišmentom".

²⁶ Jan-Werner Muller, *Što je populizam*, preveo Višeslav Raos. (Zagreb: TIM press, 2007.)

analiza svih istupa tokom kampanja prelazi okvire ovog rada, ona će se vršiti iz selektiranih medijskih istupa, a u slučaju Donalda Trumpa, i tweetova.²⁷

Kroz analizu rezultata, svrha istraživanja je otkriti koliko su izbori Ronalda Reagana i Donalda Trumpa dio istog konzervativnog kontinuiteta. Jesu li Reagan i Trump zaista populist? Koje su sličnosti, a koje između razlike Reaganova i Trumpova populizma? Je li pojava Donalda Trumpa zaista zaokret američke politike u desno bez presedana, ili je njegov izbor za predsjednika SAD-a nastavak „Reaganove (populističke?) revolucije“ i prirodni nastavak transformacije Republikanske stranke i konzervativizma u SAD-u? Je li i izbor Trumpa znak oživljavanja Republikanske stranke koja predstavlja sve Amerikance, kao što je to bio izbor Reagana, ili se Trump oslanja na populističku politiku identiteta kao sredstvo preuzimanja suvremenog konzervativnog narativa u SAD-u? Također nas kao istraživače zanima i sadržaj populističkih poruka dvojice kandidata, jer nam on može reći nešto o osobinama publike kojoj je sadržaj namijenjen, o društveno-političkoj klimi u SAD-u, od 80-ih do danas. U ovom radu zastupam tezu kako se iz usporedbe predsjedničkih kampanja jasno vidi da je Donald Trump tek manjim dijelom sljedbenik Reagana i dio konzervativnog kontinuiteta od 1960-ih do danas, ali da je zato populist, što Ronald Reagan nije bio, koji svojim djelovanjem otvara prostor za de-demokratizacijske procese u SAD-u.

Kada precizno i prema znanstvenim kriterijima ustanovimo razliku između Reagana i Trumpa kao navodnih populista, možemo preciznije razgovarati o vremenu i karakteru njihovog izbora, budućnosti američke liberalne demokracije, te otvarati raspravu o pomicanju Overtonovog prozora²⁸ u SAD-u. Kada uzmemo u obzir oblik vladavine kojeg Muller pripisuje populistima, kao i određene trendove u američkoj politici, razloga za zabrinutost itekako ima.

²⁷ Twittove (objave tada kandidata Donalda Trumpa na društvenoj mreži Twitter) koje je predsjednik Trump objavljivao za vrijeme kampanje pronašli smo u digitalnoj knjižnici njegovih tweetova: <http://www.trumptwitterarchive.com/>

²⁸ Overtonov prozor (*Overton window*) je termin koji označava spektar ideja toleriran u javnom diskursu kao prihvatljiv. (<https://www.mackinac.org/OvertonWindow>, 16.05.2019.)

2. Što je populizam

Pitanje populizma jedno je od ključnih pitanja predstavničkih demokracija u 21. stoljeću i kao takvo jedno od važnih predmeta zanimanja političke sociologije, kojim se posvećuje još uvijek skroman broj istraživača. Proučavanje populizma sociolozima može pružiti važne uvide u prirodu odnosa društva i države, ulogu političkih stranaka i pokreta u reproduciranju društvenih promjena, političko organiziranje, dinamiku karizme u političkom procesu, čak i u međudodnos kulture i javnih politika. Pogotovo historijskim sociolozima, razumijevanje populizma pruža odgovore na brojna pitanja, primjerice o formiranju i razvoju država, nacija i političkih sustava - kao što je danas najzastupljeniji – liberalna predstavnička demokracija.²⁹

Populizam je pojam kojeg je teško definirati. Unutar politološke i sociološke misli populizam se počeo istraživati relativno kasno, u drugoj polovici 20. stoljeća,³⁰ a u javnosti se često izjednačava s demagogijom. U znanstvenoj literaturi dva pristupa definiranja populizma dominiraju nad ostalima. Prvi definira populizam kao politički stil ili diskurs,³¹ dok drugi pristup definira populizam kao „tanku ideologiju”.³² U svrhu ovog istraživanja, oslonit ćemo se na teorije koje definiraju populizam kao „tanku ideologiju” ili vrstu političke metode. Razlog tome je što se želimo fokusirati na implicitne ideologije, ideje i motive koji inspiriraju populiste i njihovo djelovanje. Dok nam analiza stila ili diskursa može reći koji se akteri u određenoj prilici i govoru „pozivaju na narod” ili kritiziraju elite, smatramo puno važnijim otkriti s kojim ciljem to rade. Otkriti jesu li zaista prepoznali korupciju elita i ne-reprezentaciju dijela građana u demokratskom sustavu te ih žele predstavljati u legitimnim, demokratskim i parlamentarnim okvirima, ili su im namjere drugačije, a simboličko predstavljanje „volje naroda” samo sredstvo da zadobiju političku moć.³³

Jedna od najpoznatijih teorija populizma je ona Cassa Mudda. Prema njemu, populizam kao „tanka ideologija” sadrži dva ključna elementa! Pozivnje na narod i anti-

²⁹ Robert S Jansen, „Populist Mobilization: A New Theoretical Approach to Populism”, *Sociological Theory* (29)2 (2011), 76.

³⁰ Muller, *Što je populizam*, 9.

³¹ Hawkins, Kirk A., „Is Chavez Populist? Measuring Populist Discourse in Comparative Perspective”, *Comparative Political Studies* (42)8 (2009), 1040–67., prema Matthijs Rooduijn i Teun Pauwels, „Measuring Populism: Comparing Two Methods of Content Analysis”, *West European Politics*. (34)6 (2011), 1273–1274.

³² Margaret Canovan, „Taking Politics to the People: Populism as the Ideology of Democracy.” U: Me’ny, Yves i Yves Surel (ur.). *Democracies and the Populist Challenge* (Basingstoke: Palgrave, 2002), 25–44. Michael Freedon, „Is Nationalism a Distinct Ideology?”, *Political Studies*, 46(4) (1998), 748–765; prema Rooduijn i Pauwels, *Measuring Populism*, 1273.

³³ Koen Abts i Stefan Rummens, „Populism versus Democracy”, *Political studies* 55 (2007), 410.

elitizam.³⁴ Muddeovu definiciju proširili su Albertazzi i McDonnell koji populizam opisuju kao ideologiju koja „plemeniti homogeni narod“ suprotstavlja elitama i opasnim „Drugima“ za koje se tvrdi da narodu oduzimaju njegova prava, bogatstvo, identitet, vrijednosti, moć i glas u političkoj areni.³⁵ Populizam je dakle „tanka ideologija“ sposobna da preuzme elemente iz onih „tvrđih“ kao što su primjerice socijalizam, nacionalizam i druge.³⁶

Na ovu tradiciju definiranja populizma naslanja se njemački politolog Jan-Werner Muller, autor vjerojatno najsuvremenije i najkonkretnije teorije populizma danas. Prema Mulleru³⁷, populizam nije vrsta političkog komuniciranja, mobilizacijska strategija ili stil. Populizam je specifična inačica identitetske politike u kojoj populist, koji se predstavlja kao jedini legitimni predstavnik zamišljenog homogenog naroda, suprotstavlja sebe i narod s jedne strane, s pokvarenim elitama i Drugima (koji ne pripadaju u sliku homogenog naroda) s druge strane. U popularnom diskursu, ali i u znanstvenim radovima, kritiziranje elita predsjedničkih kandidata često je poistovjećeno s populizmom.³⁸ No, kada bi bilo tako, gotovo bi svi američki predsjednici mogli biti okarakterizirani kao populist (kao što kaže Muller, naposljetku; „svi idu protiv Washingtona“), a i ne možemo reći da nijedna kritika elita nije opravdana.³⁹

Ono što je kod Mullera teorijski novo je isticanje da je populizam u svojoj srži anti-pluralistički, budući da populist tvrdi kako samo oni predstavljaju narod, dok su svi drugi politički protivnici nelegitimni takmaci. Populisti oporbi ne priznaju legitimitet. Ona je u pravilu „dio pokvarene nemoralne elite“. Narod je homogen i oni su ti koja ga, jedini, mogu predstavljati. Populist tvrdi da predstavljaju 100% naroda. Ne 98% ili 99%, nego 100% naroda, a oni koji u to ne spadaju, nisu njegov dio. Barem ne onog „pravog istinskog naroda“. Populizam je zato „oblik identitetske politike“,⁴⁰ i to ekskluzivističkog oblika, koji negira osnovnu premisu demokratskog uređenja; da je narod sačinjen od različitih individua s različitim interesima i razmišljanjima o političkom.⁴¹

³⁴ Cas Mudde, „The Populist Zeitgeist“. *Government and Opposition* (39)4 (2004): 541–63. prema Rooduijn i Pauwels, *Measuring Populism*, 1273.

³⁵ Daniele Albertazzi i Duncan McDonnell, *Introduction: A new spectre for Western Europe*, u Daniele Albertazzi i Duncan McDonnell (ur.), *Twenty-First Century Populism. The Spectre of Western European Democracy* (London: Palgrave, 2008), 1-11; iz Engesser et. al., 2017., 1111.

³⁶ Mudde 2004, 544., prema Engesser et. al., 2017., 1111.

³⁷ Muller 2017, 107-108.

³⁸ Kao na primjer u: Laura Ingraham, *Billionaire at the Barricades - The Populist Revolution from Reagan to Trump*, Terri Bimes, *Ronald Reagan and The New Conservative Populism*; Michael Kazin, *The Populist Persuasion*, i drugdje.

³⁹ Muller 2017, 9.

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ Ibid, 10.

Populizam nema svoju ideologiju, već postoje i desni i lijevi populizmi, koji upotrebljavaju različite kriterije za definiranje zamišljenog naroda u kojem nema mjesta za one koji se u njega ne uklapaju.⁴² Iluzorna slika o organski povezanom homogenom narodu eliminira potrebu da politička zajednica konstantno redefinira svoj zajednički identitet kao i ideje pluralnosti i različitosti unutar društva, koje su u središtu logike demokracije.⁴³ Prema tome, populizam je opasan jer u svojoj biti negira različitosti, zbog čega ga je važno shvatiti kao vrstu „tanke ideologije” koja inspirira odluke i politike, ne samo kao diskurs.

Autori koji populizam promatraju samo kao spoj kritiziranja elita i pozivanja na „narod” često gledaju na populizam kao diskurzivnu taktiku ili vrstu retorike. No, populizam se ne može svesti na "populistički diskurs" ili "populističku retoriku". Populizam kao metodu koriste gotovo svi akteri u suvremenoj političkoj areni, stoga nije čudno da se nerijetko primjerice Truman, Roosevelt, Reagan i Bill Clinton u znanstvenim radovima jednako znaju nazvati populistima, ili na primjer Donald Trump i Bernie Sanders. Iako takva metoda ima svoje mjesto, zaključci o politikama koje će kandidati kao predsjednici provesti ili društvenim promjenama koje će inspirirati, gotovo su nemogući ako populizam promatramo samo kao diskurs/retoriku/diskurzivnu taktiku, bez obzira koliko istraživanje bilo iscrpno. Kao primjer: populizam kao diskurzivnu taktiku promatrali su Bart Bonikowski i Noam Gidron sa sveučilišta u Harvardu 2016. godine, analizirajući čak 21 kampanju kroz 12 izbornih ciklusa između 1952 i 1996. godine (osim kampanju Barrya Goldwatera 1964., koja nije bila dostupna). Analiza je uključivala golem broj podataka: sve govore, televizijske reklame i debate, s konačnom brojkom od 2406 javnih nastupa kandidata.⁴⁴ Analiza se temeljila na kompjuterskoj analizi teksta. Rezultati o najvećim populistima-kandidatima za predsjedničke izbore u SAD-u bili su: Eisenhower 1952., Nixon 1968., McGovern 1972., Dukakis u kampanji 1988., Clinton 1992. i Dole 1996. godine.⁴⁵ Naravno, autori napominju da su populizam pronašli kod svih kandidata, dok su navedeni samo oni koji su ga najčešće koristili. Radi se o veoma različitim kandidatima, a Eisenhower, Nixon i Clinton bili su itekako različiti predsjednici.

Ako su svi populisti, onda nije nitko i sam pojam gubi svoj eksplanatorni potencijal. Važno je stoga prepoznati koji su akteri stvarni populist, koji su oni koji će kada dođu na vlast provoditi populističke politike, koji opoziciju, parlament, zakon ili ustav gledaju kao

⁴² Ibid, 32-33.

⁴³ Abts i Rummens 2007, 414.

⁴⁴ Bart Bonikowski i Noam Gidron, „The Populist Style in American Politics: Presidential Campaign Discourse, 1952–1996”, *Social Forces* 94(4) (2016), 1600.

⁴⁵ Ibid, 1606.

potencijalne zapreke ka provođenju „volje naroda“, koji će u zemlji pokrenuti de-demokratizirajuće procese. Muller navodi tri načina populističke vladavine preko kojih se to ostvaruje: nastojanja da se preuzme kontrola nad državnim aparatom, izgradnjom koruptivne mreže i „masovnog klijentelizma“ (stvaranje ovisnosti građana-klijenata o populističkoj opciji nudeći im materijalne koristi ili birokratske pozicije) te sustavno suzbijanje civilnog društva. Zbog potpore koju uživaju kao „jedini predstavnici naroda“, njihovi glasači im opraštaju takve prakse jer populisti to čine "za njih" te im pružaju odobrenje da takve prakse ne skrivaju već ih otvoreno provode. Zbog svojih koruptivnih radnji zato rijetko trpe osude.⁴⁶ Postoje autori koji populizam smatraju i proto-totalitarnim, iako priznaju da su scenariji prelaska iz populističkog-autoritarnog sustava u totalitarni malo vjerojatni u modernim demokracijama. U slučaju da autoritarni režim uspije eliminirati politički pluralizam u zemlji u kojoj vlada, kulturna, društvena i ekonomska sfera bile bi pod konstantnim pritiskom političke sfere koja bi na kraju, kako demonstrira Lefort⁴⁷, pobijedila te u pokušaju da eliminira različitost iz svih domena društva, pretvorila režim u totalitarni.⁴⁸

Muller tumači populizam kroz sedam ključnih teza. Prva, populizam je stalna sjenka predstavničke demokracije. Postoji konstantna opasnost da određeni politički akter govori u ime „pravog naroda“ i predstavlja se kao njegov jedini legitimni predstavnik. Druga, nisu svi koji kritiziraju elite populisti! Ključna razlika je u tome da populisti jedino za sebe tvrde da su jedini legitimni predstavnici nepogrešivog homogenog naroda, dok sva oporba i elite zbog ovog ili onog razloga tu legitimnost ne posjeduju. Treće, populistima nije važno raditi za opće dobro ili istinski predstavljati volju naroda, već kroz "simboličko predstavništvo istinskog naroda" opravdavaju svoje politike.⁴⁹ S takvim pristupom, pozicija populista imuna je na empirijsko provjeravanje i opovrgavanje. Populisti uvijek mogu reći da je "tiha većina" iza njih i da su oni jedini koji mogu i žele provesti njenu volju. Četvrto, unatoč pozivima na referendum, populisti s njima ne žele otvoreniji politički proces, već ostvarenje onoga što su već definirali kao "volju naroda". Populizam stoga ne pridonosi većoj demokratizaciji i participaciji u politici. Peto, populisti na vlasti gospodare uz tri karakteristike; upustit će se u kolonizaciju države, masovni klijentelizam i korupciju, kao i suzbijanje „bilo čega što slič

⁴⁶ Muller 2017, 10.

⁴⁷ Claude Lefort, *The Political Forms of Modern Society. Bureaucracy, Democracy, Totalitarianism* (Cambridge: Polity, 1986), 273–306; prema Abts i Rummens 2007, 421.

⁴⁸ Abts i Rummens 2007, 421

⁴⁹ Muller 2017, 108.

kritičkom civilnom društvu".⁵⁰ Takvi postupci se ne negiraju i ne skrivaju, već se za njih nalaze opravdanja specifična populističkom političkom imaginariju – sve u svrhu izvršavanja „istinske volje istinskog naroda". Šesto, populizam nije samo opasnost za liberalizam već i za samu demokraciju i to iz dva razloga. Prvo, jer potkopava jedan od njenih temelja – pluralizam. Drugo, jer populist na poziciji vlasti izgrađuju masovne klijentelističke mreže i sustavno suzbijaju slobodno organizirajuće elemente civilnog društva, potkopavajući temelje demokracije. Ipak, to ne znači da s njima ne može biti dijaloga. Probleme koje populist ističu mogu se problematizirati bez da se preuzme način kako ih uokviruju ili njihova retorika. Sedmo i konačno – populizam ne može biti korektiv liberalne demokracije niti može služiti „približavanju politike narodu".⁵¹ No, može itekako biti koristan da potakne na razmišljanje o dosadašnjim neuspjesima, nedostacima i mogućim korektivima za liberalnu predstavničku demokraciju.

Iako Muller nije iznio operacionalizirani model svoje teorije, možemo iz nje konstruirati nekoliko kategorija tvrdnji koje odražavaju populizam kako ga on definira, koje ćemo koristiti za analizu u ovom radu:

- 1) Tvrdnje o nepoželjnom Drugom koji nije dio naroda
- 2) Tvrdnje o korumpiranoj eliti/establišmentu
- 3) Tvrdnje o nedjeljivosti, plemenitosti i/ili nepogrešivosti naroda
- 4) Tvrdnje koje negiraju legitimitet oporbenim kandidatima i medijima

Za posljednju kategoriju, preuzeti ćemo element koji Muller ne spominje, ali je važan za kontekst američkog populizma, a to je populističko glorificiranje „srca zemlje" (ili „središnjeg područja/regije", engl. *heartland*), tj. idealiziranja koncepta zamišljene zajednice⁵² ili "retrospektivne utopije"⁵³ (Priester, 2012: 2, iz Engesser, et al 2017). Za naše potrebe, tu kategoriju ćemo nazvati:

- 5) Tvrdnje koje glorificiraju nostalgично zamišljenu „utopijsku zemlju koja pripada narodu"

Unatoč nekim primjerima gdje je kapitalizam uz autoritarnu vlast doveo do impresivnih ekonomskih rezultata, kao u Kini ili Singapuru, Muller tvrdi da je "demokracija i

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ Muller 2017, 109.

⁵² Paul Taggart, „Populism and representative politics in contemporary Europe", *Journal of Political Ideologies* 9(3) (2004), 274. prema Engesser et. al. 2017, 1111.

⁵³ Karin Priester, „Wesensmerkmale des Populismus", *Aus Politik und Zeitgeschichte* 62(5–6) (2012), 2. prema Engesser et. al. 2017, 1111.

dalje glavna politička nagrada"⁵⁴, a kao dokaz tome napominje kako autoritarne vlasti plaćaju lobistima i stručnjacima za PR enormne svote novca kako bi u očima međunarodnih organizacija i zapadnih elita bile percipirane što demokratskije. Zbog toga nam je važan populizam jer je upravo on glavna opasnost za demokraciju danas. To nije neka druga politička ideja koja se s njom može natjecati, već populizam, kao degradacija demokracije koja paradoksalno nudi lažno obećanje ostvarivanja „najviših demokratskih ideala”.⁵⁵ Takvo lažno obećanje mora nas navesti na oprez i razmišljanje, kako bi bili sposobni uočiti de-demokratizirajuće procese koje populizam donosi, te ih zaustaviti na vrijeme.

3. Metodologija, izvori, uzorak

Kao metoda analize odabrana je metoda analize sadržaja. Analiza sadržaja je istraživačka tehnika uz pomoć koje dolazimo do provjerljivih i valjanih zaključaka iz sadržaja tekstova (ili drugih relevantnih izvora) i konteksta u kojima su nastali. Manifestni sadržaj analiziramo kvantitativnom analizom sadržaja, dok latentne i skrivene poruke autora doznajemo putem kvalitativne analize sadržaja.⁵⁶

U ovom radu istražujemo populizam predsjedničkih kandidata Ronalda Reagana u kampanji za predsjedničke izbore 1980. godine, te Donalda Trumpa u kampanji za predsjedničke izbore 2016. godine. Kako je nemoguće zahvatiti svaku izgovorenu riječ i poruku koju su kandidati uputili za vrijeme kampanje, prisiljeni smo na uzorkovanje kako bi došli do najrelevantnijih izvora prema kojima možemo precizno i provjerljivo zaključivati o mogućem populističkom karakteru odabranih kampanja.

Za potrebe izrade ovog rada provest ćemo analizu sadržaja selektiranih medijskih istupa koje možemo usporedno analizirati kod oba kandidata, a to su: govori inicijalnih predstavljanja kandidata (*announcement of Candidacy for President of U.S*), govori prihvatanja kandidatura (*acceptance speech at the Republican National Convention*), govori u kampanji specifično namijenjeni ocrtavanju vanjske politike, govori prihvatanja dužnosti predsjednika (*Inauguration speech*) i televizijske debate (*presidential candidate debates*), koje su se zbile između predsjedničkih kandidata Reagana i Trumpa te njihovih oponenta u

⁵⁴ Muller 2017, 12.

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Klaus Krippendorff, *Content Analysis: An Introduction to its Methodology*, drugo izdanje (London: Sage Publications, 2004), 18-19.

stranci, te između njih i demokratskih, tj. neovisnih kandidata – Jimmyja Cartera, Johna Andersona i Hillary Clinton. Zbog specifičnosti novih komunikacijskih tehnologija, uvest ćemo i jednu kategoriju koja vrijedi samo za kampanju predsjednika Trumpa, a to su tweetovi. Donald Trump je neke od svojih ključnih poruka komunicirao upravo putem Twittera. Na poznatoj društvenoj mreži 2016. pratilo ga je od 5 do 6 milijuna ljudi,⁵⁷ a mediji su redovito izvještavali o nerijetko kontroverznim stavovima iznijetim upravo na toj platformi.⁵⁸ Kako bi kompenzirali količinu sadržaja, analizirati ćemo i još neke predizborne govore Ronalda Reagana, koji nemaju svoju direktnu paralelu u govorima Donalda Trumpa.

Predizborni govori, debate i obraćanja naciji važni su nam jer su obično puni pretjerivanja i demagogije, što znači da ćemo upravo u njima najvjerojatnije naići na naizraženije populističke poruke. One koje smo naveli smatramo najprikladnijima jer se radi o istupanjima koja su dio političke tradicije u SAD-u te ista za oba kandidata. Upravo u njima kandidati šalju poruke koje će čuti najviše glasača, poruke od kojih je najteže bježati ili ih povući, posebno ako ih javnost prihvati. Izjave su to koje obuhvaćaju sam početak i sam kraj kampanje te najrelevantnije za različite kontekste u kojima nastaju poruke kandidata: poruke upućene cijeloj javnosti (govori o najavi kandidature, prihvaćanja dužnosti, debate s demokratskim protukandidatima), poruke upućene stranačkoj javnosti (debate s protukandidatima iz stranke) te poruke upućene uskoj biračkoj bazi samih kandidata (mitinzi).

Na sreću, izvori koje ćemo koristiti kao naše uzorke dostupni su online. Transkripti govora Ronalda Reagana koje ćemo analizirati dostupni su na službenoj stranici Reaganove predsjedničke knjižnice (*Ronald Reagan Presidential Library*).⁵⁹ Analizirat ćemo sljedeće istupe Ronalda Reagana dostupne u njenom repozitoriju, koje ćemo direktno moći usporediti s istupima Donalda Trumpa:

- 1) Govor s kojim se predstavlja kao kandidat za Predsjednika SAD-a iz 13. studenog 1979. godine (*announcement of Candidacy for President of U.S.*).
- 2) Televizijski govor *A Strategy for Peace* in the 80s objavljen 19. Listopada 1980. godine, u kojem izlaže svoju viziju vanjske politike SAD-a.
- 3) Izrečene poruke u debati s republikanskim protukandidatom Georgom Bushom iz 23. travnja 1980. godine.

⁵⁷ Danas je taj broj deseterostruko veći - <https://www.trackalytics.com/twitter/profile/realdonaldtrump/> (20.05.2019.)

⁵⁸ BBC, *Trump on Twitter: A history of the man and his medium* (2016) (<https://www.bbc.com/news/world-us-canada-38245530>, 20.05.2019.)

⁵⁹ <https://www.reaganlibrary.gov/sspeeches/major-speeches-1964-1989> (20.05.2019.)

- 4) Govor u kojem službeno prihvaća kandidaturu Republikanske stranke (*acceptance speech at the Republican National Convention*) iz 17. srpnja 1980. godine., u gradu Detroitu.
- 5) Izrečene poruke u predsjedničkim debatama (*presidential candidate debates*) s Johnom Andersonom (iz 21. rujna 1980. godine) i tada aktualnim predsjednikom Jimmyjem Carterom (iz 28. studenoga 1980. godine).
- 6) Govor u kojem službeno prihvaća dužnosti predsjednika (*Inauguration speech*), u Washington D.C.-u, 20. siječnja 1981. godine.

Također, kako bi barem donekle upotpunili diskrepanciju u količini izvora koju tvori Twitter fond Donalda Trumpa, analizirat ćemo i govore Ronalda Reagana za koje nećemo imati usporedni primjer u govorima Donalda Trumpa:

- 7) Govor na konvenciji Veterana stranih ratova (*Veterans of Foreign Wars Convention*), 18. kolovoza 1980. u Chicagu, pod nazivom: *PEACE: Restoring the Margin of Safety*
- 8) Govor na *Labour Day* (američku zamjenu za Međunarodni praznik rada), 1. rujna 1980., kod Liberty State Parka u New Jerseyu
- 9) Dugi televizijski govor, kojeg je Reaganova kampanja oglasila i prikazivala nekoliko dana prije samih izbora, pod nazivom *A Vital Economy: Jobs, Growth, and Progress for Americans*, prvi puta emitiran 24. listopada 1980.
- 10) Televizijski govor dan prije izbora; *A Vision for America*, emitiran 3. studenog 1980. godine

Transkripti svih govora i debata u kojima je sudjelovao Donald Trump za vrijeme svoje kampanje dostupni su na *The American Presidency Project* i *factba.se* Internet stranicama.⁶⁰ Analizirat ćemo sljedeće istupe Donalda Trumpa:

- 1) Govor s kojim se predstavlja kao kandidat za Predsjednika SAD-a iz 16. lipnja 2015. godine (*announcement of Candidacy for President of U.S.*).
- 2) Govor pod nazivom *Understanding the Threat: Radical Islam and the Age of Terror*, u gradu Youngstownu, u državi Ohio, 15. kolovoza 2016. godine. Trump u govoru opisuje kako gleda na ulogu SAD-a u vanjskoj politici, to jest ulogu SAD-a na Bliskom Istoku i borbu protiv terorizma.

⁶⁰ <https://factba.se/transcripts> (20.05.2019.)

<https://www.presidency.ucsb.edu/documents/presidential-documents-archive-guidebook/documents-related-to-presidential-elections/2016/report/200301/all/63> (17.06.2019.)

- 3) Izrečene poruke u debatama s republikanskim protukandidatima. Analizirat ćemo dvije debate, jednu koja je imala najveći broj televizijskih gledatelja, onu 6. kolovoza 2015. godine u organizaciji Fox Newsa, te naj recentniju, 10. ožujka sljedeće godine, u kojoj su kao jedini Trumpovi protukandidati ostali Marco Rubio, Ted Cruz i John Kasich, u organizaciji CNN-a.
- 4) Govor u kojem službeno prihvaća kandidaturu Republikanske stranke iz (*acceptance speech at the Republican National Convention*) 21. srpnja 2016. godine., u gradu Clevelandu.
- 5) Izrečene poruke u predsjedničkim debatama (*presidential candidate debates*) s Hillary Clinton. Radi se o prvoj (26. rujna 2016.) i trećoj (19. listopada 2016.) općoj predsjedničkoj debati tijekom kampanje. Prvu debatu gledalo je najviše televizijskih gledatelja u povijesti,⁶¹ a treća je relevantna jer je zadnja debata u kojoj se Trump obraća javnosti prije izbora.
- 6) Govor u kojem službeno prihvaća dužnosti predsjednika (*Inauguration speech*), u Washington D.C.-u, 20. siječnja 2017. godine.

Također, analizirat ćemo tweetove koje je Donald Trump pisao od najave svoje kampanje 16. lipnja 2015. godina do dana kada je preuzeo dužnost predsjednika, 20. siječnja 2017. godine. Pronaći ćemo ih na *Trump Twitter Archive*,⁶² internet stranici gdje se svi Trumpovi tweetovi nalaze na jednom mjestu.

Analizirat ćemo sadržaj transkripata jer nas zanima koje i kakve poruke kandidati šalju svojoj publici, to jest što im poručuju, kako karakteriziraju svoje protivnike i ostale aktere na u američkoj politici i društvu općenito. Sve s ciljem kako bi prema već utvrđenim kriterijima mogli pokazati jesu li Reagan i Trump vodili populističke kampanje, jesu li populisti te kakvog sadržaja je njihov populizam.

Za ovo istraživanje, koristit ćemo kvantitativnu analizu sadržaja i konvencionalnu te usmjerenu kvalitativnu analizu sadržaja navedenih govora i debata. Pomoću kvantitativne

⁶¹ S novim rekordom s oko 84 milijuna gledatelja, prva debata između Donalda Trumpa i Hillary Clinton prestigla je do tada nagledaniju debatu, onu između Ronalda Reagana i Jimmyja Cartera, uoči izbora 1980. godine. Brian Stelter, *Debate breaks record as most-watched in U.S. history* (2016) (<https://money.cnn.com/2016/09/27/media/debate-ratings-record-viewership/index.html>, 20.05.2015.)

⁶² <http://www.trumptwitterarchive.com/> (20.05.2019.)

analize sadržaja prebrojati ćemo sve populističke poruke, odnosno paragrafe u kojima kandidati komuniciraju populističke poruke, te broj paragrafa u kojima se komuniciraju poruke za svaku od prethodno definiranih populističkih tvrdnji (koliko puta je kandidat komunicirao tvrdnje o elitama, pozivao se na narod i tako dalje).

Osnovna razlika između konvencionalne (induktivne) i usmjerene (deduktivne) analize je u tome kako izvlačimo kategorije za kodiranje. Kod konvencionalne analize kategorije analize se konstruiraju iz podataka koje smo dobili proučavajući tekst. Kod usmjerene analize, izvlačimo ih iz teorije ili prijašnjeg istraživanja, a zatim ih istraživači koriste da analiziraju tekst.⁶³ U našem istraživanju koristit ćemo obje metode. U prvom dijelu usmjerenu metodu, gdje ćemo inicijalno koristiti kategorije iz Mullerove teorije kako bi identificirali paragrafe u kojima se pojavljuje sadržaj u njima opisan. U drugom dijelu ćemo pobliže analizirati navedene paragrafe pomoću induktivne metode. Dakle, iako ulazimo u analizu s predeterminiranim kategorijama, naknadnom analizom ostavljamo prostor za dublju i precizniju interpretaciju poruka te uključivanje novih kategorija, to jest za preinake postojećih. Za razliku od uobičajenih postupaka analize sadržaja, interpretirat ćemo cijele paragrafe, a zatim i cijeli tekst jer držimo da nam holističko čitanje govora i nastupa možemo otkriti koje su poruke kandidati slali konzistentno kroz svoju kampanju i koje su dio njihova (populističkog) narativa, a koje su izuzeci od poruka koje inače komuniciraju.

Navedene materijale ćemo prolaziti te identificirati paragrafe po matrici u kojoj je svaka kategorija iz Mullerove teorije operacionalizirana jednostavnim pitanjem. Primjerice, kategorija Tvrdnje o korumpiranoj eliti/establišmentu, operacionalizirana je pitanjem „Kritizira li kandidat elite i/ili establišment?“. Pitanje se odnosi na elite i establišment općenito – kritika neke osobe za koju se može reći da spada u elitu ili establišment nije predmet pitanja. Paragrafi u kojima se identificiraju navedene kategorije bit će podvrgnuti daljnjoj analizi i interpretaciji kako bi se otkrile pravilnosti i konkretne populističke poruke koje kandidat komunicira.

Dodatnom analizom induktivnim putem pokušat ćemo detaljnije proniknuti koje su karakteristike populizma kojeg koristi pojedini kandidat. Primjerice, pošto se anti-elitizam može izjasniti na brojne načine (ekonomske elite – Wall Street, politički establišment, deep state, mediji...), pokušat ćemo saznati prema kome se navedeni anti-elitizam usmjerava te

⁶³ Hsiu-Fang Hsieh i Sarah E Shannon, „Three Approaches to Qualitative Content Analysis“, *Qualitative health research* (15)9 (2005): 1279-1281.

konstruirati i potkategorije i dokučiti radi li se o legitimnom kritiziranju elita ili pak služi delegitimiziranju postojećeg političkog sustava. U navedenim paragrafima možda pronađemo i različite instance koje možemo vezati uz populizam, a nismo ih predvidjeli u prethodnom kategoriziranju. Pomoću njih možemo definirati nove kategorije te dodatno proširiti i obogatiti kategorijski aparat, čineći ga dodatno primjenjivim na zadani kontekst američkih predsjedničkih izbora. Osim definiranja novih kategorija, možemo doći i do (limitiranih) zaključaka o tome kojoj se publici kandidat obraća, uzimajući u obzir kontekste i sadržaj izjava, antagonizirane i svojatane grupe. Naravno, ne radi se o detaljnom karakteriziranju potencijalnih birača, što izvan je dosega ovog rada, već pozivu na daljnja istraživanja.

Pomoću induktivne metode ćemo dakle detaljnije opisati populizam svakog kandidata. Saznati primjerice kako kandidati definiraju „narod”; prema rasi, nacionalnosti, ekonomskim, geografskim ili nekim drugim kriterijima. Vidjeti mogu li se izjave kandidata okarakterizirati kao izolacionizam, nacionalizam (etnički, ekonomski), rasizam ili neki drugi fenomen? Uzevši u obzir pozadinu pojedinog kandidata i kontekst izjava, možemo interpretirati i zašto baš taj kriteriji kandidat uzima kao relevantan. Ništa manje važno, tko su za kandidata nepoželjni „Drugi”? Jesu li to pripadnici određene nacionalnosti, rase, religijske, društveno-ekonomske ili neke druge skupine? Zašto baš oni? Kako ih prikazuje, koje im osobine daje, zbog čega su prijetnja? Mogu li se kandidatove poruke okarakterizirati kao pozivi na nasilje? Analizom frekvencija pojedinih kategorija, možemo zaključiti i na kojim kategorijama tj. aspektima populizma pojedini kandidat inzistira, koji su mu manje važni te koliko je konzistentan sa svojim tvrdnjama.

Uspoređujući dobivene rezultate kroz Mullerovu teoriju možemo interpretirati jesu li Reagan i Trump te zašto populist, te ako dođemo do novih saznanja, modificirati i nadopuniti Mullerov teorijski okvir za specifični američki kontekst, kako bi ubuduće bolje identificirali populiste kandidate za predsjednika SAD-a.

4. Kratka povijest američkog populizma

Populizam, kao uostalom liberalizam ili republikanizam, u američkoj tradiciji nosi bitno različito značenje nego primjerice u europskoj. Muller smatra da se populizam u SAD-u prije Trumpa najčešće vezuje uz neke od lijevih, progresivnih i egalitarnijih struja koji

Demokratsku stranku smatraju previše centrističkom (kao što su primjerice Demokratski socijalisti).⁶⁴ Populizam se nerijetko koristi istoznačno s anti-elitizmom ili demagogijom, od strane konzervativnih komentatora koji osuđuju „nerealna obećanja” liberala o primjerice besplatnom zdravstvu ili besplatnom školstvu koja će prvenstveno napumpati javni dug.⁶⁵ U javnom diskursu često se zato mogla čuti sintagma "liberalni populizam" koja zvuči paradoksalno u Europi prvenstveno zbog drugačijeg korištenja pojma 'liberalizam'. Liberalno u SAD-u blisko je onome što bi bio socijaldemokratsko (ili barem social-liberalno) u Europi (iako je i takva usporedba upitna te rezultat velike generalizacije, budući da su razlike u politikama koje predlažu razne lijeve skupine i pojedinci velike). U Europi pak liberalno podrazumijeva ograničenje volje većine, poštivanje pluralizma i garant sistema „provjera i ravnoteža” (*checks and balances*).⁶⁶ Posljednje stoljeće i pol zaista je sadržavalo brojne političke pokrete i aktere koji su se proglašavali, ili bili proglašavani populističkima. Muller je pritom samo djelomično u pravu kada kaže da se pojam do 21. stoljeća uglavnom vezivao za progresivne struje. Populizam je u američkoj opreci prema socijalističkim sustavima poprimio drugačije lice mnogo prije, čak i prije početka Hladnog rata, u obliku fašističkih pokreta 1930-ih godina.

Uslijed velikih socio-ekonomskim promjena na prijelazu iz 19.-og u 20. stoljeće; industrijalizacije, urbanizacije, deruralizacije, izgradnje željeznica – stanovnici ruralnih područja u SAD-u sporo su se prilagođavali. Iz novih okolnosti nastao je prvi veliki populistički pokret u Americi, „prerijski populizam”, kojeg je na političkoj razini artikulirala Populistička (ili Narodna) stranka (*People's/Populist Party*).⁶⁷ Prerijski populizam vidio je „narod” prvenstveno kao neovisne farmere europskog podrijetla, koji su u sukobu s elitama, sve moćnijim gradskih bankarima i političarima, uglavnom na sjeverozapadu zemlje. Percipirane razlike nisu bile prvenstveno etničke (iako su elementi rasizma, posebno anti-semitizma, bili prisutni), već geografske i moralne: obični narod (farmeri koji „rade sa svojim rukama”) je dobar, a političari i bankari u urbanim sredinama pokvareni. Populistička stranka nije imala snažnog vođu te je izgubila svoj utjecaj u prvim godinama 20. stoljeća, a neke njene elemente (kao ideje o distributivnoj pravdi) preuzeti će Progresivna stranka u 1910-ima i 1920-ima.⁶⁸ Tijekom 1930-ih, populistički elementi bili su prisutni u brojnim političkim pokretima, od kojih su najpoznatiji pokret „Dijelite naše bogatstvo” (*Share our wealth*)

⁶⁴ Muller 2017, 17.

⁶⁵ Ibid, 19.

⁶⁶ Ibid, 17.

⁶⁷ Kazin 1998, 39.

⁶⁸ Cas Mudde, i Cristóbal Rovira Kaltwasser, *Populism: A Very Short Introduction*, (New York: Oxford University Press, 2017), 23.

guvernera Louisiane Hueya Longa i nekoliko fašističkih pokreta, od kojih je najpoznatiji bio onaj katoličkog svećenika Charlesa Coughlina, čije je anti-semitske i pro-fašističke govore na radiju 1938. godine pratilo vjerno slušateljstvo od čak 3,5 milijuna ljudi.⁶⁹

Početkom Hladnog rata, na čvrstoj američkoj tradiciji skepse prema idejama s ljevice, koje bivaju sve više demoniziranje usporedbama sa Sovjetskim Savezom, ranih 50-ih populizam u Americi poprima novi oblik, koji uz manje izmjene i danas ostaje dominantan. Progresivne ideje nestale su iz populističkih pokreta, kojeg je preuzela konzervativna desnica. Ovog puta, „pravi narod“ su „obični Amerikanci“, idealizirano povezani s utopijski zamišljenim srednjim dijelom zemlje (*heartland*), nasuprot kojima stoje elite na (obično sjeverozapadnoj) obali, koje podržavaju „protuameričke socijalističke ideje“ i teško zarađeni „novac naroda“ distribuiraju etničkim i rasnim manjinama kako bi održale svoje pozicije moći. Brojni incidenti uzrokovani „crvenom paranojom“, politika *détenta*, te sve veće uvjerenje u američku superiornost naspram Sovjetskog Saveza, gotovo su izbrisali anti-komunistički pokret iz javnog života do 1970-ih godina.⁷⁰ Međutim, nasuprot kulturnoj revoluciji i emancipacijskim pokretima 1960-ih, Nova desnica, kršćanska desnica i druge konzervativne snage u zemlji ažurirale su kriterije prema kojima se konstruirala idealizirana slika naroda. „Pravi Amerikanci“ više nisu mogli biti homoseksualci, feministkinje i „sekularni humanisti“, a novi val popularnosti bijelih supremacista demonizirao je i ne-bijele građane Amerike.⁷¹ Ovdje možemo primijetiti da etiketa populizma itekako ovisi o kontekstu vremena. Populističkima, autori gotovo uvijek nazivaju grupe koje iz političkog i društvenog života (tj. „iz naroda“) žele isključiti neke druge skupine (uglavnom manjinske) koje u tom trenutku već imaju sva građanska prava (Židove, ekonomske elite i sl.). Zbog toga ne postoji mnogo autora koji populističke etikete dijele političkim akterima koji su prije recimo 60-ih (možda nešto ranije) podržavali rasu segregaciju, budući da se radilo o nacionalnom konsenzusu.

Popularnost novog desnog populizma nisu propustili iskoristiti kandidati (posebno republikanski) za predsjednika države. Barry Goldwater, George Wallace⁷², Richard Nixon, Ronald Reagan, Ross Perot - u svojim kampanjama više su ili manje vješto udvarali glasačima populističke desnice. Iako demokrat, najviše strahova s njima dijelio je George Wallace, koji

⁶⁹ Chip Berlet i Matthew N. Lyons, *Right-Wing Populism in America: Too Close for Comfort* (New York: Guilford Press, 2000), 125-142.

⁷⁰ Mudde i Rovira Kaltwasser 2017, 24.

⁷¹ Barlet i Lyons 2000, 223-226, 246.

⁷² George Wallace (1919 – 1998) bio je američki političar iz Demokratske stranke, guverner savezne države Alabame te neovisni kandidat za predsjednika SAD-a 1968. godine. Ostao je poznat prema svojim kontroverznim konzervativnim stavovima, posebno protivljenju federalnih nastojanja da se okonča rasna segregacija (<https://www.britannica.com/biography/George-C-Wallace>, 17.05.2019.).

je vodio kampanju braneći rasnu segregaciju i tradicionalne vrijednosti. Goldwater i Reagan su uz pomoć njihove potpore transformirali Republikansku stranku, a iako ideološki najdalji, upravo je Nixon popularizirao termin „tihe većine“ (silent majority) koja označava „prave Amerikance“ čiji se glas ne čuje jer ga utišavaju liberalne elite.⁷³ U 21. stoljeću, populističkima su nazvani najrazličitiji pokreti i akteri, od Pokreta Čajanke (*Tea Party*) i Donalda Trumpa, do pokreta *Occupy Wall Street* i Bernie Sandersa⁷⁴.

Kroz 20. stoljeće protivnik američkih populista se promijenio, ali definicija „naroda“ gotovo da nije. I dalje su to radišni i pobožni (bijeli) kršćani i radnici, stanovnici središnjeg dijela zemlje. Elite pak su evoluirale od bankara i političara, preko kulturalnih i liberalnih elita (profesora, sudaca, aktivista, medija i drugih.), natrag prema političarima (Washingtonskim birokratima) i bankarima s Wall Streeta u 21. stoljeću.⁷⁵ Upravo zbog različitog korištenja pojma populizam u američkom kontekstu, potrebno je napokon na solidnoj teorijskog podlozi promatrati fenomen populizma u SAD-u, posebno jer se on zbog globalizacije iz američkog konteksta prelijeva na brojne druge zemlje.

5. Nova stara vremena: socio-ekonomski, politički, kulturni i tehnološki konteksti predsjedničkih kampanja Ronalda Reagana 1980. i Donalda Trumpa 2016. godine.

Postoji nekoliko socio-ekonomskih, političkih i kulturnih procesa koji su omogućili rast popularnosti populističkog sentimenta, kako 80-ih, tako i danas. Iako među najčešćim motivima u ustima populista, razvoj Washingtonskog (ali i stranačkih) establišmenta vjerojatno ima najmanji direktni utjecaj na živote američkih građana. Birokracija u federalnoj vladi bujala je desetljećima, posebno nakon New Deal-a, no upravo su 70-e i 80-e označile prijelaz značajnog dijela moći u oblikovanju političkih procesa: sa partijskih vođa na medije, s izabranih dužnosnika na konzultante, lobiste i profesionalce javne uprave. Izabrani čelnici su odlazili, dok su novinari i konzultanti ostajali. Između njih se, čak i pored ideoloških barijera, razvila određena vrsta kohezije i solidarnosti, a s njima i koncentracija moći, koja je

⁷³ Mudde i Rovira Kaltwasser 2017, 24-26.

⁷⁴ Muller 2017, 17.

⁷⁵ Mudde i Rovira Kaltwasser 2017, 26.

naizgled bila neprobojna za javnost.⁷⁶ Izabrani političari morali su zadržati dobre odnose sa novonastalim establišmentom kako bi mogli provesti javne politike koje su željeli. Bez njihove pomoći i aktivne uloge, to je postajalo sve teže, ako ne i nemoguće. Rastuća frustracija novonastalom situacijom dovela je do revolta dijela (glavnom konzervativnih) birača i političara. Stvorila se percepcija da je stvarna moć izvan ruku građana. Tijekom zadnjih nekoliko desetljeća, percepcija javnosti je zaoštrena, posebno među republikancima i libertarijancima u SAD-u, ali ne samo njima. Jedna od ključnih poruka Ronalda Reagana u kampanji 1980. godine bila je kako građani SAD-a ne prosperiraju upravo zbog prevelike savezne vlade, tj. washingtonskog establišmenta. Sličnu poruku imao je i Donald Trump, sažetu u sloganu „isušimo močvaru“ (*drain the swamp*), koju je, nimalo slučajno, popularizirao upravo Ronald Reagan.⁷⁷

Promijenjeni socio-ekonomski uvjeti imali ipak su mnogo veći utjecaj na svakodnevni život građana od bujajuće washingtonske administracije. Krajem 70-ih te 80-ih godina, nakon desetljeća smanjivanja ekonomskih i društvenih nejednakosti u zapadnim demokracijama, započeo je proces produbljivanja nejednakosti, koji se nastavio do danas. Razlike u bogatstvu povećale su se u gotovo svim zapadnim demokracijama.⁷⁸ Dok su privatna bogatstva elite, uglavnom iz ranga vrhunskih menadžera i financijskih stručnjaka, eksponencijalno rasla, plaće srednjeg i nižeg sloja stagnirale su te se smanjivale. U najboljem slučaju, rasle vrlo skromno. Povećanje plaća zamijenili su materijalna nesigurnost uzrokovana fleksibilizacijom tržišta rada, smanjenje sigurnosti radnog mjesta, velike fluktuacije i smanjivanja državnih izdavanja u socijalne programe, te poskupljenje zdravstvene skrbi i školovanja.⁷⁹ No, unatoč pojedinim protestima, promjene koje su se dogodile nisu izazvale širu, klasnu solidarnosti niti su ih uspjele politički iskoristiti lijeve stranke, koje tradicionalno zastupaju interese radnika te srednje i niže klase. Upravo suprotno. Mnoga zapadna društva otišla su u desno. Preokret su vodile nove, nacionalističke i populističke stranke koje su narod suprotstavljale Drugima (rasnim, etničkim, seksualnim i ostalim manjinama) s jedne te političkim (i kulturnim, ali

⁷⁶ Shirley, *Rendezvous with destiny*, 90-91.

⁷⁷ Lee Drutman, *Donald Trump and the 3 “drain the swamp” fever dreams of American politics* (2017) (<https://www.vox.com/polyarchy/2017/6/2/15731662/trump-drain-the-swamp-fever-dream>, 26.05.2019.)

⁷⁸ OECD, *Divided We Stand: Why Inequality Keeps Rising* (Paris: OECD, 2011.); Thoman Piketty, *Capital in the Twenty-First Century* (Cambridge MA: Harvard University Press, 2014); Atkinson, et. al., „Top Incomes in the Long Run of History”, *Journal of Economic Literature* 49 (1): 3-71., prema Nico Wilterdink, „The Dynamics of Inequality and Habitus Formation: Elias, Bourdieu, and the Rise of Nationalist Populism”, *Historical Social Research* 42(4) (2017), 30.

⁷⁹ Wilterdink 2017, 22.

rijetko i ekonomskim) elitama s druge strane.⁸⁰ Slične narative postupno je preuzela i republikanska baza u SAD-u, a njima i predsjednički kandidati GOP-a.

Iako je proces kulminirao s izborom Reagana za američkog predsjednika, već početkom 60-ih konzervativni aktivisti i političari, većinom naravno Republikanci, rebrendirali su se kao predstavnici prosječnog bijelog Amerikanca. Kroz dva desetljeća postali su vješti u kanaliziranju masovnog gnjeva prema saveznoj vladi, lijevim-liberalnim društvenim pokretima, siromašnim Afroamerikancima, kontra-kulturi, „arogantnim akademikima", te ostalim „specijalnim interesima", koji su bili prikazivani kao glavna prijetnja vjеровanjima i financijama neiskvarene bijele većine.⁸¹ Kako na američkom Sjeveru, tako i na Jugu, desnica u SAD-u pridobivala je birače demokrata hvaleći njihov rad, etnički (ne i rasni) identitet i moralne kvalitete. Iako Nixonova i Reaganova ostavština nemaju mnogo veze s poboljšanjem položaja radnika u Americi, oba predsjednika obraćala su se većinskoj bijeloj radničkoj populaciji, koju su liberalne elite navodno zaboravile.⁸²

Među najglasnijim novim pokretima u to vrijeme bila je evanđelistička (kršćanska) desnica. Nastala kao religijski odgovor na pojavu kontrakulture i seksualne revolucije 60-ih, svoj najsnažniji pritisak na javnu politiku i ulazak u mainstream ostvarila je kroz 70-e. Osjećaju koruptivnosti, moralne i svekolike dekadencije američkog društva pomogli su i afere Watergate te naftna kriza 70-ih.⁸³ Do izbora za predsjednika 1980. godine, kada je izabran Ronald Reagan, bila je to respektabilna grupacija koja je vršila ogroman društveni pritisak uz duboko moralističko uvjerenje, vjerujući da liberala elita nije samo arogantna i korumpirana, već da njeno toleriranje abortusa, homoseksualnosti i ateizma vuče građane SAD-a u ponor amoralnosti iz kojih su ih oni htjeli spasiti. Savez konzervativnih protestanata i dijela katolika, pa čak i nekih ortodoksnih Židova, priželjkivao je kolektivnu transformaciju percepcije o tome što je dobro, a što loše.⁸⁴

Zajedno s drugim interesnim skupinama kao što je dio velikih korporacija (uglavnom iz Sun Belta), nova i konzervativnija republikanska baza aktualizirala je brojna pitanja; protivili su se visokim porezima i saveznim regulacijama, mobilizirali lokalne crkve protiv „sekularnog humanizma", Zakona o ravnopravnosti žena (*Equal Rights Act*), organizirali su prosvjede protiv spolnog obrazovanja, spajanja bijele i crne djece u iste školske autobuse, abortusa i sl. Kampanje koje su pokrenuli pokazale su se potentnijima,

⁸⁰ Ibid, 23.

⁸¹ Kazin, *The Populist Persuasion*, 246, 266.

⁸² Ibid, 248-249

⁸³ Ibid, 258.

⁸⁴ Ibid, 247.

organiziranim i uspješnijim nego one protiv komunizma prethodna dva desetljeća.⁸⁵ Upravo za vrijeme Reaganove kampanje, te „single issue” grupacije dobile su i značajnu mainstream medijsku pažnju, posebno pro-life skupine. Republikanski establišment počeo je primjećivati da su populistički pokreti u zamahu.⁸⁶

Iako je Dobra Stara Partija (GOP - *Grand Old Party*, tradicionalno ime za Republikansku stranku) u prvoj polovici 20. stoljeća bila prvenstveno stranka velikog novca i velikih korporacija, tome se kroz 70-e suprotstavila struja koja je stranku s vremenom odvela u populistički smjer, čije je lice postao Ronald Reagan, nasuprot kandidatima velikih korporacija, Georgu Bushu i Johnu Connallyju.⁸⁷ Imidž stranke koju je predvodio Reagan uvelike se promijenio. Republikanci su postali sve bliži urbanoj srednjoj klasi, Jugu, Zapadnoj obali, poduzetničkom duhu, pa čak i katoličanstvu. S promjenom imidža u stranku su ušli i brojni bivši Demokrati (pogotovo s Juga) koju su smatrali da ih bivša stranka više ne predstavlja.⁸⁸ Riječima Craiga Shirleya, najpoznatijeg autora monografija o Reaganovim kampanjama, konzervativizam 1980. nije značio status quo, već promjenu,⁸⁹ kojoj je na čelu bio Ronald Reagan. Više od tri desetljeća kasnije, nakon dva mandata prvog afroameričkog predsjednika u povijesti SAD-a, za kojeg su svi očekivali da će ga naslijediti njegova nekadašnja unutarstranačka protukandidatkinja, a kasnije državna tajnica, konzervativizam je još jednom postao avangarda. Ovog puta s novim avатарom, multimilijarderom Donaldom Trumpom.

Veliku ulogu u artikulaciji nove konzervativne, populističke avangarde u oba vremena, odigrala je nova tehnologija komuniciranja. Kao i danas, u Reaganovo vrijeme je također postojala percepcija da su masovni mediji, posebno velike etablirane TV i novinske kuće, u rukama liberalnog establišmenta te da su naklonjeni lijevim, progresivnim političarima. Ono što je u Trumpovo vrijeme ostvareno društvenim mrežama, Twitterom, web-portalima i drugim medijima koji su širili ideje Nove (tj. „najnovije”) Desnice (*New Right*) u SAD-u, desnica okupljena oko Reagana postigla je također, gotovo pionirski, novim medijima komunikacije: direktnom poštom (offline i online),⁹⁰ u radio talk-show emisijama, specijaliziranim kablskim TV kanalima i novinama. Direktan mailing bio je posebno moćan, jer je omogućavao emotivnu, gotovo privatnu komunikaciju između kandidata i potencijalnih birača. Richard Viguerie, jedan od konzervativnih pionira u korištenju direktnog mailinga,

⁸⁵ Ibid, 248.

⁸⁶ Craig Shirley, *Reagan Rising: The Decisive Years, 1976-1980* (Northampton: Broadside Books, 2017), 144.

⁸⁷ Ibid, 73, 255.

⁸⁸ Ibid, 238-239.

⁸⁹ Shirley, *Rendezvous with destiny*, 2.

⁹⁰ To je vrijeme početak korištenje e-maila, pa tako i u promotivne, političke svrhe.

koji je radio za Georga Walleca 1970-ih, tipično populističkim rječnikom objašnjavao je upotrebu novog medija:

*The liberals have had control not only of all three branches of government, but of the major universities, the three major networks, the biggest newspapers, the news weeklies, and Hollywood So our communication has had to begin at the grassroots level-by reaching individuals outside the channels of organized public opinion. Fortunately, or rather providentially, a whole new technique has become available just in time-direct mail, backed by computer science, has allowed us to bypass all the media controlled by our adversaries.*⁹¹

Unatoč svemu, tradicionalni mediji su ipak dominirali 1980-ih. Do 2016. godine, stvari su se duboko promijenile. Postoji nekoliko razlika između novina, televizije i ostalih tradicionalnih medija s jedne strane, te društvenih mreža, posebno Facebook-a s druge, koje su iz temelja promijenile medijski okoliš. Ključna je individualizacija sadržaja. Facebookovi algoritmi mogu sami izabrati što će netko vidjeti, na što sam pojedinac ima ograničen utjecaj, dok kod tradicionalnih medija može slobodno birati koji će sadržaj konzumirati. Uz tehnologiju mikrotargetiranje, pojedinci vide verziju oglasa skrojenu samo za njih kao individue, sa snažnijim i oštrijim porukama, dok su prethodno tradicionalni mediji bili ograničeni na tek regionalne posebnosti. U istraživanju koje je proveo sam Facebook, utvrđeno je da njegovi algoritmi mogu ne samo pojačavati, već i stvarati te prebacivati emocionalna stanja s jednog korisnika na drugog i utjecati na milijune ljudi kako se oni osjećaju, bez da oni imaju percepciju da se to događa.⁹² Društvene mreže su mediji u kojima populističke poruke nevjerojatno uspijevaju, jer tim putem poruke često zaobilaze djelatnike masovnih medija, novinare i reportere, koji sa svojim profesionalnim normama i vrijednostima inače služe kao zastupnici (većinom pasivne) javnosti koji provjeravaju istinitost informacija prije nego su one objavljene i osporavaju ih ako ipak jesu.⁹³ Potencijal za zloupotrebu društvenih mreža je ogroman, što je tek donekle pokazala afera Facebook-Cambridge Analytica. U takvim uvjetima gdje moćne poruke, individualno skrojene za

⁹¹ Richard Viguerie, „Ends and Means”, *New Right Papers*, 31., prema Kazin, *The Populist Persuasion*, 259-260.

⁹² Cathy O’Neil, *Weapons of Math Destruction: How Big Data Increases Inequality and Threatens Democracy* (London: Allen Lane, 2016), 147, 154.

⁹³ Sven Engesser et. al. „Populism and social media: how politicians spread a fragmented ideology”, *Information, Communication & Society*, 20(8) (2017), 1110-1113, 1123.

sentimente pojedinog birača, izbjegavaju kritičko oko šire javnosti, populistima je mnogo lakše komunicirati sa svojim potencijalnim biračkim tijelom.

Među rijetkim studijama koje su se bavile karakteristikama populacija koje podupiru populističke političke opcije, kao glavni prediktori pokazali su se loš materijalni status, osjećaj ranjivosti, nereprezentativnost stranaka te osjećaj, ne objektivno stanje, već (subjektivni) osjećaj deprivacije i regresa.⁹⁴ Ekonomska stagnacija, osjećaji (moralne) deprivacije i ranjivosti, morili su veliki dio američke javnosti krajem 1980.-e i 2016.-e godine. Dva slična, a opet različita republikanska kandidata u dva različita, a opet slična razdoblja, to su iskoristila da dođu na poziciju najmoćnijeg čovjeka na svijetu, onu predsjednika Sjedinjenih Američkih Država.

6. Reagan i Trump - put do najvišeg ureda na svijetu

The only antidote to decades of ruinous rule by a small handful of elites is a bold infusion of popular will. On every major issue affecting this country, the people are right and the governing elite are wrong. The elites are wrong on taxes, on the size of government, on trade, on immigration, on foreign policy.
- Donald J. Trump, *The Wall Street Journal*, 14. travnja, 2016.⁹⁵

I am scared that if Ronald Reagan gets into office, we are going to see more of the Ku Klux Klan and a resurgence of the Nazi Party.
- Coretta Scott King, udovica Martina Luthera Kinga, studeni, 1980.⁹⁶

Bez obzira što su mnogi isticali navodne sličnosti dvojice kandidata-predsjednika, početak njihova puta teško je mogao biti različitiji. Ronald Reagan, punog imena Ronald Wilson Reagan, rodio se u siromašnoj obitelji 6. veljače 1911. godine, u gradiću Tampico, u

⁹⁴ Spruyt at. al., „Who Supports Populism and What Attracts People to It?" *Political Research Quarterly* 69(2), 342-344.

⁹⁵ Donald J. Trump, *The Wall Street Journal* (14.04., 2016) prema J. Eric Oliver i Wendy M. Rahn, *Rise of the Trumpenvolk*, 189.

⁹⁶ Gil Troy, *The Example of Ronald Reagan* (2016) (<https://www.nytimes.com/interactive/projects/cp/opinion/election-night-2016/smoothing-the-transition-from-obama-to-trump>, 17.05.2019.)

saveznoj državi Illinois. Unatoč alkoholizmu svog oca i neimaštini, Reagan se djetinjstva sjeća kao najsretnijeg razdoblja u životu. Kao student bio je popularan, sportaš, ali s prosječnim ocjenama. Nakon završenog bakalaureata iz ekonomije i sociologije na Eureka Koledžu 1932., godine, neko vrijeme proveo je kao radijski komentator, do prodora u filmske vode 1937. godine. Glumio je uglavnom jednostavne, opuštene „good guy” likove (njegovi likovi na filmskom platu nastupom nisu izgledali jako različito od stvarnog Reagana). U Hollywoodu je pronašao i svoju prvu ženu, Jane Wyman, s kojom je imao dvoje djece. Brak je trajao od 1940. do 1948. godine. Zanimljivo, Ronald Reagan bio je prvi američki predsjednik koji je iza sebe imao rastavu,⁹⁷ dok je Donald Trump prvi američki predsjednik koji je iza sebe imao dvije. Niti jednoga to nije spriječilo da postanu politički avatari kršćanskih konzervativaca.

Donald Trump, punog imena Donald John Trump, rođen je 14. lipnja 1946. godine kao četvrto od petero djece Fredericka (Freda) Chrisa Trumpa, uspješnog (i katkada kontroverznog) trgovca nekretninama, i Mary MacLeod. Newyorčanin iz imućne obitelji, mladi Donald proveo je mladost u privatnom internatu za dječake, vojnoj akademiji New Yorka (1959–64), Sveučilištu u Fordhamu (1964–66) i Wharton školi financija i trgovine Sveučilišta u Pennsylvaniji (1966–68) gdje je diplomirao ekonomiju 1968. godine. Iste godine izbjegao je novačenje u Vijetnamski rat (zbog medicinskih razloga) i pridružio se svom ocu u vođenju stambenog carstva (koje je tada brojalo od 10.000 do 22.000 stambenih jedinica) kojeg je preuzeo 1974. godine.⁹⁸

Ronald, kao i Donald, nije sudjelovao u borbama u najvažnijem ratu svoje generacije – Drugom svjetskom ratu. Iako nije izbjegao vojničku odoru, Reagan je rat proveo u filmskoj vojnoj bazi u Los Angelesu snimajući videe za trening vojnika. Nakon rata, Reagan je u političke svrhe znao prepričavati te propagandne videe kao svoja iskustva, pričajući priče o „sreći zbog povratka iz rata”. Tijekom 50-ih Reagan je bio predsjednik Sindikalne unije glumaca. Za to vrijeme postao je gorljivi anti-komunist (svjedočio je i protiv svojih prijatelja glumaca pred Povjerenstvom za anti-američke aktivnosti ili *Un-American Activities Committee*) te postupno se iz uvjerenog FDR demokrata pretvarao u republikanca. Prijelaz se službeno dogodio 1962. godine, iako je već 50-ih sudjelovao u kampanjama Dwighta Eisenhowera i Richarda Nixona. Zaokretu prema konzervativizmu doprinijela je i njegova druga žena Nancy (prije Davis, a od 1952. Reagan). Kada je dobio otkaz kao glasnogovornik kompanije *General Electric* 1962. godine, zbog javnih nastupa koji su označeni kao

⁹⁷ <https://www.britannica.com/biography/Ronald-Reagan> (27.05.2019.)

⁹⁸ <https://www.britannica.com/biography/Donald-Trump> (27.05.2019.)

prekonzervativni i prekontroverzni, posvetio se politici. U kampanji za Barryja Goldwatera 1964. godine Reagan je održao polusatni govor na nacionalnoj televiziji koji je lansirao njegovu političku karijeru. „Vrijeme odabiranja“ (*Time for Choosing*) *The Washington Post* opisao je kao najbolji debitantni politički nastup u 20. stoljeću. Tri godine kasnije izabran je za guvernera Kalifornije i ostao na toj poziciji do 1975. godine. Tijekom prvog guvernerskog mandata vodio je neuspješnu kampanju za republikanskog predsjedničkog kandidata 1968. godine, te još jednu protiv predsjednika Geralda Forda 1976. godine, također bezuspješnu. No, Reagan nije odustajao. Anketari su 1980. izvijestili da je "više birača imalo negativne stavove prema svakom predsjedničkom kandidatu nego u bilo kojoj kampanji od početka glasovanja" – rekord koji je prestignut 2016. godine. Bivši glumac s bogatim rezimeom u javnoj službi, izabran je za predsjednika SAD-a iz trećeg pokušaja, 1980. godine.⁹⁹

Za razliku od Reagana, Trump se nije mogao pohvaliti niti jednim danom u javnoj službi u trenutku pobjede na izborima, ali je njegovo ime tada bilo kudikamo zvučnije nego Reaganovo 1980. godine. Trumpov uspjeh nalazio se u poslovnom sektoru. Počevši u 70-ima, Trump je transformirao očev konglomerat u poslovno carstvo pod imenom *Trump Organisation*, koje je na prijelazu stoljeća (unatoč poslovnom bankrotu 1990-ih) sačinjavalo više od 500 tvrtki, uključenih u širok raspon poslovnih aktivnosti, uključujući licenciranje, vođenje te investiranje u hotele, odmarališta, ugostiteljske objekte, golf terene, kasina, stambene objekte (posebno u New Yorku), televizijske kuće, izdavaštvo, odjeću, mirise, financijske usluge, aero prijevoznu industriju te izbore za ljepotu. Tijekom 80-ih, ime Trump postalo je brand, simbol za poslovni uspjeh, dio popularne kulture, a Trumpov privatni život punio je naslovnice tabloida, posebno njegov brak s prvom ženom. Ženio se tri puta. Prvi puta s češkim modelom Ivanom Zelníčková Winklmayr (od 1977. do 1992.) s kojom ima troje djece. Drugi puta s glumicom Marlom Maples, (od 1993. do 1999.) nakon što mu je rodila četvrto dijete. Treći puta sa slovenskim modelom Melanijom Knauss, 2005. godine. Iako nije bio glumac kao Reagan, (uz iznimku nekoliko *cameo* uloga, kao što je ona u *Home alone 2*) ostao je zapamćen kao voditelj emisije *The Apprentice*, u kojem su se kandidati natjecali za poziciju u jednoj od njegovih tvrtki.

Trump je još 80-ih zabavljao javnost mogućnošću da se kandidira za američkog predsjednika, a 2000. napisao je i knjigu „Amerika koju zaslužujemo“ (*The America We Deserve*) u kojoj je izložio svoje ekonomski konzervativne i socijalno liberalne stavove. Trump se političkoj karijeri ozbiljno posvetio tek 2010-ih. Bio je prominentni član

⁹⁹ <https://www.britannica.com/biography/Ronald-Reagan> (27.05.2019)

Republikanske stranke kada je 2012. optuživao kandidata i kasnije predsjednika Baraka Obamu da nije rođen u SAD-u.¹⁰⁰ Kada je sredinom 2015. godine najavio svoju kandidaturu, rijetki su vjerovali da može osigurati Republikansku nominaciju pored čak 12 jakih kandidata, a još manje biti izabran za mjesto američkog predsjednika. Povijesnog 8. studenoga 2016. godine mnogi su ostali u nevjerici.

6.1 Suvremene usporedbe dvojice kandidata i predsjednika

Brojne usporedbe između dvojice kandidata, a zatim i predsjednika proizvele su napetu debatu. Dok su jedni Trumpa vidjeli kao pravog Reaganovog nasljednika, drugi su smatrali da je usporedba promašena i uvriježujuća za Reagana. Reaganov sin Michael rekao je na NewmaxTV-u da netko može biti „Trump Republican” ili „Reagan Republican”, nikako oboje.¹⁰¹ Peggy Noonan, koja je nekada pisala Reaganove govore, u svojoj kolumni u Wall Street Journalu 24. lipnja 2016. napisala je da oni koji zamišljaju Reagana i Trumpa kao istovjetne, zvuče „očajno i historijski nepismeno” (*desperate and historically illiterate*).¹⁰²

Trumpove pristaše rado ga uspoređuju s Reagantom. Možda prostiji i beskompromisniji, ali i dalje je, kao i Reagan, odmetnik koji daje snagu Republikanskoj stranci i bori se protiv stranačkog establišmenta.¹⁰³ Nepošteno bi bilo reći da paralela nema. Neke od njih su na prvi pogled iznenađujuće. Henry Olsen, jedan od najprominentnijih autora koji Trumpa smatra Reaganovim nasljednikom upravo zbog sličnih poruka i problema na koje su se fokusirali, smatra da je Trump uspio privući široki spektar birača zbog specifičnog spoja poruka koje je komunicirao. Manualnim radnicima (*blue collar workers*) rekao je da su ih političke i financijske elite iznevjerile i spojio financijski; revizija NAFTA-e, zadržavanje postojećih beneficija i državnih programa, te kulturni populizam, preuzevši konzervativne pozicije kod pitanja imigracije, prava na posjedovanje oružja, političke korektnosti, abortusa i drugih. Uz to, podupirao je i tradicionalne republikanske politike kao što su manji porezi,

¹⁰⁰ Prema ustavu Sjedinjenih Američkih Država, američki predsjednik mora biti osoba rođena na teritoriju SAD-a.

¹⁰¹ Ibid.

¹⁰² Peggy Noonan, *Donald Trump Is No Ronald Reagan* (2016) (<https://www.wsj.com/articles/donald-trump-is-no-ronald-reagan-1466724268>, 17.05.2019)

¹⁰³ Susan Glasser, *Is Trump the Second Coming of Reagan?* (2018) (<https://www.newyorker.com/news/letter-from-trumps-washington/is-trump-the-second-coming-of-reagan> 17.05.2019.)

deregulacija te imenovanje konzervativaca u Vrhovni Sud, što se pokazalo kao dobitnom kombinacijom koja je dodirnula dovoljan broj dovoljan broj američkih građana.¹⁰⁴

Olsen tvrdi da Reagan nije bio mnogo drugačiji kandidat. Iako Reagan slovi za jednog od šampiona slobodne trgovine, stvarnost je često bila kompliciranija. Istina je da su porezi, uglavnom korporativni, smanjeni, ali njegova administracija nije se libila posegnuti za protekcionističkim mjerama. Jakim političkim pritiskom, Japan je bio prisiljen sam ograničiti broj automobila koje je izvezio u SAD, a administracija je uvela i druge mjere protiv uvoza čelika, tekstila i odjevnih predmeta.¹⁰⁵ Reaganov ekonomski savjetnik, Bill Niskanen izjavio je u svojoj knjizi *Reaganomics: An Insider's Account of the Policies and the People*, da je prva Reaganova administracija uvela najviše ekonomskih ograničenja još od one Herberta Hoovera.¹⁰⁶ U svojoj knjizi *The Working Class Republican*, Olsen zaključuje kako Reagan nije dio super-individualističke poduzetničke tradicije na tragu Barrya Goldwatera, već dio the *public New Deal* tradicije koja obećava potporu vlade za „zaboravljenog Amerikanca“ (*forgotten American*).¹⁰⁷ Reagan je dugo vremena bio Demokrat, te iako se politički pomakao na desnicu, i dalje je zadržao osjećaj da je temeljni sukob u politici onaj između „običnog Amerikanca“ i „korumpirane elite”.¹⁰⁸ Reagan se u kampanji pozicionirao više kao autsajder nego kao klasični Republikanac ili konzervativac, što su priznavali i njegovi suradnici, poput ekonomskog savjetnika Richarda Darmana, s kojim je bio blizak.¹⁰⁹ Prema Kazinu, Reagan je zapravo kombinirao nekoliko vrsta konzervativnog populizma. Iskazivao je zabrinutost radi mogućeg izbacivanja molitve iz škole, uključivanja teorije evolucije, dijelio brige oko preliberalnih zakona o abortusu, liberalnog establišmenta, prestrogih regulacija te prevelikih poreza. Anti-Saloon Liga,¹¹⁰ George Wallace, Richard Nixon, kršćanska desnica, Nova Desnica; u svom su diskursu imali slične poante. Ali upravo ih je Reagan ispolirao izostavivši tonove bijesa i ogorčenosti. Ideologije i poruke koje su nekada zvučale ekstremno, iz njegovih

¹⁰⁴ Henry Olsen, *Most Republicans Wish They Were Like Reagan. Trump Actually Is*. (2016) (<https://www.nbcnews.com/think/opinion/most-republicans-wish-they-were-reagan-trump-actually-ncna801471>, 14.05.2019)

¹⁰⁵ Jeffrey Frankel, *Protectionism is nothing new for Republicans* (2018) (<https://voxeu.org/content/protectionism-nothing-new-republicans>, 17.05.2019)

¹⁰⁶ William A. Niskanen, *Reaganomics : an insider's account of the policies and the people* (New York : Oxford University Press, 1988), 137., iz Jeffrey Frankel, *Protectionism is nothing new for Republicans* (2018) (<https://voxeu.org/content/protectionism-nothing-new-republicans>, 17.05.2019)

¹⁰⁷ Brian Stewart, *Republicans Used to Put Ordinary Workers First—and They Should Again* (2017) (<https://www.nationalreview.com/2017/06/henry-olsen-book-working-class-republican-ronald-reagan-lessons-gop/>, 17.05.2019.)

¹⁰⁸ Kazin, *The Populist Persuasion*, 261.

¹⁰⁹ Ibid.

¹¹⁰ Anti-Saloon Liga (Anti-Saloon League) je najutjecajnija od organizacija koje su prvih desetljeća 20. stoljeća u SAD-u lobirale za prohibiciju alkohola.

usta zvučale su kao zdrav razum. Reagan je lukavo koristio svoj populizam. Terry Bimes ističe kako je Reagan koristio populističke teme kada se obraćao užoj, obično stranačkoj publici, dok su teme u obraćanjima koje je mogla čuti cijela nacija bile pažljivo birane i uglavnom pomirljivije prirode, s rijetkom i strateški primjerenom upotrebom populističke retorike. Prema Bimes Reagan je dakle pažljivo kultivirao sliku sebe kao istovremeno umjerenog političara i populista.¹¹¹

Olsen tvrdi da Reagan svoju anti-establišmentsku retoriku iz predsjedničke kampanje nije napustio ni za vrijeme mandata, a zadržao je i neke kulturno-populističke stavove; protivio se prisilnoj desegregaciji u školskim autobusima, kontroli posjeda oružja i ustavnom amandmanu za jednakost žena. Amnestiju za ilegalne imigrante podržao je kako bi omogućio uvođenje drugih javnih politika koje bi smanjile, kako je on to zvao, ekonomsku migraciju.¹¹²

Olsen smatra da republikanci danas uopće ne razumiju Reagana čija se poruka bazirala na dignitetu svakog građanin, dok oni pokušavaju vratiti vrijeme i čine se više zabrinuti za stanje državnih blagajni od sudbina običnih građana. Ironično je da se pozivaju na Reagana u tom naumu, budući da bi Reagan danas među konzervativcima bio crna ovca.¹¹³ Reagan i Trump su prema Olsenu imali slične politike za vrijeme svojih mandata, a u kampanjama komunicirali slične poruke. Koliko je baš njihova kombinacija poruka moćna za mobiliziranje biračkog tijela, Olsen dokazuje sljedećom statistikom: Reagan i Trump jedini su republikanci koji su u zadnjih 40 godina osvojili radničke države (*blue-collar states*): Indianu, Iowu, Michigan, Ohio, Pennsylvaniju i Wisconsin. Te države su toliko važne da su svi kandidati koji bi ih osvojili u predsjedničkim izborima, ujedno i pobijedili izbore te postali predsjednici. Trump je dobio i potporu kućanstava sindikalista kakvoj se prethodno od Republikanaca mogao pohvaliti samo Reagan.¹¹⁴

No, veliki je broj autora koji vide i razlike između dva kandidata/predsjednika, iako ih većina obojicu gleda kao populiste. Jonah Goldberg, konzervativni autor i kolumnist, smatra da „tko god misli da je Trump nešto strano Republikanskoj stranci, ne znam mnogo o povijesti te stranke“. Citirajući Seana Trenda iz *Real Clear Politics* instituta, tvrdi da su republikanske kampanje za predsjedničke izbore uvijek počivale kako na populističkom, tako

¹¹¹ Terri Bimes, *Ronald Reagan and The New Conservative Populism*, 2.

¹¹² Henry Olsen, *Most Republicans Wish They Were Like Reagan. Trump Actually Is.* (2016) (<https://www.nbcnews.com/think/opinion/most-republicans-wish-they-were-reagan-trump-actually-ncna801471>, 14.05.2019)

¹¹³ Ibid.

¹¹⁴ Bump, Philip. *Donald Trump got Reagan-like support from union households* (2016) (https://www.washingtonpost.com/news/the-fix/wp/2016/11/10/donald-trump-got-reagan-like-support-from-union-households/?utm_term=.631c527342fb, 14.05.2019)

i na krilu unutar establišmenta.¹¹⁵ Slično tvrdi i Rich Lowry u časopisu *Politico* te ističe da su republikanski predsjednici oduvijek upotrebljavali populističke motive da dobiju nominaciju stranke te osvoje izbore i uđu u Bijelu kuću.¹¹⁶

Razlike ističu brojni komentatori i povjesničari, uz priznanja nevjerojatnih sličnosti. Povjesničar Joshua Zeitz, koji inače piše o američkoj političkoj i socijalnoj povijesti, smatra da su sličnosti Reagana i Trumpa moćni javni nastupi, ideološka fleksibilnosti te nevjerojatna sposobnost da kanaliziraju strahove evanđelističkih glasača, kao i da se dodvore glasačkom tijelu koji ima razne predrasudame. Obojica su govorila o svjetskim događajima te izazovima rječnikom kojeg je „moglo razumjeti i dijete“. S druge strane, Reagan je bio vrlo artikuliran, dok Trump to definitivno nije, te nema iskustvo na javnim pozicijama već samo u privatnom sektoru, za razliku od Reagana koji je vodio sindikat te dva mandata proveo kao guverner savezne države Kalifornije. Možda najočitije, ističe Zeitz, jest da Trump svoju retoriku boja gnjevom i strahom, kod je Reaganova bila puna nade i optimizma.¹¹⁷ Reagan, glumac koji je svoj zanat kovao 50-ih, njegovao je pomirljiv, blag i optimističan stil, nalik „patrijarsima iz predgrađa“ koji su dominirali televizijskim programima u to vrijeme. Trump s druge strane, ima zapaljivu, bombastičnu retoriku, prikladniju današnjem vremenu u kojem je konflikt poželjniji od konsenzusa.¹¹⁸

Pisac i publicist Frank Rich tvrdi ne postoji puno boljih načina da razumijemo kako je Trump napredovao do mjesta gdje je sada te zašto je podcijenjen na gotovo svakom koraku, od promatranja Reaganovog „nevjerojatnog puta do Bijele kuće“. ¹¹⁹ Reagan i Trump imaju mnoge sličnosti tvrdi, ne kao predsjednici, već kao kandidati. Rich tvrdi da su obojica podilazili bijesu sličnih segmenata biračkog tijela, uvrijedili iste elite (uključujući dvije generacije Bush), i podržavali isti konzervativni populizam koji je uglavnom izgrađen na stupovima šovinističkog nacionalizma, nostalgije, prijezira prema Washingtonu i rasne

¹¹⁵ Jonah Goldberg, *Trump's Populism Is Not Reagan's Populism* (2018) (<https://www.nationalreview.com/2018/04/donald-trump-ronald-reagan-populism-different/>, 14.05.2019.)

¹¹⁶ Rich Lowry, *The Never Trump Delusion*, (2018) (<https://www.politico.com/magazine/story/2018/03/28/never-trump-rich-lowry-217756>, 17.05.2019)

¹¹⁷ Josj Zeitz, *Is Donald Trump Like Ronald Reagan?* (2016) (<https://www.politico.com/magazine/story/2016/03/nancy-reagan-death-donald-trump-2016-213709>, 14.05.2019.)

¹¹⁸ Frank Rich, *The Trump candidacy looks a lot more like Reagan's than anyone might care to notice* (2016) (<http://nymag.com/intelligencer/2016/05/ronald-reagan-was-once-donald-trump.html?gtm=bottom>m=top>, 14.05.2019)

¹¹⁹ Ibid.

netrpeljivosti. Najveća sličnost je vjerojatno u imenima kampanja. Reaganova je točno za jednu riječ, onu prvu – duža, s nazivom „Let's make America great again”.¹²⁰

Unatoč današnjem obožavanju, republikanci 70-ih uglavnom nisu mogli zamisliti Reagana kao predsjednika. Istraživanje provedeno 1976. godine pokazalo je da je 90 posto predsjednika brojnih podružnica Republikanske stranke Reagana proglasilo krivim za "pojednostavljene pristupe", tvrdeći da je "bez dubine u administraciji federalne vlade" i "bez iskustva u vanjskim poslovima". Anketari su 1980. izvijestili za Reagana i Cartera da je "više birača imalo negativne stavove prema svakom od predsjedničkih kandidata, nego u bilo kojoj kampanji" od kada se one prate. Taj rekord je prestignut 2016. godine.¹²¹ Samo jedan republikanski senator, Paul Laxalt iz Nevade, podržavao Reaganovu predsjedničku kampanju od samog početka, kao što je to za Trumpovu kampanju napravio senator Jeff Sessions iz Alabame.¹²²

Ono što je odvrćalo Reaganove kolege iz Republikanske stranke zvuči poznato. Predložio je ekonomski nevjerojatan program – da će smanjiti poreze za 30 posto, povećati ulaganja u vojsku te uravnotežiti deficit. Georg Bush je 1980. godine Reaganov plan nazvao „voodoo ekonomija”. Ponosio se time što nije "dio washingtonskog establišmenta" i izrugivao se Kongresu, birokraciji, lobistima, velikim kompanijama. U svojoj kampanji nije se držao do rasporeda, nije smatrao da je potrebno biti na svim debatama, a često je ili improvizirao svoje govore ili čitao s kartica koje su sadržavale anegdote ili poante iz desno orijentiranih časopisa. Reagan je bio poznat po gafovima. Zamijenio je Pakistan s Afganistanom. Tvrdio je da stabla pridonose 93 posto dušikovog oksida u atmosferi te da je zagađenje u Americi "pod kontrolom", iako se grad u kojem je odrastao, Los Angeles, gušio u smogu. Rekao je da su „najbolji naftni geolozi na svijetu" otkrili da ima više rezervi nafte na Aljasci nego u Saudijskoj Arabiji.

Ipak, Reagan je privlačio birače koji nisu tradicionalni Demokrati ili Republikanci, birače čije brige nitko nije htio saslušati. Kissingerova istupanja u pretkampanji 1976. godine u kojima je lobirao za Geralda Forda, republikanskog predsjednika do 1977. godine, koristila su više Reaganu nego Fordu, a Reaganovi birači bili su ponosni na svoju podršku kandidatu

¹²⁰ Ibid.

¹²¹ Gil Troy, *The Example of Ronald Reagan* (2016) (<https://www.nytimes.com/interactive/projects/cp/opinion/election-night-2016/smoothing-the-transition-from-obama-to-trump>, 17.05.2019.)

¹²² Frank Rich, *The Trump candidacy looks a lot more like Reagan's than anyone might care to notice* (2016) (<http://nymag.com/intelligencer/2016/05/ronald-reagan-was-once-donald-trump.html?gtm=bottom>m=top>, 14.05.2019).

kojeg ne podržavaju trenutne političke elite.¹²³ Slično kao što je Trump prijetio smanjiti proračun NATO-a i započeti trgovinski rat s Kinom, Reagan je napadao Forda i Henryja Kissingera zbog politike detanta i pomirljivosti prema Kini. Reagan je rekao da je jedina korist od detenta to što Amerikanci sada mogu „prodavati Pepsi-Colu u Sibiru”.

Iako Reagan nije očit kao Trump, i on imao je svoju rasno obojenu strategiju za udvaranje nezadovoljnim bijelim muškarcima iz radničke klase, koji su strahovali da im liberali u vladi oduzimaju novac i daju ga manjinama. U želji da animira birače koji su do tada glasovali za Georgea Wallacea, Reagan je, osiguravši republikansku kandidaturu, svoju pravu kampanju lansirao u malom mjestu u državi Mississippi, gdje je Ku Klux Klan 1960-ih u poznatom slučaju linčevao trojicu aktivista za prava Afroamerikanaca. Za svoj govor pred 10 000 okupljenih dobio je najviše ovacija na spomen da „vjeruje u državnička prava” (*I believe in state rights*), što je dugo bio kodni jezik prema glasačima s američkog juga koji su vjerovali da u svoje savezne države trebaju vratiti rasnu segregaciju. Reagan je znao koristiti i druge rasističke insinuacije i alegorije. Primjerice, iako ne bi rekao da se radi o crnoj ženi, prema opisu njegovi birači su znali o kome se radi kada je opisivao čikašku „kraljicu blagostanja” koja je, prema njegovih riječima, vozila Cadillac, „imala 80 imena, 30 adresa i 12 kartica socijalnog osiguranja, te prikuplja beneficije veterana za četiri nepostojeća pokojna muža” kako bi opljačkali američkog poreznog obveznika.¹²⁴

Ono što zovemo Reaganovom revolucijom, Rich vidi kao drugi val desnog-populizma unutar GOP-a, koji je započeo s kandidaturom Barryja Goldwatera za predsjednika 1964. godine. Nakon što je Lyndon B. Johnson pomeo pod s Goldwaterom u jednoj od najdominantnijih izbornih pobjeda u utrci za američkog predsjednika ikada, mnogi su se republikanci pribojavali da je Goldwater u politički kraj sa sobom odveo i novu konzervativnu agendu. Dogodilo se upravo suprotno. Konzervativna revolucija uskrsnula je uz Reagana, a svoju svojevrsnu kulminaciju doživjela s Trumpom. Srednja struja, čije je oličenje u izbornoj kampanji bio Jeb Bush, potpuno je potučena. Najveći Bushev uspjeh je 11% osvojenog elektorata u New Hampshireu. No pomak u desno ne staje tu. Konzervativniji republikanci kao Mitt Romney ili Paul Ryan također ne uživaju ni približnu podršku republikanske baze kakvu uživa Trump. Anketa koji je proveo Public Policy Polling sredinom srpnja 2016. pokazala je da rad republikanskog prvaka Paula Ryana podržava samo 40%, dok mu se protivi

¹²³ Ibid.

¹²⁴ Ian Haney López, *Dog Whistle Politics: How Coded Racial Appeals Have Reinvented Racism and Wrecked the Middle Class* (New York: Oxford University Press, 2014), 73.

čak 44% republikanske baze.¹²⁵ Jedini konzervativni kolumnist koji prepoznaje ovu stvarnost, čini se, ostaje Peggy Noonan, koja je nekada radila u Bijeloj kući, upravo za Reagana. Kao što je u proljeće 2016. istaknula u kolumni Wall Street Journala, konzervativizam "kako je definiran u proteklih 15 godina od strane Washingtonovih intelektualaca (tj. od prve inauguracije Georgea W. Busha) kao nekonzervativan, za otvorene granice, protiv specijalnih prava"- više nema podršku u republikanskoj bazi. Republikanska stranka je sada Trumpova stranka, populistička stranka konzervativnih bijelaca čije su temelje udarili Goldwater i Reagan.¹²⁶ Frank Rich to naziva „trećim valom Reaganova revolucije”.¹²⁷

Iako je usporedba Franka Richa možda najiscrpnija i najpreciznija, smatramo da se političke poruke Reagana i Trumpa ipak uvelike razlikuju. Analizom njihovih predizbornih kampanja, točnije odabranih istupa, postaje jasno da su Trumpove poruke konzistentno ne pluralističke i populističke za razliku od Reaganovih, koji uz tek par ekscesa, naglašava da želi predstavljati sve američke građane te ne vidi američki narod prema prethodno definiranim kategorijama, dok se iza njegovog navodnog populizma, konzistentno nalazi tek anti-elitizam.

7. Kako izgleda populizam u predsjedničkim kampanjama – analiza

Kako bi otkrili u kojoj su mjeri Reagan i Trump populisti, analizirali smo poruke koje su komunicirali u svojim kampanjama prema kategorijama populističkih poruka, koje smo dobili operacionalizacijom Mullerove teorije populizma. Iako ćemo se u analizi dotaknuti koliko su se i kako mijenjale populističke poruke s obzirom na medij te stadij kampanje oba predsjednika-kandidata, naš primarni zadatak je determinirati koliko Ronald Reagan i Donald Trump koriste svaku od kategorija poruka koje čine populistički sklop. Želimo dakle saznati jesu li, primjerice, samo anti-elitist koji kritiziraju establišment i medije, ili pak samo isključuju jedan dio američkih građana iz zamišljenog naroda, ili se usredotočuju na

¹²⁵ Public Policy Polling, svibanj 2016. (https://www.publicpolicypolling.com/wp-content/uploads/2017/09/PPP_Release_National_51116.pdf, 17.05.2019.), prema Frank Rich, *The Trump candidacy looks a lot more like Reagan's than anyone might care to notice* (2016) (<http://nymag.com/intelligencer/2016/05/ronald-reagan-was-once-donald-trump.html?gtm=bottom>m=top>, 14.05.2019.)

¹²⁶ Peggy Noonan, *Donald Trump Is No Ronald Reagan* (2016) (<https://www.wsj.com/articles/donald-trump-is-no-ronald-reagan-1466724268>, 17.05.2019.)

¹²⁷ Frank Rich, *The Trump candidacy looks a lot more like Reagan's than anyone might care to notice* (2016) (<http://nymag.com/intelligencer/2016/05/ronald-reagan-was-once-donald-trump.html?gtm=bottom>m=top>, 14.05.2019.)

prikazivanje svojih protivnika kao nelegitimnih, nedostojnih kandidata. Koliko je svaki od njih populist, ovisi koriste li, te koliko konzistentno, poruke iz svih šest kategorija poruka, posebno ako su anti-pluralističke, što je srž populizma prema Mulleru. Šestu kategoriju dobili smo induktivno, budući da je tijekom analize primijećena još jedna skupina izjava, koja je itekako u skladu s Mullerovom definicijom populizma, iako nije bila izričito izvedena iz teorije u teorijskom dijelu rada:

- Tvrdnje populista da jedini može predstavljati narod

Dakle, kategorije populizma su:

- 1) Tvrdnje o nepoželjnom Drugom koji nije dio naroda
- 2) Tvrdnje o korumpiranoj eliti/establišmentu
- 3) Tvrdnje o nedjeljivosti, plemenitosti i/ili nepogrešivosti naroda
- 4) Tvrdnje koje negiraju legitimitet oporbenim kandidatima i medijima
- 5) Tvrdnje koje glorificiraju nostalgично zamišljenu „utopijsku zemlju koja pripada narodu"
- 6) Tvrdnje populista da jedini može predstavljati narod

Svi izvori bili su analizirani u cijelosti, osim poruka Donalda Trumpa koje je komunicirao na Twitteru. Od najave svoje kandidature 16. lipnja 2015. do preuzimanja dužnosti predsjednika 20. siječnja 2017., Donald Trump objavio je čak 8177 tweetova! Ako isključimo retvitove (ponovna dijeljenja tuđim tweetova), samostalno ih je objavio svejedno impresivnih 5690. Uz inicijalno analiziranje svih tweetova u prva dva mjeseca kampanje, kao i uz pomoć povijesnog konteksta kojeg smo iznijeli u uvodnim poglavljima, izradili smo kodove za svaku od kategorija tvrdnji, te iz izjava koje su ih sadržavale izdvojili te interpretirali one za koje držimo da komuniciraju populističke poruke. Kodovi su sljedeći:

- 1) Za tvrdnje o nepoželjnom Drugom koji nije dio naroda:
muslim, islam, terrorist, Syrian, imigrant, Mexican, law and order
- 2) Za tvrdnje o korumpiranoj eliti/establišmentu:
elite, establishment, swamp, special interests, lobbyist, donor
- 3) Za tvrdnje o nedjeljivosti, plemenitosti i/ili nepogrešivosti naroda:
american people, the people, real people
- 4) Za tvrdnje koje negiraju legitimitet oporbenim kandidatima i medijima:
incompetent, Bushm Rubio, Cruz, Clinton, president
- 5) Za tvrdnje koje glorificiraju nostalgично zamišljenu „utopijsku zemlju koja pripada narodu":

great, America, real America

6) Za tvrdnje populista da jedini može predstavljati narod:

nobody (like me), only me, I alone.

U svim analiziranim materijalima koje smo spomenuli (govorima, nastupima, debatama i tweetovima) pronašli smo ukupno 133 paragrafa u kojima Ronald Reagan komunicira poruke s elementima populizma, te 444 paragrafa i tweetova u kojima ih komunicira Donald Trump. U direktno usporedivim nastupima: govorima inicijalnih predstavljanja kandidata (*announcement of Candidacy for President of U.S.*), govorima prihvatanja kandidatura (*acceptance speech at the Republican National Convention*), govorima u kampanji specifično namijenjenima ocrtavanju vanjske politike, govorima prihvatanja dužnosti predsjednika (*Inauguration speech*) i televizijskim debatama (*presidential candidate debates*),¹²⁸ pronašli smo 63 paragrafa s elementima populizma kod Ronalda Reagana i 279 paragrafa s populističkim elementima Donalda Trumpa. Što nam govori i to da je Donald Trump više od polovine svojih populističkih poruka komunicirao putem Twittera. Treba napomenuti i da se u jednom paragrafu nerijetko nalazi više populističkih (često isprepletenih) tvrdnji koje spadaju u različite kategorije populizma, stoga ne treba čuditi ako je konačan zbroj tvrdnji prema kategorijama kudikamo veći od zbroja paragrafa u kojima smo pronašli populističke poruke. Kvalitativnom analizom pokušali smo interpretirati njihov sadržaj i značenje.

7.1. Analiza tvrdnji o nepoželjnom Drugom koji nije dio naroda

U svim analiziranim izvorima, pronašli smo 16 tvrdnji Ronalda Reagana o nepoželjnom Drugom koji nije dio naroda, nasuprot čak 182 takve tvrdnje Donalda Trumpa. U direktno usporedivim nastupima pak samo 6 takvih izjava Ronalda Reagana te čak 125 Donalda Trumpa. Jedna od najvećih razlika od svih kategorija populističkih poruka jest isključivo definiranje što znači biti Amerikanac, a tko su Drugi, od strane Donalda Trumpa. Direktnih primjera zaista nije malen broj. Reagan u svojim govorima nije slao poruke koje se tako mogu okarakterizirati. Iako je u debatama s Bushom i Carterom moguće interpretirati (iako donekle nategnuto) neke Reaganove poruke kao dodvoravanje bijelim glasačima nesklonima nedavnim ostvarivanjima prava crnačke populacije u SAD-u, njih je malen broj i

¹²⁸ Dalje u tekstu, u analizama pojedinih kategorija tvrdnji, pod „svi analizirani materijali” razumijemo sve govore, nastupe, debate i tweetove koje smo analizirali, dok pod „direktno usporedive nastupe” podrazumijevamo prethodno navedene nastupe koje su u istoj formi imali obojica kandidata.

vrlo su neizravne. S druge strane, Trump se ne libi pokazati tko je nepoželjan u Sjedinjenim Američkim Državama.

Razlika u ophođenju prema Meksiku te Meksikancima koji imigriraju u SAD-u prva dolazi do izražaja. Reagan želi surađivati i snažnije povezati Ameriku s Meksikom (i Kanadom), a Trump želi zid na južnoj granici. U debati Georgom Bushom, Reagan smatra da iako Meksiko ima *problem with 40 to 50 percent unemployment*, zbog čega Amerika ne smije razmišljati o ogradi, kako ne bi imala *a very hostile and strange neighbor*. Reagan zato želi da se Meksikancima omogući dolazak, kako bi im se dala radna dozvola, da rade i plaćaju poreze te pridonose Američkom društvu. U govoru u kojem je najavio svoju kandidaturu, Trump je pak izjavio da Meksiko preko granice ne šalje „najbolje što imaju“, već ljude koji imaju *lots of problems*. Ne ostavljajući mnogo mjesta za interpretaciju, Trump je Meksikance koji su doselili i doseljavaju u SAD, okarakterizirao kao kriminalce i silovatelje, napomenuvši tek da postoje iznimke (*some, I assume, are good people*). Prema toj poruci, očito je da Trump Meksikance ne smatra "pravim Amerikancima", već Drugima, koji su „pokvareni“ i koji nisu dobrodošli u SAD. Meksiko nije *our friend*. Trump smatra da „problem s Meksikom“ treba riješiti na granici. Taktika koju predlaže je gradnja zida na južnoj granici SAD-a: *I would build a great wall...a great, great wall on our southern border. And I will have Mexico pay for that wall*. U svoj kandidacijskom govoru Trump je predstavio narative od kojih neće odustati do kraja kampanje. Osim Meksikanaca, imigranti koji su *not the right people* dolaze iz Južne Amerike i *probably— from the Middle East*, ali *we don't know*. Isticanjem neznanja o sigurnosnoj situaciji i potencijalnim ugrozama, za koje aludira da su odgovorni imigranti iz spomenutih krajeva, postiže efekt straha i nesigurnosti. Slično je ponovio i u debatama sa svojim republikanskim takmacima: *Mexico is sending... since then, many killings ,murders, crime, drugs pouring across the border, are money going out and the drugs coming... they send the bad ones over because they don't want to pay for them*. Odgovornost je uvijek na *the stupid leaders of the United States*, a navedene podatke dobiva od *Border Patrol*.

Trump je od najave svoje kampanje, Sjedinjene Američke Države redovito suprotstavljao drugim zemljama, pa čak i saveznicama. SAD „čuvaju“ i „brane“ Japan, Njemačku, Južnu Koreju, Saudijsku Arabiju, ali im te države to „ne plaćaju“. Naravno, kroz daleko više poruka dočarava koje zemlje su protivnice Amerike, a njihovi stanovnici nepoželjni Drugi. Kao glavne protivnike SAD-a, Trump vidi Kinu, Meksiko te Iran. Sličnost između oba predsjednika i njihovom odnosu prema drugim zemljama nalazimo gotovo isključivo oko pitanja o Iranu, kojeg obojica vide kao prijetnju i izvoznika terorizma. Kina je

prema Trumpu glavni protivnik SAD-a zbog: *outrageous theft of intellectual property, illegal product dumping* i zbog toga što su *the greatest currency manipulators ever*.

Skupina koju Trump najčešće proziva su muslimani. Sastavni dio Trumpove vizije Amerike i njenog odnosa s ostatkom svijeta je slika ugroženosti Amerikanaca, kršćana i Izraela od „radikalnog islama“. U svojim porukama, Trump ne razlikuje *Radical Islamic Terrorism* (radikalni islamistički terorizam) – ili nasilno, terorističko ostvarivanje islamizma (ideologije koja islam ne vidi samo kao religiju, već i ideologiju, model za političko uređenje), islamizma općenito i samog islama, iako islamisti čine tek manjinu u muslimanskom svijetu, a nasilni islamisti još manju. Trump pritom nerijetko koristi primjere počinjenog islamskog terorizma izvan Amerike – u Francuskoj ili Njemačkoj, ne samo za ilustraciju anti-kršćanskog sentimenta radikalnih islamista, već i antisemitizma (*we have seen in France, foreign populations have brought their anti-Semitic attitudes with them*) i drugih radikalnih stavova; tvrdio je primjerice da je *commonplace* da mnogi migranti u Zapadnim zemljama smatraju da je prihvatljivo usmrtniti pojedinca koji je napustio vjeru. Francuska i Njemačka su okarakterizirane kao „pale zemlje“. Njemačka je *disaster*, a Francuska *the victim of brutal Islamic terrorism. Men, women and children viciously mowed down. Lives ruined. Families ripped apart*. Naravno, islamistička prijetnja u Trumpovu narativu neodjeljiva je od migrantskih valova preko kojih se ISIS *trying to infiltrate ... into Europe and the United States*. Ona se manifestira u novim praksama, kao što *honor killings* (ubijanje iz časti, obično žena), koje su prema Trumpu doseglyle obale Amerike. Migranti koji nisu radikalizirani, u Trumpovu narativu to postaju jer *ISIS recruits refugees after their entrance into the country*. No, ono što je možda i opasnije, Trump povezuje radikalni islamizam sa postojećim migrantima, tvrdeći da su za terorističke napade kao što su 9/11, masakr u Ft. Hoodu, bomba u Bostonu, napad u Orlandu i masakr u San Bernardinu, odgovorni migranti i djeca migranata, što naprosto nije istina.¹²⁹ Donald Trump dakle nedvosmisleno prikazuje veliki dio američkih građana muslimanske vjeroispovijesti, kao potencijalne teroriste i kao takve, otuđene Druge, neprijatelje Amerike. Možda najeksplicitniji primjer dogodio se na početku posljednje republikanske debate 10. ožujka 2016. godine, u organizaciji CNN-a, kada ga je novinar CNN-a Jake Tapper upitao da pojasni svoj komentar „*Islam hates us*“, kojeg je Trump dao za CNN dan ranije:

Tapper: *Did you mean all 1.6 billion Muslims.*

Trump: *I mean a lot of them. I mean a lot of them.*

¹²⁹ Uzmimo samo primjer najpoznatijeg od navedenih terorističkih napada, 11. rujna 2001; izvršitelji terorističkog akta bili su državljani Saudijske Arabije.

Dinan: *Do you want to clarify the comment at all?*

Trump: *...there's tremendous hatred. And I will stick with exactly what I said to Anderson Cooper*

Za svoj odgovor, Trump je od publike dobio veliki aplauz. Replike protukandidata da se ne radi o cijeloj, ili čak većinskoj muslimanskoj populaciji, Trump smatra „političkom korektnošću“, te ponovio svoju poruku još snažnije, dodao da on ne želi biti politički korektan, te kako SAD ima *serious problem of hate*, da postoje *large portions of a group of people, Islam* koje žele *to use very, very harsh means*. Trumpov populistički narativ se upotpunjuje kada žrtve nasilja kojeg su počinili migranti, suprotstavlja specijalnim interesima koji stoje iza migranata. Iza američkih žrtava, stajat će naravno on jer se radi o *families* koje *have no special interests to represent them*. Još izravniji bio je u debati s Hillary, gdje je prikazao sve Sirijske izbjeglice kao „Trojanske konje“:

And this is what's caused the great migration, where she's taking in tens of thousands of Syrian refugees, who probably in many cases—not probably, who are definitely.... in many cases, ISIS-aligned, and we now have them in our country, and wait until you see—this is going to be the great Trojan horse. And wait until you see what happens in the coming years.

Zbog navodnih problema koje spominje, Trump inzistira da je potrebna nova imigracijska politika, gdje bi se u SAD prihvaćale isključivo osobe koje *share our values and respect our people*, u procesu koji bi podrazumijevao provjeru ima li osoba *hostile attitudes towards our country or its principles*, aludirajući prvenstveno na muslimane, dodavši *or who believe that Sharia law should supplant American law*. No, izražavao je i oštrije stavove, tvrdeći da Bliski istok sadrži regije iz kojih migrante i izbjeglice jednostavno ne treba prihvaćati jer je nemoguće napraviti provjeru istih, kojih je navodno preko 100 000 godišnje. Taj stav Trump spaja s namjerama Hillary Clinton koja želi *to increase the flow of Syrian refugees by 550% percent*, asocirajući sve migrante iz Bliskog istoga sa Sirijskima, koji su pak asocirani s ISIS-om. Hillary je zatim izjednačio s Angelom Merkel, koja je prouzrokovala *a disaster, this massive immigration has been to Germany and the people of Germany* zbog kriminala koji se povećao *to levels that no one thought would they would ever see*. Migranti iz muslimanskih zemalja su dakle katastrofa za Njemačku, a biti će i za SAD. Katastrofa su i za Njemački narod, kojem ne pripadaju, kao što ne pripadaju ni američkom.

Potrebno je naglasiti kontekst u kojem se nalaze spomenute Trumpove poruke. Inzistiranje na provjeravanju i prihvaćanju samo „tolerantnih migranata“ problematično je kada se meksički i muslimanski migrant spominju u isključivo negativnom kontekstu, što je konzistentno kroz cijelu kampanju. Iako među bijelim i kršćanskim stanovništvom ne

nedostaje netolerantnih (dovoljno je spomenuti da su ekstremno desne skupine i pojedinci odgovorni za 62 od 85 terorističkih napada od 11. rujna 2011. do travnja 2017.¹³⁰), netolerantnost je u njegovim porukama problem isključivo (dijela) muslimanske populacije. Bilo bi netočno reći da Trump prikazuje muslimane kao isključivo radikalne, međutim njegov narativ podrazumijeva monolitni i opasni „radikalni islam” u kojeg spada većina muslimana, naspram kojeg stoje *reformist voices*. Trump ide toliko daleko, da sugerira i potrebu za posebnim državnim tijelom koje bi provjeravalo muslimansku populaciju kako se ona ne bi radikalizirala, kao i reformu obrazovanja kako bi američka javnost mogla prepoznati *warning signs of radicalization* kod svojih susjeda muslimana.

U analiziranim materijalima, Reagan nije uputio mnogo poruka što se tiče izbjeglica i migranata koje svoju sretnu budućnost žele potražiti u SAD-u, ali one koje jest komunicirao, uz već spomenute, veoma su različite od Trumpovih:

We have been a refuge for the persecuted and down-trodden from every corner of the world for 200 years. Today some of us are concerned by the latest influx of refugees, that boat people from Southeast Asia and from Cuba all fleeing from the inhumanity of Communism. We worry about our capacity to care for them. I believe we must take a concerted effort to help them, and that others in the world should share in the responsibility.

U analiziranim izvorima, Reagan nikada direktno nije spominjao crnačke zajednice niti se o njima izravno negativno izrazio. Međutim, vrijedi podsjetiti na slučajeve izvan analizirane građe, kada je u malom mjestu u državi Mississippi gdje su se dogodila rasno motivirana ubojstva održao govor i rekao da „vjeruje u državnička prava” (*I believe in state rights*), ili kada je opisivao čikašku "kraljica blagostanja". Takvi slučajevi s pravom aludiraju na takozvanu „južnu strategiju” (*Southern Strategy*). Radi se o izbornoj strategiji Republikanske stranke koju je popularizirao Nixonov izborni strateg Kevin Phillips. Prema Phillipsu, primarna razdioba američkih glasača uvijek je bila etnička i kulturološka. U vrijeme kada Demokrati ostvaruju zahtjeve za građanska prava Afroamerikanaca, Republikanci svoj izborni uspjeh mogu osigurati ako preuzmu glasove konzervativnih, bijelih glasača na američkom jugu, koji su još uvijek gajili rasistički sentiment prema sunarodnjacima tamne boje kože. Naravno, ne eksplicitno, već korištenjem jezika koji je naizgled rasno neutralan, ali

¹³⁰ United States Government Accountability Office, *COUNTERING VIOLENT EXTREMISM Actions Needed to Define Strategy and Assess Progress of Federal Efforts* (2017) (<https://www.gao.gov/assets/690/683984.pdf>, 09.08.2019.)

kojeg takvi glasači mogu protumačiti kao podupiranje njihovih stavova.¹³¹ Od Nixona do Reagana Južna strategija je evoluirala, a u intervjuu iz 1981. ovako ju je sumirao republikanski konzultant Lee Atwater, koji je sudjelovao u Reaganovoj izbornoj kampanji:

You start out in 1954 by saying, "Nigger, nigger, nigger." By 1968 you can't say "nigger" — that hurts you. Backfires. So you say stuff like forced busing, states' rights and all that stuff. You're getting so abstract now [that] you're talking about cutting taxes, and all these things you're talking about are totally economic things and a byproduct of them is [that] blacks get hurt worse than whites. And subconsciously maybe that is part of it. I'm not saying that. But I'm saying that if it is getting that abstract, and that coded, that we are doing away with the racial problem one way or the other. You follow me — because obviously sitting around saying, "We want to cut this," is much more abstract than even the busing thing, and a hell of a lot more abstract than "Nigger, nigger."¹³²

Na tragu tumačenja Južne strategije, možemo pronaći Reaganove poruke koje se u nju uklapaju. Na primjer, ako Afroamerikance asociramo s primarnim korisnicima usluga socijalne zaštite, onda Reaganovo napominjanje da Federalno vladu treba smanjiti jer postoji čak *\$7 billion worth of fraud and waste in welfare and in the medical programs associated with it*, posjeduje dvostruko značenje, kao i izbor upravo crnačkih četvrti u južnom Bronxu za opis devastacije koju je prouzročila upravo Federalna vlada;

You have to see it to believe it. It looks like a bombed-out city--great, gaunt skeletons of buildings, windows smashed out, painted on one of them "Unkept promises," on another, "Despair."

Reagan je nekoliko puta prozvao Carterovu administraciju za neprovođenje „reda i zakona“ (*law and order*), što je kao i *states rights*, poznata rasistička „kodna riječ“ koja proziva crnačku populaciju kao onu koja je navodno odgovorna za najviše zločina i kršenja zakona.¹³³ Pod izlikom da pripadnici mlade crnačke populacije najprije izgube posao kada se podigne iznos minimalne plaće, Reagan je zastupao i poseban, niži stupanj minimalne plaće za njih, umjesto da prozove sistemski rasizam koji je u Americi stvorio uvjete za takav razvoj događaja.

Law and order narativ nije ostao neiskorišten ni od strane Trumpa, koji je rado i češće od Reagana znao pohvaliti policiju koja je „u patnji“:

¹³¹ Ian Haney López, *Dog Whistle Politics*, 39-40.

¹³² Rick Perlstein, *Exclusive: Lee Atwater's Infamous 1981 Interview on the Southern Strategy* (2012) (<https://www.thenation.com/article/exclusive-lee-atwaters-infamous-1981-interview-southern-strategy/>, 06.08.2019.)

¹³³ Ian Haney López, *Dog Whistle Politics*, 37-42.

... we should pay our respects to the police because they are taking tremendous abuse in this country and they do a phenomenal job.

S obzirom na kontekst uzavrelih rasnih odnosa u SAD-u zbog ubojstava mladih Afroamerikanaca od strane policije (koji su rezultirali velikim prosvjedima tijekom kampanje, posebno nakon rasno motiviranog ubojstva mladog Afroamerikanca Freddieja Graya 12. travnja 2015.) i narativa o opasnosti kojeg predstavljaju migrant iz Meksika i Bliskog istoka, nije teško zaključiti s kime Trump suprotstavlja policijske snage. Na Republikanskoj konferenciji, Trump se jasnije svrstao na stranu policije, ne spomenuvši problem rasističkog profiliranja mladih Afroamerikanaca, već naglašavajući porast nasilja u gradovima s visokim postotkom afro-američkog stanovništva te stradanja policije, koja povezuje i sa navodnim porastom broja migranata, pomoću statistika koje su prokazane kao lažne¹³⁴:

Homicides last year increased by 17 percent in America's fifty largest cities. That's the largest increase in 25 years. In our nation's capital, killings have risen by 50 percent. They are up nearly 60 percent in nearby Baltimore. The number of police officers killed in the line of duty has risen by almost 50 percent compared to this point last year. Nearly 180,000 illegal immigrants with criminal records, ordered deported from our country, are tonight roaming free to threaten peaceful citizens.

Slučaj masakra u Dallasu gdje je vojni veteran, Afroamerikanac, iz gnjeva zbog nepravедno ubijenih crnih mladića od strane policije upao u policijsku postaju i pobio petero policajaca, ozlijeđivši još 9,¹³⁵ Trump je iskoristio kao primjer kako i mjesta gdje su rasni odnosi između zajednica *a beautiful thing*, podložna nasilju, ne spominjući rasno motivirano nasilje prema crnom stanovništvu. Trump se založio i za povratak kontroverzne *stop and frisk* procedure zbog navodnog porasta kriminala, koja podrazumijeva nasumično pretraživanje građana u potrazi za oružjem, jer je, prema njemu, *worked very well in New York*. Činjenica je međutim da *stop and frisk* neproporcionalno zahvaća Afroamerikance i građane latino-američkog podrijetla,¹³⁶ dok su Trumpove tvrdnje o povećanju zločina u gradovima (posebno New Yorku i Chicagu), kao i one u kojima uzrok tome nalazi u neprakticiranju *stop and frisk*, prokazane kao lažne.¹³⁷ U još jednom izjednačavaju naroda i policije, dodao je i kako je *an*

¹³⁴ Louis Jacobson, *Donald Trump is wrong that 'inner-city crime is reaching record levels* (2016) (<https://www.politifact.com/truth-o-meter/statements/2016/aug/30/donald-trump/donald-trump-wrong-inner-city-crime-reaching-recor/>, 08.08.2019.)

¹³⁵ Manny Hernandez, *Five Dallas Officers Were Killed as Payback, Police Chief Says* (2016) (<https://www.nytimes.com/2016/07/09/us/dallas-police-shooting.html>, 09.08.2019.)

¹³⁶ <https://ccrjustice.org/home/what-we-do/our-cases/floyd-et-al-v-city-new-york-et-al> (10.08.2019.)

¹³⁷ https://www.washingtonpost.com/politics/2016/live-updates/general-election/real-time-fact-checking-and-analysis-of-the-first-presidential-debate/fact-check-trump-on-crime-statistics-and-stop-and-frisk/?utm_term=.a12ff261b7f9 (10.08.2019.)

attack on law enforcement is an attack on all Americans, te da u predsjedničkoj utrci s Hillary, on *law and order candidate*, izričito spominjući u debatama u debata s njom da on, za razliku od nje, nema problem s navedenom frazom:

Secretary Clinton doesn't want to use a couple of words, and that's law and order. And we need law and order. If we don't have it, we're not going to have a country.

Poruka je jasna: *Law and Order* ili Amerika ne postoji.

U cjelini, probleme afroameričkog i latinoameričkog, migrantskog dijela američkog društva ne niti jedan kandidat ne spominje, osim isključivo kada ih žele prikazati kao nezaposlenu sirotinju, koja živi na teret društvu, u čemu ipak prednjači Donald Trump, komunicirajući prizore na granici tragičnog i komičnog, kao što su njegovi navodi da *African- Americans, Hispanics are living in hell because it's so dangerous. You walk down the street, you get shot...*

ili

Our inner cities are a disaster. You get shot walking to the store. They have no education. They have no jobs.

Na izravne optužbe za rasizam, Trump obično odgovara primjerima kako u svojim poslovnim objektima, resortima i slično ne odbija ljude bilo koje boje kože ili vjere, ili šalje neutralne, općenite poruke o tome kako prihvaća sve ljude, svih religija.

Najizravnije odjeljivanje naroda i Drugih od strane Trumpa pronašli smo u komuniciranim porukama na platformi Twitter, gdje je Trump u mogućnosti izravno i bez mnogo pripreme obratiti se javnosti. Tijekom kampanje, među Trumpovim tweetovima pronašli smo (uz pomoć kodnih riječi) 37 tweetova koji se mogu klasificirati kao tvrdnje o Drugom koji je nepoželjni dio naroda, od kojih se čak 30 tiče ili aludira na muslimane, svi do jednoga u negativnom kontekstu, u kojem se aludira na terorizam. Na Twitteru je dijelio informacije kao što su izvori o američkim muslimanima koji su slavili 11. rujna i promovirao knjigu kontroverznog generala Michaela Flynna *The Field of Fight*, u kojoj Fynn promovira istu tezu o „radikalnom islamu“ koji prijeti američkom *way of life* i političkoj korektnosti koja koči SAD da se s njim uhvati u koštac. Populističke poruke na tu temu, nadopunjuje naravno s Hillary, gdje objedinjuje sve aspekte populističke poruke:

Hillary's refusal to mention Radical Islam, as she pushes a 550% increase in refugees, is more proof that she is unfit to lead the country.

Zanimljivo je pak što LGBTIQ populaciju, inače na meti konzervativnih napada, Trump ističe kao žrtve, ali opet od „radikalnog islama“, što u skladu s analiziranim narativima o muslimanima zapravo znači da suprotstavlja dvije manjinske skupine u SAD-u. Ipak, važno

je istaknuti da je Trump prvi republikanki predsjednički kandidat koji je izričito izrazio potporu i nužnost da se zaštiti LGBTQ populacija (Reagan pripadnike LGBTIQ populacije nije spominjao u analiziranim izvorima), za što je dobio veliki pljesak.

U svojim inauguracijskih govorima pak, oba predsjednika su u prvi plan stavila neutralne i pomirujuće poruke, iako s ponešto drugačijim naglascima. Trump je za sve Amerikance rekao da su: *one Nation, and their pain is our pain, their dreams are our dreams, and their success will be our success. koja share one heart, one home, and one glorious destiny*, te da je njegova zakletva *oath of allegiance to all Americans*. Istaknuo je i da kod Amerikanaca ne postoji *room for prejudice* tek kada se prepuste *to total allegiance to the United States of America* i kada otvore svoje srce *to patriotism* i otkriju *loyalty to each other*. Unatoč naglasku na policijskim i vojnim snagama Amerike u govoru (*we will be protected by the great men and women of our military and law enforcement*), zajedništvo je ipak bilo na prvom mjestu (*whether we are Black or Brown or White, we all bleed the same red blood of patriots*), ali specifična vrsta zajedništva, koje proizlazi iz zajedničkog patriotizma, gotovo nacionalizma. Reagan je pak, možda ne tako neočekivano za bivšeg predsjednika jednog sindikata, opisao kao obične ljude, i radnike: *"We the people," this breed called Americans... of men and women who raise our food, patrol our streets, man our mines and factories, teach our children, keep our homes, and heal us when we're sick*, čiji je patriotizam *quiet, but deep* te čije *values sustain our national life*.

Zaključno, možemo reći kako je Donald Trump daleko češće i konzistentnije komunicirao poruke o nepoželjnom Drugom koji nije dio naroda. Većina muslimanskih imigranata za Trumpa su, barem potencijalni, radikalni islamisti, većina Meksičkih imigranata kriminalci. Kada komunicira poruke koje su protivne tom narativu, komunicira ih na općenitoj razini, gotovo nikada u nadmetanju s protukandidatima, a najizravnije tek kada je osvojio izbore. Unatoč nekoliko opserviranih primjera korištenja Južne strategije, Reagan je bio daleko dvoznačniji u svojim populističkim tvrdnjama, a s druge strane je češće eksplicitno komunicirao koliko je privržen ideji jednakosti i *total equal opportunity for all people*, bez obzira na *the differences between us--ethnic differences or racial*. Za odnos prema Afroameričkim glasačima, važno je napomenuti i kako je Trump odbio odbaciti potporu koju mu je iskazao David Duke (trenutni vođa Ku Klux Klana) na CNN-u, te je to napravio tek dan poslije izložen pritiscima,¹³⁸ što dodatno pojačava rasistički dojam Donalda Trumpa koji mnogo češće od Ronalda Reagana koristi rasistički nabijene poruke. Reaganova slika

¹³⁸ Eugene Scott, *Trump denounces David Duke*, KKK (2016) (<https://edition.cnn.com/2016/03/03/politics/donald-trump-disavows-david-duke-klk/index.html>, 10.08.2019.)

Amerikanaca se prije svega sastoji od tradicionalnih, konzervativnih protestantskih vrijednosti i tema kao što su obitelj, marljivost te vjera u Boga, dok za Donalda Trumpa Ameriku manje čine zajedničke vrijednosti, a više zajednička kultura i povijest, čak i etnička te rasna pripadnost. To su ocjene koje ćemo upotpuniti u analizi tvrdnji o *nedjeljivosti, plemenitosti i/ili nepogrešivosti naroda*.

7.2. Analiza tvrdnji o korumpiranoj eliti/establišmentu

U analiziranim izvorima pronašli smo 32 tvrdnje Ronalda Reagana o korumpiranoj eliti/establišmentu, nasuprot 52 takve tvrdnje Donalda Trumpa, dok je taj omjer u analiziranim direktno usporedivim nastupima bio 21 na prema 31, ponovno u korist Donalda Trumpa. U usporedivim nastupima Anti-elitizam je aspekt populizma kojeg u svojoj predizbornoj kampanji koriste i Ronald Reagan i Donald Trump, ali uz značajne razlike. Za Ronalda Reagana, elita/establišment gotovo je isključivo Federalna vlada, Carterova administracija i njihova rastrošnost. U izdvojenim porukama koje su označene kao populističke, Reagan je 16 puta spomenuo Federalnu vladu kao krivca zbog kojeg američki građani žive lošije nego prije. Postoji nekoliko povezanih elemenata koje Reagan sklapa u narativ o Federalnoj vladi. Možda iznenađujuće, najmanje joj prepisuje korupciju, koliko glomaznosti, nesposobnost, neefektivno vođenje, nedostatak vizije i slabost. Iako je pad povjerenja u Washington u SAD-u dosegao vrhunac za vrijeme Nixonove Watergate afere, Reagan se ne fokusira na korupciju za koju bi bili odgovorni nagomilani establišment, lobisti i „washingtonska močvara”, već rastrošnost i nesposobnost Federalne vlade, za koju je najodgovorniji upravo predsjednik Carter:

He's got the biggest staff, as you pointed out, in the White House, I think, of any President that we know of. I think that he was going to trim things has—I laughed when he called Teddy Kennedy the biggest spender in the Senate. Well, he's the biggest spender that has ever been in the White House.

Reagan optužuje tadašnju vlast da vjeruje kako je Amerika *weak and fearful*, i više nema *the will to cope with our problems*, što je zapravo projekcija nesposobnosti Federalne vlade za isto. Narativ o Americi kojeg Reagan pripisuje Federalnoj vladi, ne konstruira ona sama. Reagan tvrdi da uz Federalnu vladu, tvrdnje da *our high standard of living, the result of thrift and hard work, is somehow selfish extravagance* propagiraju i *unknown, unidentifiable experts who rewrite modern history*, što se vjerojatno odnosi na liberalne, akademske elite koje su i to vrijeme bile u oštrim sukobima s konzervativnom desnicom. Način na koji Reagan

gleda na elite ili „establišment”, neodvojiv je od njegove slike Amerike, koja je tradicionalna, pobožna i konzervativna, koja je već postajala i koja se samo treba vratiti svojim izvorima, što joj onemogućuje trenutna vlast:

I believe this nation hungers for a spiritual revival; hungers to once again see honor placed above political expediency; to see government once again the protector of our liberties, not the distributor of gifts and privilege. Government should uphold and not undermine those institutions which are custodians of the very values upon which civilization is founded in religion, education and, above all, family.

Vizija je upotpunjena fiskalnim konzervativizmom, kojeg Reagan veže uz slike i metafore o individualnim sudbinama i obiteljima koje pate zbog stagnirajuće ekonomije, tj. politika Federalne vlade. Iako se radi o ljudima u potrebi za socijalnom zaštitom, Reagan tvrdi da je Federalna vlada *the costliest and most inefficient provider of such help we could possibly have*. Štoviše, *one of the problems today with the cities is federal aid*. Ipak, treba naglasiti da su primarni sektori gdje vladu treba „rezati” navodni birokratski viškovi, gdje bi se trebali *abolish useless offices, eliminirate unnecessary functions of government*, budući da *federal government is overgrown and overweight* i mora *go on a diet*.

Reaganova osnovna poruka, koja se nije mijenjala kroz cijelu kampanju, može se svesti na dvije rečenice koje je izrekao u najavi svoje kandidature:

The people have not created this disaster in our economy; the federal government has. It has overspent, overestimated, and over regulated...

Federalna vlada, njena veličina i rastrošnost glavni su krivci za nedaće američkog naroda. Reagan je u tom tonu imao brojne izjave; da inflacija nije porasla jer *the people are living too well*, nego zato što *Government is living too well*, budući da je Federalna vlada nametnula *countless harassing regulations and punitive taxes that have reduced productivity*. U suštini, u krizi u kojoj se nalazi Amerika u tom trenutku, *government is not the solution to our problem; government is the problem*.

Dok Reagan rastrošnost Carterove federalne vlade povezuje prvenstveno s nesposobnošću Carterove vlade, Trump „elitu” koju napada i proziva pripisuje prvenstveno korumpiranost i nedostatak morala. Trumpov pojam elite kojoj nasuprot stoji američki narod, mnogo je raznolikiji. Trump elitom u užem smislu smatra „washingtonski establišment”, odnosno karijerne političare i lobiste, čije su utjelovljenje njegovi takmaci iz američkih političkih dinastija Bush i Clinton – Jeb, a posebno Hillary. U širem smislu, u Trumpovom populističkom narativu u elite spadaju svi njegovi kritičari i oponenti u političkoj, medijskoj i ekonomskoj sferi, koji su međusobno isprepleteni u *special interests*:

They (političari, op.a.) will never make America great again. They don't even have a chance. They're controlled fully— they're controlled fully by the lobbyists, by the donors, and by the special interests, fully. Yes, they control them.

S važnom napomenom da političare i medije proziva direktno i konkretno, dok su predstavnici kompanija uvijek *donors* koje predstavljaju *lobbyists*. Političari koji su njegovi protivnici su prvenstveno korumpirani i lažljivci (posebno Hillary) te *controlled by special interests*, ali su i, kao kod Reagana, nesposobni - što se Trump trudi prikazati još snažnijim rječnikom dodjeljujući im epitete što su *stupid* i *losers*, koji je pojavljuju gotovo 20 puta kroz analizirane materijale:

We have losers. We have losers. We have people that don't have it. We have people that are morally corrupt. We have people that are selling this country down the drain.

Zanimljivo, u analiziranim Republikanskim debatama (s napomenom da su analizirane samo dvije, prva i posljednja) Trump je imao samo dvije poruke za koje možemo reći da se tiču elite ili establishmenta, obje u posljednjoj debati (10. Ožujka 2016., na CNN-u), od kojih je u jednoj prozvao svoje protukandidate da ih *control special interests, lobbyists, donors*, dok njega ne kontrolira nitko *but the people right out there*. a u drugoj pozvao Republikanski establishment da *embrace what's happening*, to jest prigrlje Trumpa kao izglednog izabranika za njihova kandidata za predsjednika SAD-a.

Platforme na kojima je Trump daleko najdalje odveo svoj narativ o elitama i establishmentu su debate s Hillary, te naravno, Twitter. Svoj anti-elitistički narativ Trump je do kraja razvio i pojačao nakon što je osvojio Republikansku nominaciju. Njegov govor na Republikanskoj konferenciji dao je najaviti kako će izgledati višemjesečni napadi na Hillary Clinton. Optužio ju je da je podržala *virtually every trade agreement that has been destroying our middle class* i da bi radije *protect bureaucrats... than serve American children*. Skandal koji je izbio zbog vještačenja FBI-a koje se pokrenulo zbog Hillarynog korištenja privatnog e-mail servera za službene poslove, Trump je smatrao dokazom da je korupcija *corruption has reached a level like never ever before in our country*. U debatama, Trump je Hillary optuživao da je dio *criminal enterprise*, zajedno s *all of her donors—just about all of them* među kojima je istaknuo *Buffett i Soros, George Soros*, koji su uzeli *hundreds of millions of dollars*.

Takvu sliku „elita” Trump je zadržao kroz cijeli kampanju, ali i nakon nje. Upotpunjenju populističku sliku koja narod i populista suprotstavlja pokvarenim elitama, Trump je ponovio na svom inauguracijskom govoru:

Today's ceremony, however, has very special meaning. Because today we are not merely transferring power from one administration to another or from one party to another, but we are transferring power from Washington, DC, and giving it back to you, the people.

Osim federalne vlade, Reagan se u pravilu ne referira na nikakvu drugu vrstu „elita”. Dapače, sam izraz „elite” i nije iskoristio niti jednom u svojoj predizbornoj kampanji, u svim analiziranim izvorima! Izraz je iskoristio tek na kraju kampanje, zaključujući svoj inauguracijski govor, u poruci koja je prije svega bila uključujuća i univerzalna:

We hear much of special interest groups. Well, our concern must be for a special interest group that has been too long neglected. It knows no sectional boundaries or ethnic and racial divisions, and it crosses political party lines. It is made up of men and women who raise our food, patrol our streets, man our mines and factories, teach our children, keep our homes, and heal us when we're sick -- professionals, industrialists, shopkeepers, clerks, cabbies, and truckdrivers. They are, in short, "We the people," this breed called Americans.

Treba priznati i da je Trump izraz „elite” koristio rijetko, i to isključivo na Twitteru. Također, u većini slučajeva radi se o retvitovima, no ne uvijek:

The elites want Common Core so they can take education out of parental control. NO! Let's Make America Great Again!

No, izraz *establishment* koristio je mnogo češće. Iako ne u svojim govorima, na Twitteru je za vrijeme svoje kampanje izraz iskoristio čak 56 puta (za napomenuti je ipak da se čak 29 puta radilo o retvitovima). *Establishment* je za Trumpa značio mnoge stvari, od *polling establishment* koji:

doesn't put me in polls, but put in folks who hardly register. MAKE AMERICA GREAT AGAIN!

do protukandidata u Republikanskoj stranci koje je na Twitteru najčešće prozivao kao dio „republikanskog establišmenta”, iako u obzervirnim debatama to nije radio. Prozvao je *the Republican Establishment* koji potiče *Senator Marco Rubio to say anything to "hit" Trump*. Sukob između *Jeba Busha* i *Marca Rubia* protumačio je kao borbu *to be the last "establishment" man standing against me*, te upozoravao narod da spriječi *failing REPUBLICAN ESTABLISHMENT*, da *ruin the MOVEMENT with millions of \$'s in false ads*.

Naravno, upotrebljavao je mnogo uobičajenih populističkih fraza kao što su:

The Establishment and special interests are absolutely killing our country. Stop them now!, THE SYSTEM IS RIGGED!,

te tweet kojeg je ponovio čak 7 puta od 5. do 12. kolovoza 2016.:

The Establishment and special interests are absolutely killing our country. We must put #AmericaFirst.

U svom narativu o korumpiranim političarima koje kontroliraju specijalni interesi, Trump je volio isticati kako njega ne mogu kontrolirati, ali ne zbog principijelnosti ili moralnog karaktera, već zbog toga što on već posjeduje dovoljno novca da samostalno financira svoju kampanju, što komunicira mnogo puta, kako bi prikazao da je upravo on jedini u mogućnosti da se u ime Američkog naroda bori protiv njihova utjecaja:

By self-funding my campaign, I am not controlled by my donors, special interests or lobbyists. I am only working for the people of the U.S.!

While I'm beating my opponents in the polls, I'm also beating lobbyists, special interests & donors that are supporting them with billions

I am the only candidate (in many years) who is self-funding his campaign. Lobbyists and \$ interests totally control all other candidates!

Sva raznolikost onoga što smo nazvali „elita u širem smislu“ Trump pokazuje pada prenosi (retvita) poruke podrške svojim simpatizera, pokazuje sve u Trumpovi populističkom narativu. Osim specijalnih interesa, političara i lobista, elita postaju i „novi totalitaristi“;

“TRUMP BATTLES THE NEW TOTALITARIANS: GOP elites join with leftists at Media Matters in targeting threat to both”),

te Hollywood;

Establishment Government, Media, and Hollywood are killing America. MAKE AMERICA GREAT AGAIN!

Zaključno, možemo reći da su i Ronald Reagan i Donald Trump dosljedno anti-elitisti., ali je njihov anti-elitizam izrazito drugačiji. Dok Reagan kao elite vidi dominantno Federalnu vladu, kojoj prvenstveno zamjera nesposobnost i nedostatak „vjere u američki narod“, Trump kao elitu i establišment prikazuje brojne skupine, od protukandidata, stranačkih mašinerija, političara općenito, lobista, donora, washingtonske birokracije, kojima prvenstveno zamjera navodu korupciju i nedostatak morala. Establišment kao frazu upotrebljavao je često, nerijetko nekonkretno, što omogućuje glasačima raznolikih profila i uvjerenja da u taj prazni pojam upisuju sadržaj koji im odgovara. Kao važan dio kompleksa koji čini establišment, možemo prepoznati i medije, što ćemo detaljno analizirati u sklopu tvrdnji koje negiraju legitimitet oporbenim kandidatima i medijima.

7.3. Analiza tvrdnji o nedjeljivosti, plemenitosti i/ili nepogrešivosti naroda

Identificirali smo 42 tvrdnje o nedjeljivosti, plemenitosti i/ili nepogrešivosti naroda koje je komunicirao Ronald Reagan, te 54 takve tvrdnje Donalda Trumpa, u svim analiziranim izvorima. Kada gledamo samo nastupe koje možemo direktno usporediti, dolazimo do 23 takve tvrdnje Ronalda Reagana i 46 izjava Donalda Trumpa. Tvrdnje o plemenitosti ili nepogrešivosti američkog naroda prisutne su kod oba kandidata-predsjednika, ali sam narod opisuju kroz ponešto različite kriterije i osobine. Za Ronalda Reagana, Amerikanci su svi, *Democrats, Independents and Republicans*, koji dijele određene vrijednosti, bez obzira na *economic conditions and walks of life*. Reagan jasno definira i dosljedno komunicira koje su to vrijednosti; *family, work, neighborhood, peace and freedom*. Amerikanci imaju *extraordinary strength and character*. Ono što im daje snagu je njihova sloboda, jer *no weapon in the arsenals of the world is so formidable as the will and moral courage of free men and women*. Posebni su jer su vrsta ljudi koji *have it in our power to begin the world over again*. Trump pak, osim vrijednost, postavlja *our* (američku, op.a.) *institutions, our history and... our American culture* koja je *best in the world*, kao ono što čini Amerikance, te karakteristike koje pridošlice moraju preuzeti. U njegovim porukama Amerikanci su *righteous people and a righteous public* koji jedino žele *great schools for their children, safe neighborhoods for their families, and good jobs for themselves*. Reagan pritom nikad nije upotrijebio izraz „silent majority”, kojeg je popularizirao Richard Nixon. U svojim tweetovima, Donald Trump jest:

- *I truly LOVE all of the millions of people who are sticking with me despite so many media lies. There is a great SILENT MAJORITY looming!*

A dijelio je i tweetove glasača koji su ga podržavali i sebe nazivali „tihom većinom”:

@BobD746847: There shouldn't be a problem with this election. "WE THE PEOPLE" finally have someone that speaks on OUR behalf. TRUMP-2016"

@iceblink62: @realDonaldTrump Mr. Trump, the Establishment both sides are out to stop your presidency, and the American people!" True!

Izbore na Twitteru nazvao je *crossroads in the history of our civilization* koji će utvrditi hoće li *The People* preuzeti kontroli nad vladom. Kao odgovor na Hillaryjin poziv glasačima da joj daju *pledge: I'm With Her*, Trump odvrća: *"I'M WITH YOU – THE AMERICAN PEOPLE."*, u primjeru gdje se jako dobro vidi kako se logici predstavničke demokracije u pluralnom društvu suprotstavlja s populističkom logikom - populista koji predstavlja cijeli narod.

I Reagan i Trump su izrazili svoje zadovoljstvo potporom evangeličkih kršćana. Reagan neizravno, braneći slobodu religioznih da svoje religijske stavove ističu u političkoj areni, a Trump izravno, zahvalivši *evangelical and religious community* na potpori koju nije siguran da *totally deserve* te je, obraćajući im se, izrazio žaljenje za postojanjem amandmana (izglasanog još za vrijeme Lyndona Johnsona) koji *threatens religious institutions with a loss of their tax-exempt status if they openly advocate their political views*, s kojim je tako evangelički glas ušutkan.

Najvažnija razlika između dva predsjednika u tvrdnjama o (ne)djeljivosti naroda, jest njihovo (ne)uključivanje imigranata. Prije svega ostalog, kod Reagana se radi o uključujućoj slici naroda, koji je satkan prvenstveno od imigranata! Poruka je to od koje Reagan ne zastranjuje previše u svojoj kampanji. „Američki duh“ *knows no ethnic, religious, social, political, regional or economic boundaries* jer je nastao u *hearts of millions of immigrants from every corner of the earth who came here in search of freedom*. Trumpove poruke su dvoznačne. S jedne strane, Amerika nikada nije istaknuta kao zemlja migranata, kojih kada ih se dotiče, proziva uglavnom za nasilje i terorizam. S druge strane, u nekoliko istupa ističe da postoje migranti koji su dobrodošli, ali pod uvjetom da prihvate *exceptional virtues of our own way of life* i asimiliraju se.

Trump nigdje striktno ne definira na što misli kada kaže *our common culture and values as one American people*, stoga je njegova publika slobodna upisivati svoje vrijednosti kao univerzalne, koje bi se trebalo nametati pridošlicama. U promatranim izvorima samo je jednom (osim u inauguracijskom govoru) osudio *bigotry and oppression in all its forms*, ali nikada ne precizira koje njihove inačice su prisutne u Američkom društvu te su prijetnja američkim idealima. Možemo reći da u Trumpovim porukama, prijetnja uvijek dolazi izvana, nikada iz samog društva, samog naroda. Iako je Amerika pretrpjela više masovnih pucnjava i terorističkih napada od desničarskih skupina i vlastitih građana, prema Trumpu primarna sigurnosna ugroza naroda dolazi od radikalnim islamista i meksičkih migranata, koje prikazuje kao kriminalce. Narod je nepogrešiv i plemenit, a najplemenitiji iz naroda su pripadnici vojske i policije, koje Trump neumorno ističe i suprotstavlja već spomenutim Drugima. Policija i vojska su *incredible people*, koji zaslužuju *respect* cijelog naroda i nečuveno je da *we don't take care of our veterans. We take care of illegal immigrants*. Trump zaokružuje svoje populističke poruke kada žrtve napada terorističkih akata (narod) suprotstavlja ne samo migrantima ili muslimanima, nego i svojim oponentima i vladajućoj administraciji, Nakon posjeta obitelji čija je kćer poginula u napadu, rekao je da *to this Administration, their amazing daughter was just one more American life that wasn't worth*

protecting. Narod opisuje kao *the forgotten men and women of our country*, koji nemaju *special interests to represent them*, ali ne više, jer će ih on predstavljati i štititi od migranata: *In the audience tonight, we have four mothers of—I mean, these are unbelievable people that I've gotten to know over a period of years whose children have been killed, brutally killed by people that came into the country illegally. You have thousands of mothers and fathers and relatives all over the country. They're coming in illegally. Drugs are pouring in through the border. We have no country if we have no border.*

Američki ekscepcionalizam prožima Reaganovu sliku o američkom narodu, pogotovo kada se osvrće na odnos Amerikanaca s ostatkom svijeta. Pozivajući se prvenstveno na pobjedu u svjetskim ratovima, Reagan tvrdi da su živeći Amerikanci *fought harder, paid a higher price for freedom... more than any people who ever lived on this*. Ali Amerikanci nisu *warlike people*, već upotrebljavaju silu samo kada *is absolutely necessary*. Jedini su koji mogu nositi *the burden... to preserve world peace and freedom*, te stoga moraju prihvatiti odgovornost da budu *leader of the Free World*. S obzirom na to da zaboravlja mnoge (prvenstveno Sovjete), te s obzirom na broj vojnih intervencija i vojnih baza u svijetu, nedvojbeno se radi o poluistinama i vrijednosnim sudovima, u svrhu prikazivanja naroda kao plemenitog i nepogrješivog. U Trumpovim porukama američki ekscepcionalizam pak nije prisutan. Nema spomena da će Amerika biti lider „slobodnog svijeta“, već upravo suprotno, da se njeni saveznici moraju sve više brinuti za sebe. Amerika se neće iscrpljivati, a Trumpov plan *will put America First. Americanism, not globalism*, bit će novi *credo*.

Obojica kandidata-predsjednika opisuju narod kao plemenit kroz povezanost Amerikanaca s Bogom, u čemu prednjači Ronald Reagan. Američki kontinent Amerikancima je namijenio upravo Bog, kao *portion of his creation*. U svom inauguracijskom govoru Reagan je naglasak na božjoj poveznici s Amerikancima naglasio najizravnije, izrekavši da je Božja namjena da Amerikanci budu slobodni, te čak iznio ideju kako *each Inaugural Day in future years... should be declared a day of prayer*. Povezivanje naroda s Bogom u Reaganovom narativu povezano je s njegovom slikom o Americi koja je posrnula, kojoj je potreban *a spiritual revival* i zakon koji je *based on a higher law*, te povratak *to traditions and values that we once had*. Iako neizravno, Reagan povezuje dakle „pravi narod“ sa slikom bijelih protestantskih kršćana, čije je su vrijednosti i način života u prošlosti bile sinonim za Američke vrijednosti i način života. Donald Trump poveznicu Amerikanaca i Boga također je najizravnije iznio tek u inauguracijskom govoru. Za Trumpa, Bog je posrednik u njegovu narativu koji zajedništvo Amerike nalazi u patriotizmu, u *a total allegiance to the United States of America* koje treba postati *bedrock of our politics*. Kroz patriotizam će Amerikanci

rediscover... loyalty to each other, što je dobro jer u Bibliji stoji da je „Bogu ugodno” *when God's people* (Amerikanci, op.a.) *live together in unity*. Avatari tog patriotizma su naravno oružane i policijske snage. Amerikanci će biti *protected by the great men and women of our military and law enforcement*, i, što je još važnije, bit će *protected by God*.

U svom inauguracijskom govoru, Trump je ponovio klasične populističke poruke, u kojima suprotstavlja establišment s narodom: *We are transferring*, rekao je, *power from Washington, DC, and giving it back to you, the people*. Jer do sada *Washington flourished, but the people did not share in its wealth... The establishment protected itself, but not the citizens of our country. Their victories have not been your victories; their triumphs have not been your triumphs*. Dan njegove inauguracije *January 20, 2017*, biti će zato zapamćen kao *the day the people became the rulers of this Nation again*.

Ronald Reagan i Donald Trump u svojim kampanjama predstavljali su narod kao monolitnu skupinu, nepogrešivu i plemenitu, te povezanu s Bogom. Razlike u karakterizaciji naroda itekako postoje, ali su možda suptilnije nego se čine na prvi pogled. Reagan izričito spominje da Ameriku čine imigranti, da su Amerikanci svi, bez obzira na rasu, etnicitet ili religiju, a da ih vežu zajedničke vrijednosti marljivosti, religije i obitelji. Ipak, kada govori o tim vrijednostima, možemo vidjeti da je slika Amerikanaca koji ih utjelovljuju izričito iz prošlosti, slika bijelih protestanata. Ipak, Reagan je ne komunicira odviše direktno i njegove poruke jesu uključujuće. Donald Trump s druge strane mnogo je izravniji; narod kao žrtvu konkretno i konzistentno suprotstavlja Drugima, migrantima i muslimanima. Avatari naroda u toj borbi su policija i vojska, koji su nepogrešivi i plemeniti. Donald Trump također mnogo češće spominje da upravo on predstavlja narod i „tihu većinu”, što ćemo još detaljnije pokazati kada budemo analizirali *tvrdnje populista da jedini može predstavljati narod*.

7.4. Analiza tvrdnji koje negiraju legitimitet oporbenim kandidatima i medijima.

U izvorima odabranima za ovo istraživanje, nismo pronašli niti jednu izjavu kandidata Ronalda Reagana u kojoj on negira legitimitet oporbenim kandidatima ili medijima. U svojim sučeljavanjima s Georgom Bushem i Johnom Andersonom, Reagan se gotovo uopće nije upuštao u napade na protukandidate kao osobe, te su se rasprave zadržale na džentlmenskoj razini. Najžešće optužbe, osim za nesposobnost i rastrošnost, Reagan je Carteru uputio kada

ga je optužio da vodi *anti-veteran administration*. Prije svega je kritizirao Carterove postupke i politike. Reagan se nerijetko služio i doskočicama da kritizira Cartera, od koji je najpoznatija:

A recession is when your neighbor loses his job. A depression is when you lose yours. Recovery is when Jimmy Carter loses his.

Ali nikad nije propitkivao njegovu legitimnost, dapače, u TV oglasu kojeg je pustio nekoliko dana prije samih izbora, Reagan se obratio s porukom koja dva kandidata stavlja na jednaku razinu pred biračima, te da je izbor na njima:

If you feel that Mr. Carter has faithfully served America with the kind of competence and distinction which deserve four more years in office, then you should vote for him. If he has given you the kind of leadership you are looking for, if he instills in you pride for our country and a sense of optimism about our future, then he should be reelected.

Donald Trump je imao je potpuno drugačiji pristup. Pronašli smo zapanjujućih 135 tvrdnji koje negiraju legitimitet oporbenim kandidatima i medijima, koje je komunicirao tijekom svoje kampanje. Većinu ih je komunicirao preko Twittera, dok je 48 takvih tvrdnji uputio u nastupima direktno usporedivim onima u Reaganovoj kampanji. Ismijavao je svoje protukandidate, tvrdio da smrde jer su se na sučeljavanju znojili *like dogs*, pitajući se kako će takvi ljudi *beat ISIS? I don't think it's gonna happen*. Prema Trumpu, nitko od političara nema legitimitet. Često je komunicirao retoričko pitanje *How stupid are our leaders?* Političari su *all talk, no action. Nothing's gonna get done. They will never make America great again*. Nemaju legitimitet jer ne odgovaraju narodu, već su pod potpunom kontrolom *by the lobbyists, by the donors, and by the special interests, fully*. To posebno vrijedi za njegove protukandidate koji su *mere puppets*. Nelegitimni su i zbog nedostatka moralnog karaktera. Optuživši Hillary da nikada nije izgovorila frazu *radical Islam*, Trump je ustvrdio da takav kandidat *lacks the moral clarity to serve as our President*.

Trump se nije libio i uvrijediti kandidate osobno te zanijekati im legitimitet. Kako je predsjednička kampanja odmicala, mijenjao je mete svojih napada. Prvi na redu bio je Jeb Bush. Trump je prozvao Busha da je *weak on immigration* i da zbog toga ne može dobiti nominaciju. Jeb je *sad case... total embarrassment* za sebe i svoju obitelj. On je *low energy individual* i nema *strength or stamina to be president*. Kada je Jeb Bush odustao od utrke za republikansku nominaciju, glavni takmaci ostali su senatori Ted Cruz i Marco Rubio. Cruz je prema Trumpu *controled... by his N.Y. bosses*, koji za njega plaćaju oglase. Također, Trump ga je, kao i Obamu 8 godina prije, optužio da nije rođeni Amerikanac, te da treba *assure Republican voters that being born in Canada is not a problem*. Štoviše, tvrdi da je *respected*

Constitutional law professor Mary Brigid McManamon konstatirala da *Ted Cruz is not eligible to be President*. Ali bi zato, kaže Trump, mogao biti *Canadian Prime Minister*. Rubio je pak *lightweight Senator* iza kojeg stoji *The Republican Establishment*.

Kada je dobio republikansku nominaciju, Trump je sav fokus usmjerio na Hillary, koja je od njega pretrpjela daleko najjače napade. Kako je rekao na Twitteru, narod je presudio Hillary:

Trump tvrdi da su brojni događaju potvrdili da *Hillary Clinton lacks the judgement, the temperament and the moral character to lead this nation*. Nedostaje joj i *mental and physical stamina to take on ISIS, and all the many adversaries we face*. Ostavština njena djelovanja kao državne tajnice su *death, destruction, terrorism, and weakness*. Ona je *typical politician. All talk, no action*. Amerika pati zbog odluka ljudi kao što je *Secretary Clinton*. *Hillary doesn't have the look. She doesn't have the stamina*. U međusobnim debatama oba kandidata optuživala su svoj suparnika/suparnicu s: *You're the puppet!*, na što je Trump odgovorio Hillary da je *such a nasty woman*.

Kada je govorio o svojim protukandidatima, Trump je znao objediniti cijeli populistički narativ prema gotovo svim kategorija populizma koje smo identificirali:

There is total control of the candidates, I know it better than anybody that probably ever lived. And I will tell you this, I know the system far better than anybody else and I know the system is broken. And I'm the one, because I know it so well because I was on both sides of it, I was on the other side all my life and I've always made large contributions. And frankly, I know the system better than anybody else and I'm the only one up here that's going to be able to fix that system because that system is wrong.

Na prvoj republikanskoj debati nije htio obećati da će podržati nekog drugog republikanskog kandidata ako izgubi nominaciju, već ostavio mogućnost da se kandidira kao neovisni kandidat, što je samo po sebi legitimno. No, u debatama s Hillary, Trump je tvrdio da se vode *ridged elections*, okrivljujući *the media* koji su *so dishonest and so corrupt* da su *poisoned the mind of the voters*, te izjavio je da može obećati da će prihvatiti rezultate izbora. Pobunio se da Hillary *shouldn't be allowed to run* jer je *guilty of a very, very serious crime*. Na inzistiranje voditelja, Trump je izjavio da će svoju odluku otkriti *at the time*. U posljednjoj debati ipak je ublažio stav, rekavši: *...if she wins, I will absolutely support her*.

Iako su ga novinari i protivnici često prozivali da svoje tvrdnje ne potkrepljuje podacima i statistikama, te da ih koristi paušalno i netočno kada kritizira Carterovu administraciju, Reagan nikada nije optužio novinare da mu podmeću ili pokušao umanjiti njihov kredibilitet. Na kritike o svojoj nepreciznosti znao se našaliti, ali se također i svojski trudio da ih pokaže netočnima. U debatama je bio posebno spreman (posebno u onoj s Carterom) iznijeti veliki broj podataka, statistika i postotaka o rastućoj inflaciji, padu kupovne moći, rastrošnosti vladinih agencija i sl.

Trump je na prozivanje od strane novinara odgovarao mnogo drugačije. Štoviše, možemo reći da su oporbeni mediji posebna kategorija elita/establišmenta u Trumpovim porukama. Bilo kakvo negativno prikazivanje svojeg djelovanja u medijima, Trump se nije libio napasti, u govorima ili debatama; kada je medije prozvao da su *so dishonest and so corrupt*, a posebno The New York Times, koji je *poisoned the mind of the voter*, a posebno na Twitteru, gdje brzo i furiozno reagira na medijske natpise i reportaže o sebi. Volumen tweetova u kojima Trump (samo u promaranom, predizbornom vremenu) negativno karakterizira, obično mainstream TV kuće i novine, veći je nego za sve populističke kategorije koje smo spomenuli, i broji 66 tweetova. U njima proziva TV kuće te mainstream novine da su neiskrene i lažljive, pa čak i da provode podjarivanje temelje američke države te da žele *surrender constitutional rights*. *Failing New York Times*, koji *allows dishonest writers to totally fabricate stories*, i *laughable CNN* najčešća su meta Trumpovih tweetova. *The most*

inaccurate stories mogu se pak pronaći u *tax scam Washington Post*. Mediji su *distorted, one-sided and biased* i protiv njega vode *witch-hunt* („lov na vještice”). Napadi medija na njega kao kandidata su *the worst in American political history!* U velikom broju tweetova o medijima Trump izražava sumnju da o njemu i njegovoj kampanji mogu uopće objektivno izvještavati. Kada prenosi ankete koje mu idu u prilog, dodaje retorička pitanja kao što su, *how will the media put a negative spin on this one?* ili *wait until the media digests these numbers - won't be happy!* Trump kaže da je *hard to believe I am winning* pošto je *treated so badly by the media*. Osim medijskih kuća, ne libi se za laž optuživati novinare i voditelje pojedinačno. Tako je voditeljica Alisyn Camerota *a disaster*, a radio voditelj Hugh Hewitt *just a 3rd rate "gotcha" guy*. Zaključak koji logično slijedi iz njegova populističkog narativa jest da mainstream mediji ne rade u interesu Američkoga naroda, već su dio establišmenta i specijalnih interesa, te da im ne treba vjerovati. Trump je brojnim tweetovima stvarao narativ u kojem „tiha većina” koju on predstavlja pobjeđuje unatoč *rigged system* i *dishonest media*:

-I truly LOVE all of the millions of people who are sticking with me despite so many media lies. There is a great SILENT MAJORITY looming!

-Despite the establishment and the media's best efforts, the people are speaking loudly and clearly. Thank you to my amazing supporters!

-Despite the establishment and the media's best efforts, the people are speaking loudly and clearly. Thank you to my amazing supporters!

Išao je toliko daleko, da je u dva tweeta optužio medije da kao dio specijalnih interesa i Clinton kampanje pokušavaju namjestiti izbore:

-Election is being rigged by the media, in a coordinated effort with the Clinton campaign, by putting stories that never happened into news!

-The election is absolutely being rigged by the dishonest and distorted media pushing Crooked Hillary - but also at many polling places – SAD

Optužio je i velike tehnološke kompanije Facebook, Google i Twitter da sudjeluju u *burying the FBI criminal investigation of Clinton* te i njih nazvao *dishonest media*. Trumpov narativ prihvatile su i njegove pristaše, čije je tweetova sa sličnim sadržajem podijelio:

-@KosloffM I really admire your straight talk and not bowing down to the drive by media and special interest groups say what you mean" Thx

-@3rdedit: Media attacking you early this morning. A GOOD SIGN!America is proud of you for ignoring the MEDIA & telling it like it is!"

-"@yayala19: @marcorubio WHAT THE LOBBYISTS, THE MEDIA AND CAREER POLITICIANS WILL DO NEXT TO TRY TO STOP TRUMP? SILENT MAJORITY IS BACK"

Ipak, svoju najpoznatiju uzrečicu s kojom je oduzimao legitimnost medijima; „fake news”, Trump je skovao nakon izbora, kada je bio pod optužbama da je, uz svoj izborni stožer, iz izvora bliskim ruskoj vladi nelegalno došao do informacija koje su mu pomogle da dobije izbore.

Možemo zaključiti da su tvrdnje koje negiraju legitimitet oporbenim kandidatima i medijima specifičnost Donalda Trumpa kada ga usporedimo s Ronaldom Reaganom. Reagan u niti jednoj svojoj izjavi nije umanjio legitimitet svojih takmaca, a medijima se čak pokušavao dodvoriti. S druge strane, ne postoji ozbiljan protukandidat Donalda Trumpa za kojeg/koju on nije rekao da ne može biti predsjednik ili predsjednica SAD-a iz nekog razloga. Medije koji su ga kritizirali odreda je nazivao neiskrenima i označio ih kao dio establišmenta koji ne želi da se sprovedi volja naroda, tj. „tihe većine”.

7.5. Analiza tvrdnji koje glorificiraju nostalgично zamišljenu „utopijsku zemlju koja pripada narodu”

U analizi svih izvora smo pronašli 29 izjava Ronalda Reagana koje glorificiraju nostalgично zamišljenu „utopijsku zemlju”, te 25 takvih izjava Donalda Trumpa. Od njih je u direktno usporedivim izvorima pronađeno 9 izjava Ronalda Reagana i 24 izjave Donalda Trumpa (samo jedna pronađena je na Twitteru). Osnovna predizborna poruka obojice kandidata je nostalgична. Slogan kampanje Ronalda Reagana 1980. godine bio je „Let's Make America Great Again”, dok je slogan Donalda Trumpa tek za jednu riječ kraći, s „Make America Great Again”. Obje poruke komuniciraju da Amerika nije *great* kakva je sada, ali da je bila, te poziva glasače da izaberu kandidata uz kojeg bi bila opet. Postavlja se pitanje kakva je (i kada) Amerika bila kao *great*, a zašto više nije?

U porukama Ronalda Reagana možemo pronaći na koje vrijeme on točno misli. Za Reagana, Amerika je bila velika, tj. najveća, za vrijeme i u prva dva desetljeća nakon Drugog svjetskog rata. Nakon ratne pobjede, Amerika *built a grand prosperity and hoped from our own success and plenty--to help others less fortunate*. Međutim, problemi su počeli početkom 60-ih, s *riots and assassinations, domestic strife over the Vietnam War* te kulminirali kroz zadnje četiri godine pod predsjednikom Carterom, sa *drift and disaster in Washington*. Dok je bila velika, *politics was a national passion and sometimes even fun*, a sada zbog „pada” Amerike, *many Americans* se pitaju: *does history still have a place for America, for her people, for her great ideals?, saveznici are losing confidence in us*, dok

protivnici *no longer respect us*. Uzrok pada je gubitak temeljnih vrijednosti na kojima je građena američka nacija, koja sada *hungers for a spiritual revival; hungers to once again see honor placed above political expediency* te čeka vremena kada će *Government... uphold... institutions which are custodians of the very values upon which civilization is founded religion, education and, above all, family*. Jer ono što prema Reaganu sada nedostaje je *the American spirit of voluntary service, of cooperation, of private and community initiative* i temeljne vrijednosti: *family, work, neighborhood, peace and freedom*. Vidimo da Reagan komunicira duhovnu dimenziju, ali iz nje prema njegovih porukama proizlazi i ekonomska stagnacija. Ekonomski i duhovni oporavak za Reagana su neodvojivi:

...restoring the American dream requires more than restoring a sound, productive economy, vitally important as that is. It requires a return to spiritual and moral values, values so deeply held by those who came here to build a new life. We need to restore those values in our daily life, in our neighborhoods and in our governments dealings with the other nations of the world.

Cijelo čovječanstvo očekuje da SAD ostvari svoj *rendezvous with destiny*; kojeg će ostvariti uz *principles of self-reliance, self-discipline, morality, and above all responsible liberty for every individual* i ponovno postati *that shining city on a hill*. U Reaganovom narativu utopijska Amerika je Amerika slobode, otvorena za sve koji u njoj žele ostvariti bolje sutra, i primjer svijetu kako bi sloboda treba izgledati, ali i Amerika s dubokim duhovnim i moralnim vrijednostima, povezana s Bogom.

O utopijskoj Americi i trenutnoj dekadenciji Trump govori s mnogo jednostavnijim, ali istovremeno i manje preciznijim jezikom. Za razliku od Reagana, Trump nigdje ne spominje u kojem je točno vremenu Amerika bila *great*, a iz njegovih poruka nije moguće odrediti na koji dio američke prošlosti misli. Ali možemo zaključiti zašto više nije velika. Amerika, *don't win anymore*. Za Trumpa, posrnuće Amerike definitivno nije duhovno ili moralno, već ekonomsko, političko i vojno. Amerika mora opet biti *great*, jer je postala *loser*, koja „gubi” protiv drugih država. Amerika je *in big trouble*, kaže Trump jer *We don't win anymore. We lose to China. We lose to Mexico both in trade and at the border. We lose to everybody*. Amerika je sada *a third world country*. Amerika je gubitnik i zato što brani druge zemlje, ali joj ne plaćaju. Na domaćem planu, optužuje Obaminu administraciju da je poništila *decades of progress made in bringing down crime* sa svojim *rollback of criminal enforcement* koje je rezultiralo povećanjem broja *officers killed in the line of duty* *has risen by almost 50 percent compared to this point last year. Nearly 180,000 illegal immigrants with*

criminal records, ordered deported from our country, are tonight roaming free to threaten peaceful citizens, a s druge strane gotovo 180,000 illegal immigrants with criminal records, ordered deported from our country, are tonight roaming free to threaten peaceful citizens.

Osim poruke da je Amerika za vrijeme kampanje bila *loser*, Donald Trump nema specifičnu sliku Amerike koja bi bila *great* niti jednu u kojoj je Amerika bila *great*. Ronald Reagan s druge strane, velikom i utopijskom vidi poslijeratnu Ameriku koja predvodi svijet i koja se bazira na vrijednostima slobode, obitelji i religije.

7.6. Analiza tvrdnji populista da jedini može predstavljati narod

Obojica, Reagan i Trump, komunicirali su poruke u kojima govore da oni predstavljaju *the people*, i poručivali biračima: *I am your voice*. Međutim kada govorimo o tvrdnjama o ekskluzivnom pravu kandidata da jedini on može predstavljati narod, takve nalazimo isključivo kod Donalda Trumpa, koji ih je komunicirao 23 puta, gotovo sve (njih 20) na Twitteru.

Ronald Reagan tvrdio je da predstavlja *obične ljude, koje je opisivao kao l laid-off factory workers, and the communities crushed by our horrible and unfair trade deals*. To su bili *forgotten men and women* Amerike. Oni su *people who work hard but no longer have a voice*. A on im je obećao da će on biti taj glas. No, niti u jednom svom istupu nije tvrdio da će biti jedini. Kao što smo pokazali u analizi tvrdnji koje negiraju legitimitet oporbe, Reagan nikada za sebe nije tvrdio da je jedini tko može biti predsjednik, ili jedini koji može nešto popraviti, čak ni da je „najbolji u tome”. Nastupi Donalda Trumpa prepuni su takvih i sličnih tvrdnji. Narativ je sljedeći: *system is broken* jer političari su pod kontrolom, a Trump *alone can fix it*, jer ga on poznaje *far better than anybody else... better than anybody that probably ever lived*, budući da je on bio *on both sides of it*. On je jedini koji nije *controlled by lobbyists or special interests-only the U.S.A*, ali razlog tomu nije moralni karakter ili nepotkupljivost, već je primarni Trumpov argument zašto ga ne kontroliraju činjenica da on sam sebi financira kampanju, *the only one in either party*.

Trump je tijekom kampanje na Twitteru komunicirao brojne poruke u kojima tvrdi da je „najbolji”. Tako primjerice upravo on navodno ima *one of the highest.. I.Q.*, on je *best by far in fighting terror*. Brojnost i raznovrsnost takvih izjava upravo je bizarna, a izdvajamo sljedeće:

- *Nobody can beat me on the economy (and jobs)*
- *Nobody will protect our Nation like Donald J. Trump*

- *Just announced that as many as 5000 ISIS fighters have infiltrated Europe. Also, many in U.S. I TOLD YOU SO! I alone can fix this problem!*
- *I am the only presidential candidate who will bring jobs back to the U.S. and protect car industry!*
- *Nobody beats me on National Security.*

Tvrđnje kandidata da on jedini može predstavljati narod još jedna su kategorija koja je specifična za Donalda Trumpa. Osim što je oduzimao legitimnost svojim protukandidatima, Trump je za sebe tvrdio da je „najbolji” i jedini kandidat koji može riješiti probleme SAD-a, te da je jedini „pravi izbor” budući da su svi ostali kontrolirani od strane lobista, tj. establišmenta.

8. Rasprava

Iz analize koju smo proveli, možemo zaključiti da su i Ronald Reagan i Donald Trump u predsjedničkim kampanjama komunicirali poruke s populističkim elementima, kao što su pozivanje na narod i kritiziranje elita. Međutim, samo jedan od njih komunicirao je anti-pluralističke poruke, koje su uz pozivanje na narod i kritiziranje elita esencijalne za populizam, a to je Donald Trump.

Elementi populizma kod dvojice kandidata različiti su u svojoj učestalosti, karakteru i sadržaju. Iako su Ronald Reagan i Donald Trump dosljedno anti-elitisti, Reagan kao elite vidi gotovo isključivo Federalnu vladu, kojoj prvenstveno zamjera nesposobnost i nedostatak „vjere u Američki narod”, dok Trump kao elitu i establišment prikazuje brojne skupine; od protukandidata, stranačkih mašinerija i političara općenito, do lobista, donora i medija. Ono što im zamjera su navodna korupcija i nedostatak morala. Reagan izričito komunicira pluralnost Amerike koju čine imigranti, bez obzira na rasu, etnicitet ili religiju, koji su vezani zajedničkim vrijednostima marljivosti, religije i obitelji. Ipak, kada govori o tim vrijednostima, možemo vidjeti da je slika Amerikanaca koji ih utjelovljuju izričito iz prošlosti, slika bijelih protestanata. Ipak, Reagan tu sliku ne komunicira odviše direktno i njegove poruke jesu uključujuće. Donald Trump s druge strane mnogo je izravniji; narod kao žrtvu konkretno i konzistentno suprotstavlja Drugima, migrantima i muslimanima. Avatari naroda u toj borbi su policija i vojska, koji su nepogrešivi i plemeniti.

Važno je ipak napomenuti da Reaganovom pluralizmu nedostaje dosljednosti zbog korištenja „južne strategije“. Međutim, imali smo samo četiri primjera u materijalima, a dva iz literature. Reagan je bio mnogo konzistentniji u komuniciranju načelno pluralističkih i uključujućih poruka, za razliku od Trumpa, koji je konzistentno, u svim opserviranim govorima, a posebno na Twitteru, meksičke migrante asocirao s kriminalcima, a muslimane s teroristima. Reagan možda nije adresirao problem rasizma u Americi u svojoj kampanji, ali to se može spočitati brojnim suvremenim Republikanskim kandidatima za Američkog predsjednika. S druge strane, možemo reći da nam analizirani nastupi otkrivaju kako Donald Trump mnogo češće od Ronalda Reagana koristi rasistički nabijene poruke. Dok se Reaganova slika Amerikanaca prije svega sastoji od tradicionalnih, konzervativnih protestantskih vrijednosti i tema kao što su obitelj, marljivost te vjera u Boga, Donald Trump u prvi plan ne stavlja vrijednosti, već zajedničku kulturu i povijest, te etničku i vjersku (ne)pripadnost.

Ključna razlika između kandidata nalazi se u korištenju tvrdnji koje negiraju legitimitet oporbenim kandidatima i medijima, te tvrdnje kandidata da on jedini može predstavljati narod, što su specifičnosti Donalda Trumpa kada ga usporedimo s Ronaldom Reaganom. Reagan nikada nije umanjivao legitimitet svojih protivnika ili oporbenih medija. S druge strane, ne postoji ozbiljan protukandidat Donalda Trumpa za kojeg on nije rekao da ne može biti predsjednik ili predsjednica SAD-a, a za sebe je uporno tvrdio da je „najbolji“ i jedini kandidat koji može riješiti probleme SAD-a, dok medije koji su ga kritizirali nazivao je lažljivima i dijelom establišmenta koji ne želi da se sprovede „volja naroda“.

Analiza pokazuje da je Donald Trump konzistentno komunicirao anti-pluralističke poruke, što za Reagana nije slučaj. Smatramo dakle da Ronald Reagan nije populist, a Donald Trump jest. Teza da je Donald Trump politički nasljednik Ronalda Reagana neodrživa je. Ipak, poveznice koje su konzervativni komentatori i birači povukli između dva predsjednika ipak nam nešto govore. Iako su Reaganove poruke bile mnogo drugačije od Trumpovih, vjerojatno je da su za oba predsjednika glasali slični birači. Osim mainstream konzervativaca i republikanaca te evangelističkih kršćana, možemo pretpostaviti da su i za Reagana glasali (bijeli) nacionalisti te biračko tijelo koje gaje krajnje desne političke stavove koji 80-ih nisu bili prisutni u široj javnosti. Reagan je jednostavno bio kandidat koji je bio najbliži njihovim stavovima, ali važno je naglasiti da je bio mnogo dalje, nespojivo dalje, od stavova Donalda Trumpa. Reaganove poruke su daleko inkluzivnije te na tragu klasičnog liberalizma i republikanizma, dok Trumpove to nisu. Trump je svojim nastupom oslobodio nacionalizam u Americi, pomaknuvši Overtonov prozor Republikanske stranke u nacionalistički desno, s

čime je iz dijela republikanskog biračkog tijela otključao nacionalistički duh. Sam Trump je za sebe rekao da je nacionalist i otvoreno potaknuo svoje birače da sebe opisuju na isti način.¹³⁹ Nacionalist se, tvrdi, brine za svoj narod, a „globalist“ za sve ostale. Latentna populistička poruka i ovdje je vidljiva: Globalisti su elite, a ostali Drugi (migranti, muslimani...), dok će se nacionalist i populist (Trump) brinuti za svoj narod.

Razlikovanje Ronalda Reagana kao ne-populista i Donalda Trumpa kao desnog, nacionalističkog populista, otvara nam mnoga pitanja za buduća istraživanja. Kako je izgledao proces buđenja nacionalizma u SAD-u koji je na čelo države postavio populističkog predsjednika? Ponovno, unatoč paralelama, on nije započeo s Ronaldom Reaganom, budući da su brojni kandidati i predsjednici koristili populističke elemente i prije njega (pozivanje na „tihu većinu“ Richarda Nixona, isključivanje „Drugih“ Georga Wallacea, anti-elitizam F. D. Roosevelta, da nabrojimo samo neke.). Međutim, postoje naznake da su ekonomske promjene započete u Reaganovoj administraciji postupno pridonijele rastu populističkog sentimenta u SAD-u. Kao što smo naglasili u uvodnom poglavlju, Nico Wilterdink tvrdi su upravo deregularizacija, rezovi socijalnih programa, nestanak sindikata i povećane razlike u bogatstvu 80-ih, pridonijeli osjećaju Amerikanaca da sve manje sudjeluju u političkim procesima, što su iskoristili političari s populističkim porukama, obraćajući se bijeloj radničkoj klasi prvenstveno, okrivljujući elite i „Druge“ za njihove nedaće, dok je ljevica svoje poruke s radničke klase okrenula prema manjinskim skupinama i politici identiteta.¹⁴⁰

Ovdje valja spomenuti i omjer populističkih poruka izrečenih u direktno usporedivim izvorima, gdje se radi o nastupima pred najširoom javnosti, te dodatnim izvorima, kao što su odabrani nastupi Reagana i Twitter Donalda Trumpa. Osim tvrdnji s kojima negira legitimitet protukandidata i medija te tvrdnji o tome kako jedini može biti predsjednik, većinu populističkih poruka Trumpa pronašli smo upravo u govorima i debatama gdje se obraća najvećem dijelu javnosti, gdje ga možemo direktno usporediti s ostalim modernim američkim predsjednicima. Kod Reagana je upravo suprotno (također s izuzetkom, tvrdnjama o eliti/Federalnoj vladi) – najveći dio populističkih poruka komunicirao je na manjim skupovima, pred užom javnosti. Iako bi do preciznijih zaključka mogli doći samo pomnijim istraživanjima, iz priloženog se jasno naslućuje kako se u zadnjih 30 godina američka javnost (barem republikanski dio) doista senzibilizirala za populističke poruke, kojih više nije potrebno skrivati u metafore ili komunicirati samo u odabranim prilikama.

¹³⁹ CBS News, Trump: "You know what I am? I'm a nationalist" (2018) (<https://www.youtube.com/watch?v=sazitj4x6YI>, 11.08.2019.)

¹⁴⁰ Nico Wilterdink, *The Dynamics of Inequality and Habitus Formation: Elias, Bourdieu, and the Rise of Nationalist Populism*, 37.

Za konačnu potvrdu teze o Trumpu kao populistu, potrebno nam je istraživanje koje bi utvrdilo vlada li Trump kao populist na način koji je to opisao Muller. Nastoji li preuzeti kontrolu nad državnim aparatom, izgraditi koruptivnu mrežu "masovnog klijentelizma" (stvaranje ovisnosti građana-klijenata o populističkoj opciji nudeći im materijalne koristi ili birokratske pozicije) te sustavno suzbiti civilno društvo.¹⁴¹ Za svojih mandata, Reagan, sukladno zaključku da nije populist, nije svojim djelovanjem ugrozio demokraciju u SAD-u (iako bi detaljnija analiza, za koju ovdje nemamo prostora, trebala pokazati mogu li se i u kojoj mjeri na Reagana primijeniti tri teze o populističkoj vladavini). Dapače, iako je smanjio poreze kako je najavio (uglavnom bogatima), Reagan je razočarao najveći dio svoje populističke baze - kršćansku desnicu: abortusi su ostali legalni, molitva u školama nije legalizirana, praksa pozitivne diskriminacije (*affirmative action*) nastavljena je, a deregularizacija tržišta odmogla je nastojanjima da se žene iz radnim mjestima vrate u svoje domove.¹⁴² S druge strane, sam Muller tvrdi da postoji realna mogućnost da Trump ne prizna rezultate izbora 2020. godine i proglasi ih nelegitimnima ako ne budu išli njemu u korist, što bi moglo proizvesti ustavnu krizu.¹⁴³

Iako je Američka demokracija najstarija na moderna svijetu, njen opstanak ne ovisi samo o integritetu Ustava i zakona, već i o nepisanim pravilima i normama koje omogućuju njihovo funkcioniranje. Levitsky i Ziblatt identificiraju nekoliko takvih normi, među kojima su najvažnije međusobna toleranciju političkih aktera i namjerno suzdržavanje u upotrebi moć, kako bi se zadržao „duh vladavine zakona“. Obje norme Trump krši bez presedana.¹⁴⁴ Od kada je postao predsjednik, Trump je napao legitimitet medija, dužnosnika sigurnosnih i drugih vladinih agencija, sudaca, i naravno oporbe, a na čelne pozicije sigurnosnih službi postavio pojedince koji su mu osobno lojalni. Trumpovo postupanje Levitsky i Ziblatt ocijenili su autoritarnim.¹⁴⁵

Ne treba zaboraviti da je proces demokratizacije u Sjedinjenim Američkim Državama bio trnovit, a zemlja demokratizirana u punini tek 1965., kada je donesen Voting Rights Act, koji je izričito zabranio rasnu diskriminaciju prilikom glasanja na izborima.¹⁴⁶ S obzirom na Mullerove prognoze i predsjedničku praksu kakva postoji danas, možemo s pravom posumnjati da se nalazimo u razdoblju de-demokratizirajućih procesa. Još veća zabrinutost

¹⁴¹ Muller, 2017, 10.

¹⁴² Berlet i Lyons, *Right-Wing Populism in America: Too Close for Comfort*, 242-243.

¹⁴³ Jan-Werner Müller, *Populists don't lose elections* (2019)

<https://www.nytimes.com/2019/05/08/opinion/populists-dont-lose-elections.html> (10.08.2019).

¹⁴⁴ Steven Levitsky i Daniel Ziblatt, *How democracies die* (New York: Crown, 2016), 89-93., 138-143.

¹⁴⁵ Isti, 131.

¹⁴⁶ Isti, 106.

javlja se kada uvidimo da Trumpove postupke odobrava veliki dio njegova biračkog tijela. Prema istraživanju Pew Research centra, čak 43% Republikanaca podržava veće ovlasti američkog predsjednika koje ne bi bile sputane Kongresom ili sudovima.¹⁴⁷ Veće, pa čak i apsolutne izvršne ovlasti američkog predsjednika s pravnog aspekta nisu nezamislive. Predsjednici nakon 11. rujna 2001. prigrabili su instituciji američkog predsjednika količinu moći bez presedana, čime je ona dijelom stavljena izvan zakona, nasuprot principu kočenja i ravnoteža (*checks and balances*). Administracija Georga W. Busha Mlađeg pozivala se na takozvanu unitarnu teoriju izvršne vlasti (*unitary executive theory*), prema kojoj drugi članak američkog ustava stavlja svu izvršnu vlast u ruke američkog predsjednika, kako bi u ime nacionalne sigurnosti opravdala nelegalne akcije (odobrenje mučenja, nezakonito nadziranje, vojne akcije bez odobrenja Kongresa). Sličnu praksu, ali s drugačijom retorikom i rezoniranjem, nastavile su obje administracije predsjednika Baraka Obame.¹⁴⁸

Ustavna teorija koja predviđa neograničenu izvršnu moć predsjednika u potpunosti je u skladu s populističkom politikom, koja teži izbjeći posrednike i kočnice koje bi onemogućile populistu da ostvari „pravu volju naroda“. Trebamo se zato upitati koliko je danas doista nezamisliv scenarij gdje autoritarni predsjednik u najstarijoj demokraciji i najmoćnijoj zemlji svijeta posegne za većim ovlastima, koju mu odobre podobni ustavni suci, te zada udarac američkoj demokraciji, najstarijoj na svijetu, zbog kojeg bi ona u stvarnosti prestala postojati. Radi se o udarcu koji bi zasigurno potkopao razvoj demokratskog eksperimenta cijelog čovječanstva, posebno u mladim demokracijama, kakva je Hrvatska. Podsjetimo se, prema Lefortu, dolaskom na vlast populističkih-autoritarnih vođa koji eliminiraju politički pluralizam, politička sfera stavlja ogroman pritisak ostale društvene sfere (kulturnu, ekonomsku), čime je država stavljena u opasnost da poprimi i totalitarne elemente.¹⁴⁹

S predviđanjima treba biti oprezan. Sudbina američke demokracije nepredvidiva je, no valja zapamtiti da je kroz povijest preživjela mnoge izazove. Levitsky i Ziblatt iznijeli su izgledna scenarija o budućnosti SAD-a nakon predsjednika Donalda Trumpa. Prvi, najoptimističniji i najnevjerojatniji scenarij je Trumpov politički pad, u kojem on gubi mjesto predsjednika, a javno zgražanje motivira Republikance da se odmaknu od ekstremnih pozicija,

¹⁴⁷ Pew Research Centre, *Republicans Now Are More Open to the Idea of Expanding Presidential Power* <https://www.people-press.org/2019/08/07/republicans-now-are-more-open-to-the-idea-of-expanding-presidential-power/> (preuzeto 17.08.2019.)

¹⁴⁸ Edelson, Chris, *Power without Constraint: The Post-9/11 Presidency and National Security* (Madison: University of Wisconsin Press, 2016), 43-46, 161-164.

¹⁴⁹ Claude Lefort, *The Political Forms of Modern Society. Bureaucracy, Democracy, Totalitarianism* (Cambridge: Polity, 1986), 273–306; prema Abts i Rummens 2007, 421.

te zajedno s Demokratima krenu raditi na ponovnoj izgradnji demokratskih normi i institucija, kao što se dogodilo nakon pada Nixona 1974. godine. Drugi, mnogo mračniji scenariji je da Trump i Republikanska stranka nastavljaju osvajati izbore, ali zbog svoje pro-bijele i anti-imigrantske retorike. Uz većinu u Kongresu, Senatu i Ustavnom sudu, Trumpovu administraciju ništa ne bi moglo spriječiti da anti-imigrantsku i anti-muslimansku retoriku pretvori u javne politike koje bi težile dominaciji bijelog biračkog tijela, uz masovne deportacije, postrožene migracijske i druge politike. Takav scenariji doveo bi do ogromnog otpora brojnih društvenih skupina, u sukobima koji imaju nezanemarivu vjerojatnost da postanu ekstremno nasilni. No, radi se o scenariju koji, iako zamisliv, nije izgledan. Prema Levitskyom i Ziblattu najvjerojatniji scenariji post-Trump ere su daljnja polarizacija političkog života i nastavak erozije demokratskih normi te ograda koje osiguravaju princip kočnica i ravnoteža. Amerika poslije Donalda Trumpa najvjerojatnije će biti manje demokratska.

9. Zaključak

Izbor Donalda Trumpa za 45. predsjednika Sjedinjenih Američkih Država potresao je i šokirao mnoge. Kontroverzni poduzetnik iz svijeta šou-biznisa, poznat prema svojim kontroverznim izjavama, u studenom 2016. godine izabran je za predsjednika najmoćnije zemlje svijeta. Pozadina u šou-biznisu, ležerni politički stil, pozivanje na narod i kritiziranje elita, naveli su mnoge da Donalda Trumpa uspoređuju s Ronaldom Reaganom, predsjednikom SAD-a od 1981. do 1988. godine. Trump je proglašen drugim valom populističke, „konzervativne revolucije“ čiji je prvi avatar bio Ronald Reagan.

Bez obzira jesu li privlačili vrlo slično biračko tijelo, ocjene da je Donald Trump nasljednik Ronalda Reagana, kao i tvrdnje da su obojica populist, su netočne. Inačice konzervativizma dvojice kandidata, a kasnije predsjednika, doista imaju dodirnih točaka, ali samo za Donalda Trumpa možemo tvrditi da je populist, a to je važna razlika koja predviđa anti-demokratsko djelovanje sadašnjeg predsjednika SAD-a.

Analiza predsjedničkih kampanja 1980. i 2016. godine prema najsuvremenijoj teoriji populizma njemačkog politologa Jan-Werner Muellera, koja srž populizma identificira kao anti-pluralizam, pokazala je da su oba kandidata komunicirali poruke s karakteristikama

populizma. No, samo je Donald Trump konzistentno komunicirao poruke za koje možemo reći da su anti-pluralističke i samo za njega možemo bezrezervno tvrditi da jest populist..

Ronald Reagan kritizirao je elite, ali pod elitama konzistentno podrazumijevao Federalnu vladu, a ne široku koaliciju svih političara, većine medija, lobista i donora kao Trump. Reaganov anti-elitizam bio je usmjeren protiv Federalne vlade i u svojoj je srži pluralistički, pro-demokratski i anti-autoritaran: Reaganova osnovna poruka bila je o potrebi smanjenja moći Federalne vlade te decentralizaciji moći (ekonomske i političke) unutar Sjedinjenih Američkih Država. Reagan se u svojim nastupima pozivao na narod, ali je njegova slika naroda uglavnom bila slika svih građana Amerike (posebno radnika), dok Trump u svojim porukama definira narod prema religijski i etnički diskriminatornim kriterijima. Bilo bi ipak netočno tvrditi da Reagan nije imao anti-pluralističkih elementa u svojim govorima, kao što je korištenje „južne strategije“ u nekoliko navrata, zabilježenih uglavnom izvan materijala koje smo analizirali. Usporedno s uključujućim porukama o „svim Amerikancima“ koje je često komunicirao, a posebno uspoređujući njegov nastup s konstantnom anti-muslimanskom i anti-imigrantskom retorikom Donalda Trumpa, možemo reći da je Reaganov negativan prikaz Drugih bio više izuzetak nego pravilo.

Ono što je najvažnije, Reagan nije negirao legitimnost svojim političkih suparnika, kao ni medija koji su ga kritizirali, niti je tvrdio da je jedini „pravi predstavnik naroda“. Upravo suprotno vrijedi za Donalda Trumpa; Trump je za svakog ozbiljnog protukandidata našao razlog zašto ta osoba ne bi mogla (ili smjela) biti sljedeći predsjednik ili predsjednica Sjedinjenih Američkih Država. Gotovo svaku kritiku medija odbacivao je kao laži i odgovarao uvredama, a njegov Twitter račun prepun je tvrdnji kako upravo on predstavlja narod (*The People*) te da samo on može riješiti probleme koji muče SAD. Trump je u svojim porukama konzistentno isključivao Druge, uglavnom migrante i muslimane, te umanjivao legitimitet oporbe u svakom obliku. Njegove poruke su zoran primjer anti-pluralizma, što ga uz njegov anti-elitizam (koji je povezan s porukama umanjivanja legitimiteta oporbe) i pozivanje na narod (iz kojeg su isključeni Drugi) čini populističkim kandidatom, a sada i predsjednikom, čije djelovanje može imati negativne posljedice na demokratske procese u najmoćnijoj zemlji na svijetu.

Ovdje treba spomenuti i limitacije istraživanja. Zbog ograničenog prostora i nedostupnosti, korišteni su izvori koji su se odnosili uglavnom na govore i poruke izrečene pred nacionalnom publikom, a u primjeru Ronalda Reagana, uglavnom u drugom dijelu kampanje, kada je već osigurao predsjedničku nominaciju Republikanske stranke. Za detaljniju analizu, poželjno bi bilo analizirati i govore pred lokalnim publikama, a u slučaju

Reagana i govore za vrijeme prije nego što je osigurao republikansku nominaciju. Kontekst natjecanja s republikanskim protukandidatom G.W. Bushom, koji je slovio kao umjereniji kandidat, kao i kontekst intimnije atmosfere lokalnih publika, možda su iz Reagana iznijeli više poruka populističkog sadržaja. Također, treba napomenuti da je istraživanje temeljeno primarno na interpretaciji poruka, gdje je istraživač uvijek u opasnosti biti žrtva pristranosti.

No, unatoč limitacijama, možemo zaključiti da je izbor Donalda Trumpa doveo prvog populista na mjesto američkog predsjednika u nedavnoj povijesti. Donald Trump je, kao i Ronald Reagan, promijenio konzervativizam u Americi, ali ne na isti način i ne u istom smjeru. Dok je uz Reagana klasični konzervativizam, s naglaskom na malu Federalnu vladu, obiteljske i religijske vrijednosti, došao u mainstream, Trump je u politički mainstream SAD-a doveo nacionalistički konzervativizam, s otvorenim religijskim (prvenstveno anti-muslimanskim) i etničkim netrpeljivostima, uz retoriku koja priliči autoritarnim vođama. Takva retorika, a još manje njeno odobravanje od strane Republikanaca, 1980-ih godina bila bi nezamisliva. Politički znanstvenici danas s pravom upozoravaju da su u tijeku procesi koji rastapaju norme o kojima ovisi američka demokracija, čija je budućnost neizvjesna.

Za kraj, možemo reći da ovaj rad potvrđuje korisnost i ogroman potencijal Mullerove teorije populizma. Iako naizgled uža od ostalih teorija populizma, posebno s obzirom na to da su uz pomoć drugih teorija autori u prošlosti blisko povezivali dva predsjednika, naglasak na anti-pluralizmu čini populizam analitički još važnijim, ali čak i širim, pojmom. Naime, svi autoritarni sustavi, pa i totalitarni, pozivaju se na narod i tvrde da vladaju u ime naroda, nedopuštajući istovremeno političku (i drugu) pluralnost. Možemo ih stoga sve nazvati populističkima. Razlikovanje populizma kao specifičnog anti-pluralističkog, za demokraciju posebno opasnog fenomena (jer iz nje slijedi) stoga je iznimno korisno i važno. Posebno jer razlika između onih koji jesu i onih koji nisu populist, a samim time i opasnost za demokraciju, nije tako očita, što dokazuje slučaj američkih predsjednika. Donald Trump će, kao i Ronald Reagan, ostaviti veliki trag u američkoj politici i u Republikanskoj stranci. No, Amerika nakon Trumpa bit će najvjerojatnije manje demokratska zemlja. A Republikansku stranku, bez obzira hoće li doživjeti izborne debakle ili dominirati pro-bijelom, anti-imigrantskom i anti-muslimanskom retorikom, čekaju mnogo mračniji dani od onih koji su uslijedili nakon mandata predsjednika Ronalda Reagana.

10. Bibliografija

Knjige:

Albertazzi, D., D. McDonnell (ur.). *Twenty-First Century Populism. The Spectre of Western European Democracy*. London: Palgrave 2008.

Berlet, Chip i Matthew N. Lyons. *Right-Wing Populism in America: Too Close for Comfort*. New York: Guilford Press, 2000.

Edelson, Chris. *Power without Constraint: The Post-9/11 Presidency and National Security*. Madison: University of Wisconsin Press, 2016.

Ingraham Laura. *Billionaire at the Barricades: The Populist Revolution from Reagan to Trump*. New York: St. Martin's Press, 2017.

Kazin, Michael. *The Populist Persuasion: An American History*. Ithaca: Cornell University Press. 1998.

Krippendorff, Klaus. *Content Analysis: An Introduction to its Methodology*, drugo izdanje. London: Sage Publications, 2004.

Lefort, Claude. *The Political Forms of Modern Society. Bureaucracy, Democracy, Totalitarianism*. Cambridge: Polity, 1986.

Levitsky, Steven. i Daniel Ziblatt. *How democracies die*. New York: Crown, 2016.

López, Ian Haney. *Dog Whistle Politics: How Coded Racial Appeals Have Reinvented Racism and Wrecked the Middle Class*. New York: Oxford University Press, 2014.

Milanovic, Branko (2016). *Global Inequality*. Cambridge, MA: The Belknap Press of Harvard University Press

- Milas, Goran. *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*. Jastrebarsko: Slap, 2005.
- Mudde, Cas i, Cristóbal Rovira Kaltwasser. *Populism: A Very Short Introduction*. New York: Oxford University Press, 2017.
- Muller, Jan-Werner. *Što je populizam*. Preveo Višeslav Raos. Zagreb: TIM press, 2007.
- O'Neil, Cathy. *Weapons of Math Destruction: How Big Data Increases Inequality and Threatens Democracy*. London: Allen Lane, 2016.
- Piketty, Thomans. *Capital in the Twenty-First Century*. Cambridge MA: Harvard University Press, 2014
- Shirley, Craig. *Reagan Rising: The Decisive Years, 1976-1980*. Northampton: Broadside Books, 2017), 144.
- Shirley, Craig. *Rendezvous with destiny - Ronald Reagan and the Campaign That Changed America*. Wilmington: ISI Books, 2009.
- Snyder, Timothy. *The Road To Unfreedom: Russia, Europe, America*. New York: Tim Duggan Books, 2018.

Članci:

- Abts, Koen i Stefan Rummens Rummens, S. „Populism versus Democracy". *Political Studies* 55 (2007): 405-424.
- Atkinson, et. al., „Top Incomes in the Long Run of History". *Journal of Economic Literature* 49 (1): 3-71.
- Bonikowski, Bart i Noam Gidron. „The Populist Style in American Politics: Presidential Campaign Discourse. *Social Forces* 94(4) (2016): 1952–1996.

- Engesser, Sven et. al. „Populism and social media: how politicians spread a fragmented ideology". *Information, Communication & Society* 20(8) (2017): 1109-1126.
- Hawkins, Kirk A. „Is Chavez Populist? Measuring Populist Discourse in Comparative Perspective". *Comparative Political Studies* (42)8 (2009): 1040–67.
- Hsieh, Hsiu-Fang i Sarah E Shannon. „Three Approaches to Qualitative Content Analysis". *Qualitative health research* 15(9) (2005): 1277-1288.
- Jansen, Robert S. „Populist Mobilization: A New Theoretical Approach to Populism". *Sociological Theory* (29)2 (2011): 75–96.
- Mudde, Cas. „The Populist Zeitgeist". *Government and Opposition* (39)4 (2004): 541–63.
- Oliver, J. Eric i Wendy M. Rahn. „Rise of the Trumpenvolk: Populism in the 2016 Election", *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science* 667(1) (2015): 189–206.
- Priester, Karin, „Wesensmerkmale des Populismus". *Aus Politik und Zeitgeschichte* 62(5–6) (2012).
- Rooduijn Matthijs, Teun Pauwels. „Measuring Populism: Comparing Two Methods of Content Analysis". *West European Politics*. (34)6 (2011): 1272-1283.
- Spruyt, Bram at. al. „Who Supports Populism and What Attracts People to It?". *Political Research Quarterly* 69(2): 342-344.
- Taggart, Paul. „Populism and representative politics in contemporary Europe". *Journal of Political Ideologies* 9(3) (2004): 269-288.
- Wilterdink, Nico, „The Dynamics of Inequality and Habitus Formation: Elias, Bourdieu, and the Rise of Nationalist Populism". *Historical Social Research* 42(4) (2017): 22-42.

Radovi iz zbornika radova:

Albertazzi, Daniele i Duncan McDonnell, „Introduction". u Albertazzi, Daniele i Duncan McDonnell (ur.). *Twenty-First Century Populism. The Spectre of Western European Democracy*. London: Palgrave, 2008.

Canovan, Margaret. „Taking Politics to the People: Populism as the Ideology of Democracy." U: Me'ny, Yves i Yves Surel (ur.). *Democracies and the Populist Challenge* (str. 25-44). Basingstoke: Palgrave (2002): 25–44.

Novinski članci:

Richard Viguerie, „Ends and Means", *New Right Papers*.

Donald J. Trump, *The Wall Street Journal* (14.04.2016.)

Ostali radovi:

Bimes, Terri. *Ronald Reagan and The New Conservative Populism*. UC Berkeley: Institute of Governmental Studies, 2002. (<https://escholarship.org/uc/item/08s0f26b>, 14.05.2019.)

OECD. 2011. *Divided We Stand: Why Inequality Keeps Rising Paris*: OECD

Članci na Internetu:

Kazin, M. *How Can Donald Trump and Bernie Sanders Both Be 'Populist'?* (2016). (<https://www.nytimes.com/2016/03/27/magazine/how-can-donald-trump-and-bernie-sanders-both-be-populist.html>, 17.5.2019.)

Bump, Philip. *Donald Trump got Reagan-like support from union households* (2016) (https://www.washingtonpost.com/news/the-fix/wp/2016/11/10/donald-trump-got-reagan-like-support-from-union-households/?utm_term=.631c527342fb, 14.05.2019)

Frankel, Jeffrey. *Protectionism is nothing new for Republicans* (2018) (<https://voxeu.org/content/protectionism-nothing-new-republicans>, 17.05.2019)

BBC. *Trump on Twitter: A history of the man and his medium* (2016) (<https://www.bbc.com/news/world-us-canada-38245530>, 20.05.2019.)

Drutman, Lee. *Donald Trump and the 3 "drain the swamp" fever dreams of American politics* (2017) (<https://www.vox.com/polyarchy/2017/6/2/15731662/trump-drain-the-swamp-fever-dream>, 26.05.2019.)

Goldberg, Jonah. *Trump's Populism Is Not Reagan's Populism* (2018) (<https://www.nationalreview.com/2018/04/donald-trump-ronald-reagan-populism-different/>, 14.05.2019.)

Glasser, Susan. *Is Trump the Second Coming of Reagan?* (2018) (<https://www.newyorker.com/news/letter-from-trumps-washington/is-trump-the-second-coming-of-reagan>, 17.05.2019.)

Lowry, Rich. *The Never Trump Delusion*, (2018) (<https://www.politico.com/magazine/story/2018/03/28/never-trump-rich-lowry-217756>, 17.05.2019.)

Stewart, Brian. *Republicans Used to Put Ordinary Workers First—and They Should Again* (2017) (<https://www.nationalreview.com/2017/06/henry-olsen-book-working-class-republican-ronald-reagan-lessons-gop/>, 17.05.2019.)

Noonan, Peggy. *Donald Trump Is No Ronald Reagan* (2016)
(<https://www.wsj.com/articles/donald-trump-is-no-ronald-reagan-1466724268>, 17.05.2019.)

Troy, Gil. *The Example of Ronald Reagan* (2016)
(<https://www.nytimes.com/interactive/projects/cp/opinion/election-night-2016/smoothing-the-transition-from-obama-to-trump>, 17.05.2019.)

Zeitz, Josj. *Is Donald Trump Like Ronald Reagan?* (2016)
(<https://www.politico.com/magazine/story/2016/03/nancy-reagan-death-donald-trump-2016-213709>, 14.05.2019.)

Omara-Onyanga, Jane. *Parallels run strong with shocking Trump U.S. victory and Brexit* (2016) (<https://eu.usatoday.com/story/news/world/2016/11/09/donald-trump-president-brexit-united-kingdom/93540450/>, 14.05.2019.)

Rentoul, John. *From Brexit to the election of Donald Trump, could 2016 really have turned out any differently?* (2016) (<https://www.independent.co.uk/voices/brexit-donald-trump-president-elect-2016-could-it-have-turned-out-differently-a7503256.html>, 14.05.2019.)

Rich, Frank. *The Trump candidacy looks a lot more like Reagan's than anyone might care to notice* (2016). (<http://nymag.com/intelligencer/2016/05/ronald-reagan-was-once-donald-trump.html?gtm=bottom>m=top>, 17.5.2019.)

Barnes, Peter. *Reality Check: Should we give up on election polling?* (2016)
(<https://www.bbc.com/news/election-us-2016-37949527>, 14.05.2019.)

Siegel Ethan. *The Science Of Error: How Polling Botched The 2016 Election* (2016)

<https://www.forbes.com/sites/startswithabang/2016/11/09/the-science-of-error-how-polling-botched-the-2016-election/#6608e6d83795>, 14.05.2019.)

Reilly, Katie. *Here Are All the Times Donald Trump Insulted Mexico* (2016)
(<http://time.com/4473972/donald-trump-mexico-meeting-insult/#>, 14.05.2019.)

<https://www.bbc.com/news/av/world-us-canada-35035100/donald-trump-wants-total-halt-to-muslims-coming-to-us> (14.05.2019.)

<https://www.nytimes.com/2016/10/08/us/donald-trump-tape-transcript.html> (14.05.2019.)

<https://www.cnn.com/video/2016/03/30/trump-some-form-of-punishment-needed-for-abortion.html> (14.05.2019.)

Lozada, Carlos. *Yes, Trump is a populist. But what does that mean?* (2016)
(https://www.washingtonpost.com/news/book-party/wp/2016/10/27/donald-trumps-appeal-is-not-just-about-anger-and-resentment/?utm_term=.bdb0a22ed36b, 14.05.2019.)

<https://www.bbc.com/news/election/us2016/results> (14.05.2019.)

Krugman, Paul. *Reagan did it.* (2009)
(<https://www.nytimes.com/2009/06/01/opinion/01krugman.html>, 14.05.2019.)

Olsen, Henry. *Most Republicans Wish They Were Like Reagan. Trump Actually Is.* (2016)
(<https://www.nbcnews.com/think/opinion/most-republicans-wish-they-were-reagan-trump-actually-ncna801471>, 14.05.2019.)

Lowry, Rick. *Trump's Unifying Nationalism* (2018)
(<https://www.politico.com/magazine/story/2018/01/31/trumps-unifying-nationalism-216920>, 14.05.2019.)

Allen, Steven J. *Populism: The 'Extremist' Vision of Jefferson, Lincoln, and Reagan* (2018)
(<https://capitalresearch.org/article/populism-the-extremist-vision-of-jefferson-lincoln-and-reagan/>, 14.05.2019.)

<https://www.britannica.com/topic/conservatism/Legacy-and-prospects> (14.06.2019.)

Buchanan, Patrick J. *Is Trump the New Reagan?* (2017)

(<https://www.theamericanconservative.com/buchanan/is-trump-the-new-reagan/>, 14.05.2019.)

Becker, Bernie. *Trump's 6 populist positions* (2016)

(<https://www.politico.com/story/2016/02/donald-trump-working-class-voters-219231>
16.05.2019.)

Pew Research Center. *Republicans Now Are More Open to the Idea of Expanding Presidential Power* (2019)) <https://www.people-press.org/2019/08/07/republicans-now-are-more-open-to-the-idea-of-expanding-presidential-power/> 17.08.2019.)

Perlstein, Rick. *Exclusive: Lee Atwater's Infamous 1981 Interview on the Southern Strategy* (2012) (<https://www.thenation.com/article/exclusive-lee-atwaters-infamous-1981-interview-southern-strategy/>, 06.08.2019.)

Jacobson, Louis. *Donald Trump is wrong that 'inner-city crime is reaching record levels* (2016) (<https://www.politifact.com/truth-o-meter/statements/2016/aug/30/donald-trump/donald-trump-wrong-inner-city-crime-reaching-recor/>, 08.08.2019.)

Hernandez, Manny. *Five Dallas Officers Were Killed as Payback, Police Chief Says* (2016) (<https://www.nytimes.com/2016/07/09/us/dallas-police-shooting.html>, 09.08.2019.)

Scott, Eugene. *Trump denounces David Duke, KKK* (2016)

(<https://edition.cnn.com/2016/03/03/politics/donald-trump-disavows-david-duke-kkk/index.html>, 10.08.2019.)

Ostali online izvori:

United States Government Accountability Office, *COUNTERING VIOLENT EXTREMISM Actions Needed to Define Strategy and Assess Progress of Federal Efforts*, (2017) (<https://www.gao.gov/assets/690/683984.pdf>, 09.09.2019.)

<http://www.trumptwitterarchive.com/> (19.05.2019.)

<https://www.britannica.com/topic/conservatism/Legacy-and-prospects> (14.05.2019.)

<https://www.britannica.com/biography/George-C-Wallace> (17.05.2019.).

<https://www.mackinac.org/OvertonWindow> (16.05.2019.)

https://www.publicpolicypolling.com/wp-content/uploads/2017/09/PPP_Release_National_51116.pdf (17.05.2019.)

<https://www.trackalytics.com/twitter/profile/realdonaldtrump/> (20.05.2019.)

<https://factba.se/transcripts> (20.05.2019.)

<https://www.presidency.ucsb.edu/documents/presidential-documents-archive-guidebook/documents-related-to-presidential-elections/2016/report/200301/all/63> (17.06.2019.)

<https://money.cnn.com/2016/09/27/media/debate-ratings-record-viewership/index.html> (20.05.2019.)

<http://www.trumptwitterarchive.com/> (20.05.2019.)

<https://www.reaganlibrary.gov/sspeeches/major-speeches-1964-1989> (20.05.2019.)

<https://www.smh.com.au/world/how-reagan-got-his-gipper-nickname-20040608-gdj2ut.html> (28.05.2019.)

<https://ccrjustice.org/home/what-we-do/our-cases/floyd-et-al-v-city-new-york-et-al> (10.08.2019.)

https://www.washingtonpost.com/politics/2016/live-updates/general-election/real-time-fact-checking-and-analysis-of-the-first-presidential-debate/fact-check-trump-on-crime-statistics-and-stop-and-frisk/?utm_term=.a12ff261b7f9 (10.08.2019.)

<https://www.youtube.com/watch?v=sazitj4x6YI> (11.08.2019.)

Sažetak

U radu su analizirane predsjedničke kampanje Ronalda Reagana 1980. i Donalda Trumpa 2016. godine, kako bi utvrdili koji je od njih bio populistički kandidat, koji je sadržaj njihova populizma, koje su razlike, te predstavljaju li populističke poruke Donalda Trumpa kontinuitet naspram onih Ronalda Reagana. Ustanovljeno je da su oba kandidata komunicirala poruke s populističkim sadržajem, ali samo je Donald Trump komunicirao anti-pluralističke poruke, koje su srž populizma. Oba kandidata kritiziraju elite i pozivaju se na narod, ali na drugačije načine. Za razliku od Ronalda Reagana, Donald Trump je konzistentno i često isključivao Druge iz zamišljenog naroda te negirao legitimnost političkih protivnika i oporbenih medija. Zaključujemo kako o Donaldu Trumpu možemo govoriti kao o populistu, dok to za Ronalda Reagana nije slučaj, te kako postoji ograničeni kontinuitet u njihovim porukama.

ključne riječi: *Ronald Reagan, Donald Trump, populizam, predsjednička kampanja, politika*

Summary

The paper analyzes the presidential campaigns of Ronald Reagan in 1980 and Donald Trump in 2016 to determine which of them was a populist candidate, what is the nature of their populism, what are the differences, and whether Donald Trump's populist messages represent continuity comparing them to those of Ronald Reagan. Both candidates were found to communicate messages with populist content, but only Donald Trump communicated anti-pluralist messages, which are the core of populism. Both candidates criticize the elites and appeal to the people, but in different ways. Unlike Ronald Reagan, Donald Trump has consistently and often excluded Others from the imaginary people and denied the legitimacy of political opponents and opposition media. We conclude that we can speak of Donald Trump as a populist, while this is not the case for Ronald Reagan, and that there is limited continuity in their messages.

keywords: *Ronald Reagan, Donald Trump, populism, presidential campaign, politics*